

ADVOCATENBLAD

nr. 9 | oktober 2013

Inclusief
special
Carrière &
opleiding

ZO SLECHT GAAT HET

Ook de advocatuur komt niet ongeschonden door de crisis

- » Na Prinsjesdag: overzicht van bezuinigingen op de rechtsstaat
- » President van de Hoge Raad Corstens over de top van de gerechtelijke piramide
- » Superspecialisten in beeld

Sdu UITGEVERS

Oost, west, thuis...

Geen zorgen voor morgen. U wilt graag dat thuis alles goed geregeld is. U heeft al genoeg aan uw hoofd. Piekeren over complexe financiële vraagstukken en ingewikkelde polissen is wel het laatste wat u wilt. Uw to-do-lijst is al lang genoeg, toch? Kies voor uw privé-voorzieningen, zoals pensioen- en nabestaandenvoorziening, hypotheek of zelfs een autoverzekering, voor de begeleiding van Niehoff Werning & Kooij. Met meer dan 35 jaar ervaring kennen wij uw beroep en weten wij waar de valkuilen zitten.

Zekerheid is dichterbij dan u denkt.

www.nwk.nl

Niehoff Werning & Kooij
financieel adviseurs voor advocatuur en notariaat

Begroting

9 V&J: (be)zuinig op de rechtsstaat

‘We moeten blijven zorgen dat de kernwaarden van ons rechtsbestel goed verankerd blijven.’ De daden van Minister Opstelten en staatssecretaris Teeven lijken echter haaks op hun woorden te staan.

Achtergrond

25 De advocaat als investigator

Als advocatenkantoren in grote affaires de onderste steen boven willen krijgen, doen ze een beroep op hun onderzoeksspecialisten. Hoe gaan zij te werk en aan welke regels zijn deze speurneuzen gebonden?

In beeld

36 In beeld: superspecialisten

Van huis uit meegekregen, het licht zien of er zomaar inrollen: superspecialist worden, kan op veel manieren. En de overeenkomst tussen, zeg, maritiem en Caribisch recht? Het gaat om meer dan juridische implicaties.

Actualiteiten

- 3 Van de deken: De meest preventieve vorm van toezicht
- 5 Column Harry Veenendaal
- 7 Vechten tegen wraakzucht
- 12 L4L Advocaat in oorlogstijd

Reacties

- 13 Maatstaven voor deugd en ondeugd
- 13 Civiele cassatie mandarijnenwetenschap?

Interview

- 14 ‘Er komen rustiger tijden’

Cover

- 18 De balie haalt de broekriem aan

Reportage

- 29 Voor mij allemaal helden

Recensie

- 33 Spiegelpaleis van het recht

Overzicht

- 34 Naar een modern strafrecht

Analyse

- 41 Vertrouwen op woorden
- 45 Je wachtwoord. Of anders...

HRM

- 48 Presentatie is alles
- 49 Column Dolph Stuyling de Lange

Even oprissen

- 51 Hoe werkt de devolutieve werking van appel ook alweer?

Mediation

- 53 Het nut van geheimhouding

Canon van de advocatuur

- 55 Een man van eer

Transfers

- 57 Wie, wat, waar?

Uitspraken

- 60 Van de Geschillencommissie
- 63 Van de tuchtrechter

Colofon

93e jaargang

Het *Advocatenblad*, het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten, verschijnt 12 keer per jaar (elke laatste donderdag van de maand) en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers. De van de Orde onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen, behalve Van de deken, Van de Orde en Tuchtrect.

Hoofdredacteur
Robert Stiphout

Journalistieke redactie
Sabine Droogleeveer Fortuyn,
Hedy Jak en Mark Maathuis

Redactie
mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. C.C. Oberman
mr. M.A.R.C. Padberg
mr. L.H. Rammeloo
mr. drs. Th.C. van Schagen
mr. B.J.R. Van Tongeren

Beeldredactie
Charlotte Helmer

Vormgeving
Dimdim, Den Haag

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Senefelder Misset, Doetinchem

Citeerwijze
Adv.bl. 2013-9, p.

Aan dit nummer werkten mee
Klaas Aantjes, Lex van Almelo, Maarten Bakker, Ralph Beaujean, Paula Boshouwers, Ronald Brokke, Jiri Büller, Erik van de Burgt, Sander Foederer, Walter Hendriksen, Peter Hermens, Hendrik Kaptein, Jan Leliveld, Kim van der Meulen,

Tatiana Scheltema, Friso Schotanus, Trudeke Sillevius Smitt, Matthijs Sluiter, Dolph Stuyling de Lange, Marian Veenboer, Harry Veenendaal, Marjan Verburgh en Berfin Yesilgöz

Redactionele bijdragen
Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Sdu Uitgevers
Gert Jan Schinkel (uitgever)
Sandra Kroon (directeur Legal, Tax & Regulatory)

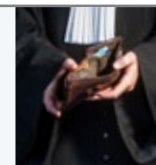
Advertenties
Fenneke van der Schee en Angela Bruins (media adviseurs) 070-378 05 62 www.sduadvertiser.nl, advertentie.juridisch@sdu.nl, Inzendtermijn: nr. 10, 16 oktober 2013 nr. 11, 13 november 2013

Abonnementen
Per jaar: 222,50 euro (incl. verzend- en administratiekosten). Studenten: 111,25 euro. Jaarbanden: 39,95 euro (excl. verzendkosten). Losse nummers: 30 euro (excl. verzendkosten). Alle bedragen zijn excl. btw.

Adreswijzigingen
Sdu Uitgevers klantenservice, 070-378 98 80, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, www.sdu.nl/service; adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl

Bureau van de Orde
Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag Postbus 30851, 2500 GW Den Haag info@advocatenorde.nl 070-335 35 35
Helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl 070-335 35 54

ISSN 0165-1331

Omslagfoto:
Ronald Brokke

HOE
PRINT

Uitgeversverbond
Groep uitgevers voor vak en wetenschap

Van de redactie

Sof

Wat een domper voor de advocatuur. In zijn eerste troonrede sprak koning Willem-Alexander over het belang van de internationale rechtsorde, maar hij repte met geen woord over de binnenlandse rechtszekerheid. De dag na Prinsjesdag verhaalden verschillende kranten uitgebreid over Defensie. Kan een ingekrompen krijgsmacht wel worden ingezet om de internationale rechtsorde te helpen waarborgen? Aan de gevolgen van de kabinetsplannen voor de Nederlandse rechtsstaat werd nauwelijks een zin gewijd.

Wie de begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie openslaat, ziet ook waarom het zo stilletjes is. Er lijkt niets aan de hand. In de inleiding is te lezen dat dit kabinet wil komen tot een 'veiliger Nederland', ingebed in een 'sterke rechtsstaat' en dat tegen 'de achtergrond van een stevige budgettaire opgave'. Daar kan niemand op tegen zijn. Maar nu komt het.

Verderop is te lezen wat die opgave betekent: hogere griffierechten en bezuinigen op rechtsbijstand, wat dat laatste betreft zelfs meer dan eerder was aangekondigd (zie pagina 9). De verzorgingsstaat maakt plaats voor een participatiesamenleving, stelt het kabinet. Voor de rechtzoekende betekent dit dat hij of zij vaker zelf de portemonnee moet trekken of dieper in de eigen geldbuidel moet tasten. Zeker in crisistijd is het maar de vraag of alle rechtzoekenden dat wel kunnen en dat strookt niet bepaald met de doelstelling om te komen tot een sterke rechtsstaat. Er is dus wel degelijk iets aan de hand. Voor een groot deel van de advocaten betekent dit een stap terug in financieel opzicht en het ging al niet best, zo blijkt uit het omslagverhaal in dit nummer. Nogal wat advocaten zullen zichzelf opnieuw moeten uitvinden, door bijvoorbeeld neveninkomsten te vinden. En dat treft: dit nummer bevat de bijlage carrière en opleiding, een pleister op de wonde. *Robert Stiphout*

Correctie

In 'PO-punten halen 2.0' (Advocatenblad nummer 8) wordt de suggestie gewekt dat er nog geen aanbieders van online onderwijs actief zijn. Dit is wel het geval. Zo is JurisDidact sinds oktober 2012 actief in e-learning.

Zorgen over kwaliteit

Foto: ANP

De Nederlandse Orde van Advocaten is bezorgd over de rechtspraak

De kwaliteit van de rechtspraak in Nederland dreigt in het gedrang te komen door de toenemende werkdruk onder rechters. Daarvoor waarschuwt de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) in een visiedocument. Recent sprak de Orde over de kwaliteit met de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie. Ook de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders, de president van de Hoge Raad en de voorzitter van het College van procureurs-generaal woonden dat gesprek bij. In een visiedocument schrijft de Orde dat de advocatuur ervaart dat de capaciteit binnen de rechtbanken onder druk staat. Ook de Nederlandse Vereniging van Rechtspraak (NVvR) toonde zich half september bezorgd in een uitzending van actualiteitenprogramma *Nieuwsuur*. De NOvA noemt de lange termijnen binnen de rechtspraak zorgelijk: 'De verlengde uitspraaktermijnen

variëren van zes weken tot tien maanden na de zitting. Voor uitspraken inzake asiel en de meeste onderdelen van het reguliere vreemdelingenrecht loopt de uitspraketermijn op naar twaalf tot achttien maanden.' Het merendeel van de uitspraken betreft volgens de Orde zaken die vervolgens zonder inhoudelijke motivering worden afgedaan. Ook bij de facturering en inning van het griffierecht gaat er volgens de Orde veel mis. 'Door de herziening van de gerechtelijke kaart en onvolkomen debiteurenbestanden krijgen advocaten regelmatig verkeerde facturen of komen facturen te laat of niet aan bij de advocaat.' Tot slot is de Orde niet gerust op de uitwerking van de digitalisering binnen de rechtspraak. Het project moet volgens de beroepsorganisatie niet te veel onder tijdsdruk staan en niet louter op bezuiniging gericht zijn. 'Voor het welslagen van dergelijke projecten dienen ketenpartners, zoals de Orde, in een vroeg stadium bij de uitwerking te worden betrokken.'

Citaat

'Als je op een tribune gaat zitten en je ziet de zaal niet, dan kun je je afvragen of men zijn werk goed heeft gedaan.'

Advocaat Richard Korver is niet blij met het op 19 september door koning Willem-Alexander geopende Paleis van Justitie in Amsterdam (A75, 16 september).

Van de Orde

Nieuwe leden Algemene Raad

Bert Fibbe

Bert Fibbe (NautaDutilh) en Bernard de Leest (Zumpolle Advocaten) zijn tijdens de afgelopen vergadering van het College van Afgevaardigden op 11

september in Utrecht verkozen tot respectievelijk portefeuillehouder strafrecht en portefeuillehouder toegang tot het recht. Hun aanstelling in de Algemene Raad viel samen met het afscheid van waarnemend dekens Diana de Wolff en Jan Leliveld. Zij verlaten de Algemene Raad per 1 november.

Fibbe studeerde in 1975 cum laude af aan de Universiteit van Amsterdam en is sinds 1993 in dienst van NautaDutilh. Hij is gespecialiseerd in zaken van belasting- en milieudelicten en economische criminaliteit. Ook is hij plaatsvervangend lid van een van de vijf hoven van beroep in Nederland.

Bernard de Leest

De Leest werkt sinds 1996 als advocaat bij Zumpolle Advocaten, nadat hij in 1982 als jurist begon bij het Bureau voor Rechtshulp te Amsterdam. Hij

is gespecialiseerd in het sociaal verzekeringsrecht, het bestuurs- en subsidierecht en het ambtenarenrecht. Daarnaast is hij secretaris van de Specialisatievereniging Sociaal Zekerheidsrecht advocaten (SSZ), docent bij onder andere OSR en treedt hij als auditor op voor de Nederlandse Orde van Advocaten. 'Ik ben een sociaal advocaat in hart en nieren,' zo vertelde hij tijdens de vergadering. Verwijzend naar de plannen van Fred Teeven (VVD) om de gefinancierde rechtsbijstand fors te korten, sprak hij de hoop uit de staatssecretaris 'op andere gedachten te kunnen brengen'.

Van de deken

De meest preventieve vorm van toezicht

Walter Hendriksen

Veranderingen vallen zelden uit de lucht. Dus voordat ik inga op de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten en de positieve effecten daarvan op de advocaten van morgen, sta ik graag stil bij de grote inzet van alle betrokkenen om die verbeteringen teweeg te brengen. En met het resultaat, waarvoor begin september in Woudschoten de kick-off werd gegeven, mag de hele balie tevreden zijn. In de nieuwe opleiding is meer aandacht voor ethiek, één van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport *Met recht advocaat* dat de Commissie-Kortmann in 2010 publiceerde. Daarnaast ligt de nadruk op vaardigheid. Waar de aandacht daarvoor in de oude opleiding zich in het eerste jaar concentreerde, is dat nu verspreid over de drie leerjaren. Op die manier wordt beter aangesloten bij de ontwikkeling die stagiaires gedurende die tijd doormaken. Ook nieuw: casussen uit de eigen kantoorpraktijk die de advocaat-stagiaires zelf aandragen. Zo wordt niet alleen hun dagelijkse werk in de opleiding geïntegreerd waardoor men meer inzicht krijgt in het eigen handelen, maar het zorgt er ook voor dat patroons intensiever betrokken worden bij de opleiding. Daar wordt zowel de stagiaire, de opleiding als het kantoor beter van.

Die kwaliteitsverbetering is wat mij betreft de *key issue*. Volgens de Britse topjuriest Richard Susskind staat onze beroepsgroep de komende twintig jaar meer veranderingen te wachten dan in de afgelopen tweehonderd jaar: een steeds complexere wereld met bijhorende complexere juridische problemen; kritischer klanten en nieuwe concurrenten; en natuurlijk de immer voortdenderende ontwikkelingen op ICT-gebied. Aangezien wij allemaal willen dat 'tomorrow's lawyer' net zo goed uitgerust wordt om die uitdagingen op dezelfde professionele en hoogkwalitatieve wijze het hoofd te bieden als de advocaat anno nu de zijne, kon daar niet later dan vandaag mee begonnen worden. Maar minstens zo belangrijk om de beroepsopleiding op de schop te nemen en 'kwaliteit boven alles' als uitgangspunt te nemen: de maatschappij eist dat van ons. Wij advocaten hebben een publieke functie omdat recht en maatschappij communicerende vaten zijn. En door maatschappelijke veranderingen te signaleren en waar nodig te reageren, kunnen wij de rechtzoekende garanderen dat zijn juridische probleem ook in de toekomst in veilige handen is bij zijn of haar advocaat. Want alle veranderingen en ontwikkelingen ten spijt, kwaliteit is – en blijft – de meest preventieve vorm van toezicht.

**Voor advocaten relevante
Haagse voornemens en nieuwe wetten.**

Marian Verburgh

**Hoger beroep in kantonzaken
door unusrechter**

Status In juni aanvaard door de Tweede Kamer. Nu aanhangig bij de Eerste Kamer.

Inhoud Wetsvoorstel 33 316 maakt in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering de enkelvoudige afdoening in hoger beroep van kantonzaken mogelijk. De zogeheten poort-raadsheer beslist of dit nodig is. Het voorstel vloeit voort uit het Regeerakkoord. Beoogde besparing: 4 à 5 miljoen euro.

In werking Beoogd per 1 januari 2014.

Herschikken gronden voor asielverlening

Status Plenaire behandeling Eerste Kamer op 8 oktober.

Inhoud Wetsvoorstel 33 293 schrapt in de twee asielge-relateerde toelatingsgronden de klemmende reden van humanitaire aard en het categoriaal beschermingsbeleid. Zo komt de Nederlandse asielregelgeving meer in overeenstemming met de Europese regelgeving. Ook wordt in dit voorstel de procedure voor een verblijfsvergunning asiel aan nareizende gezinsleden vereenvoudigd en versneld.

In werking Beoogd per 1 januari 2014.

**Gebruik biometrie bij identificatie
vreemdelingen**

Status Plenaire behandeling Eerste Kamer 8 oktober.

Inhoud Wijziging Vreemdelingenwet. Volgens dit wetsvoorstel (33 192) worden bij het aanvragen van een verblijfsvergunning de vingerafdrukken en digitale pasfoto's van vreemdelingen opgeslagen in een centraal bestand. Dit gebruik van biometrische gegevens wordt ingevoerd bij gezinsmigratie en bij verblijfsvergunningen voor studie of werk. Asielzoekers moesten al hun vingerafdruk en foto bij de asielaanvraag geven.

In werking Beoogd per 1 januari 2014.

Mediation en kosten in tuchtzaken

Status Wetsvoorstellen 9 en 10 september ingediend bij de Tweede Kamer.

Inhoud Het gaat eigenlijk om drie initiatiefwetsvoorstellen: Wet registermediator (33 722), Wet bevordering van mediation in het bestuursrecht (33 727) en Wet bevordering van mediation in het burgerlijk recht (33 723). VVD-Kamerlid Ard van der Steur wil mediation in het bestuurs- en civiel recht bevorderen, een register plus tuchtrecht voor mediators invoeren en hun verschoningsrecht waarborgen. Het nieuwe Tuchtcollege registermediators kan de veroordeelde advocaat veroordelen in de proceskosten van de klager, maar ook – en dat is nog nieuwer – in de kosten van het tuchtcollege. Een soort griffierecht achteraf, dat in de duizenden euro's kan lopen. Op 13 september heeft Van der Steur ook nog een amendement ingediend op het veelgeplaagde en -gewijzigde Wetsvoorstel 32 382 (Wet positie en toezicht). Hij stelt voor een dergelijke kostenveroordeling in de Advocatenwet op te nemen, maar anders dan bij de mediators is deze kostenveroordeling mogelijk bij een berisping en zwaarder, dus niet bij de waarschuwing. En het geld gaat naar de Nederlandse Orde van Advocaten. Ook als verweerder in de kosten van klager is veroordeeld. Maar dat is misschien een *slip of the pen*.

In werking Wet mediation: onbekend. Wet positie en toezicht advocatuur: beoogd per 1 juli 2014.

Flexibel cameratoezicht ('drones')

Status Aangemeld voor plenaire behandeling Tweede Kamer.

Inhoud Wetsvoorstel 33 582 voegt aan de Gemeentewet de mogelijkheid van mobiel cameratoezicht toe. Daardoor krijgt de burgemeester de bevoegdheid om in een specifiek gebied voor een bepaalde periode cameratoezicht in te zetten.

In werking Beoogd per 1 juli 2014.

**Herziening strafbaarstelling
faillissementsfraude**

Status Concept-wetsvoorstel is in juli voor advies naar verschillende instanties gestuurd. De consultatie sluit op 1 oktober 2013.

Inhoud Het wetsvoorstel moet de strafrechtelijke mogelijkheden om effectiever en harder op te treden tegen frauduleuze faillissementen verruimen. Zo komt er een aparte strafbaarstelling van overtreding van de administratieplicht bij faillissement met een maximum van twee jaar gevangenisstraf.

In werking Niet voor 1 januari 2015.

Digitalisering rechtspraak (KEI)

Status Voorontwerp gaat waarschijnlijk na de zomer in (internet)consultatie.

Inhoud Minister van Justitie berichtte in juni aan de Tweede Kamer (29 279, nr. 164) dat hij samen met de Raad voor de rechtspraak het project Kwaliteit en Innovatie begint opdat er meer digitaal wordt geprocedeerd. Het streven is om aan het einde van het jaar wetsvoorstellen voor advies naar de Raad van State te sturen. Er zijn twee regeringscommissarissen bij het project betrokken: Alfred Hammerstein (civiel) en Michiel Scheltema (bestuursrecht). De Eerste Kamer sprak 10 september over een aantal deelaspecten (32 450, H).

In werking In fasen de komende jaren.

(advertenties)

Smeets Advocaten is een kostenmaatschap van ervaren advocaten, werkzaam op de gebieden arbeidsrecht, gezondheidsrecht, ondernemingsrecht, bouwrecht, strafrecht, personen- en familierecht en mediation.

Wij zoeken ter versterking van ons team een

advocaat ondernemingsrecht.

Voor nadere informatie en reactie kunt u contact opnemen met mevrouw mr. P.A. Montagne-Helmig of mr. J.A. Heeren 023 5274774. www.smeetsadvocaten.nl.

Ook een samengaan met een ander kantoor behoort tot de mogelijkheden.

GERSJES

ADVOCATEN

HEEFT EEN VACATURE VOOR

**ERVAREN LETSELSCHADE-
ADVOCAAT MET
ONDERNEMERSSPIRIT!**

Bilderdijklaan 13 · 5611 NG Eindhoven · 040 2129245 · www.gersjesadvocaten.nl

Agenda

Europees aanhoudingsbevel

Van de instrumenten die vanuit de EU tot stand zijn gekomen, is het Europees aanhoudingsbevel (EAB) of *European Arrest Warrant* wellicht de bekendste. Op 2 oktober behandelt een gevarieerde groep sprekers uit de wetenschap, de verdediging en het OM het EAB vanuit verschillende perspectieven. De bijeenkomst in Hotel Casa 400 (Eerste Ringdijkstraat 4, Amsterdam) duurt van 18.00 tot 20.45 uur. De entree bedraagt 5 euro voor NJCM-leden, 8 euro voor niet-leden en er zijn PO-punten te behalen. Aanmelden kan via 071-527 77 48 of via mailadres NJCM@law.leidenuniv.nl.

Intergemeentelijke samenwerking

Om kosten te besparen of aan verplichte fusie te ontkomen, wordt binnen het lokaal bestuur meer dan ooit samengewerkt. Is dat echter voldoende? Welke taken zouden gezamenlijk moeten worden uitgevoerd? En wie zijn de juiste partners? Tijdens het symposium Intergemeentelijke samenwerking op 2 oktober passeren die en andere vragen de revue. Het symposium, een initiatief van advocaten- en notariskantoor AKD, wordt georganiseerd in het NRC Restaurant Café (Rokin 65, Amsterdam) en duurt van 13.00 tot 17.00 uur.

Seminar M&A in Duitsland

Verschillende experts gaan tijdens dit seminar in op vragen die naar aanleiding van dit onderwerp gerezen zijn. Verder staat men stil bij de trends met betrekking tot due diligence, financieringsaspecten en afspraken in de intentiefase. Vooral de verschillen hierin tussen Nederland en Duitsland staan centraal. Het seminar bij CMS Derks Star Busmann (Newtonlaan 203, Utrecht) op 3 oktober duurt van 14.00 tot 18.00 uur. Deelname kost 199 euro; aanmelden kan via 070-311 41 56 of via mailadres m.komorowski@dnhk.org.

Column

Buikgriep

Harry Veenendaal

Hoe maak je zwoegende advocaten Hongelukkig? Stel een bestuursvoorzitter aan zoals Wietje de Muinck Keizer van Van Mens & Wisselink – Taxand (VMW). Laat haar een bedrijf inhuren dat focust op ‘passie, nieuwe niveaus van presteren, inspiratie en duurzame resultaten’. De rest gaat vanzelf.

VMW, prachtig gevestigd aan de Piet Heinkade in ozo, miskent de aard van de werkzaamheden van haar advocaten. VMW is namelijk overgegaan op ‘Het Nieuwe Werken’ waarbij adviesbureau Ynno fungeert als Pil van Drion. Ynno is een adviesbureau ‘voor nieuwe manieren van werken’. Entree: de consultant. Een meneer met een ingewikkelde bril, gek doorzichtig visitekaartje, servet als pochet, slangenlederen schoenen en een vreemd pak. Ynno is een bedrijf vol niet-advocaten die advocaten vertellen hoe ze moeten werken. En dat mag wat kosten.

Het begint met de kleurstellingen. Doorgaans een combinatie van primaire kleuren gelijk het ‘braaksel’ van Andy Warhol. Separate kantoren bestaan niet meer. U zit aan bureaublokken, ‘stempele’, van twee maal vier bureaus met in totaal 25 stempeleenheden per vleugel. Dossiers staan in een centrale ruimte, ladeblokken zijn de vijand. Uw tweede beeldscherm is afgeschaft, de laptop moet

in sommige gevallen in een ‘locker’ waarvan u altijd het sleuteltje kwijt bent.

Uw privacy is beperkt tot een glazen plaat. De kleurenprinter waar uw sectie zo hard voor heeft gevochten, wordt een centrale printer op een andere afdeling. In alle rust concentreren op een verweer bestaat niet meer. U hebt last van kwekkende en rondlopende kantoorgenoten. Wel beschikt u een over 34 ‘cockpits’ waar u ‘in alle rust’ kunt werken. Deze badhokjes hebben een open dak en deurtjes die boven en onder open zijn. Zonder licht. Waterkannen zijn voor de gasten, niet voor u. Daarnaast hebt u geen vaste werkplek meer. U beschikt over vier ‘break-out rooms’ om te vergaderen. Die zijn overigens zo slecht geïsoleerd qua geluid, dat de halve verdieping u kan verstaan en vice versa. En dit alles in peperduur design. De ICT-afdeling faalt hopeloos. Veel advocaten werken dan ook regelmatig thuis. Want ook dat hoort bij ‘Het Nieuwe Werken’.

Hoe leidt ‘Nieuw Werken’ tot betere prestaties van advocaten? Niemand weet het. Hoewel, veel advocaten bij Delissen Martens Advocaten in de hofstad zijn wonderlijk positief over de Ynno-idiotie. Waarom? Bij Delissen Martens heten buikgriep, kater en gewoon geen zin nu ook ‘Het Nieuwe Werken’.

Kantoorruimte te huur

Lucasbolwerk in Utrecht

Op een schitterende locatie tegenover de Stadsschouwburg in Utrecht heeft De Gier | Stam & Advocaten kantoorruimte te huur.

Huur van de hele verdieping of van losse kamers mogelijk!

Het betreft een mooie verdieping (3e) met een oppervlakte van 90m². Het gaat om 4 kamers. De ruimtes zijn recent geschilderd en er ligt nieuwe vloerbedekking. Er is een eigen kitchenette. Alle kamers zijn voorzien van airco. Parkeergarage Kruisstraat ligt op 5 minuten loopafstand.

Advocaten en juristen zijn van harte welkom als huurders. Het delen van andere faciliteiten en secretariaat is bespreekbaar.

Meer informatie? Bel of stuur een email aan:

Evert van Gelderen

Lucasbolwerk 6 – 3512 EG Utrecht

T: 030-2303010 W: www.degierstam.nl

E: evertvangelderer@degierstam.nl

LIESKER
LEGAL

PROCESFINANCIERING

Overname van financiële risico's

- In civiele zaken
- In fiscale zaken
- In faillissementen

www.lieskerlegal.nl

Ceresstraat 4 Breda ☎ 076 530 36 00

UITVAARTCOMPACT.NL

Als financieel beheerder adviseert en helpt u cliënten bij het regelen van een uitvaart. Dan is het goed om te weten dat er Uitvaart Compact is. Een online dienstverlening die een kwalitatieve uitvaart biedt voor een vaste lage prijs. Mogelijk de oplossing wanneer u een financiële regeling moet treffen bij overlijden van een cliënt. Dit kan nu, later of juist vooraf bij leven geregeld worden. Voor relaties die Uitvaart Compact 'nu' of 'vooraf' voor hun cliënten willen regelen, kan bij herhaald gebruik in overleg worden gekeken naar een passende boekings- en afhandelingsregeling.

- Juist voor cliënten die het geld niet hebben en geen (verdere) schulden willen en kunnen aangaan
- Kwalitatieve uitvaart voor een vaste, lage prijs. Ook bij leven vooraf vast te leggen
- Goede (financiële) regeling of advies voor uw cliënten
- Uitvaart Compact is geheel via internet, **uitvaartcompact.nl**, of telefonisch via 0800 5080 te regelen

UITVAART COMPACT, VASTE LAGE PRIJS, GEEN VERRASSINGEN ACHTERAF

PC Hooft *Uitvaart Compact*
GOEDKOOPSTE UITVAART ONLINE

Kijk hoe Uitvaart Compact werkt

Vechten tegen **wraakzucht**

Op het Nederlands Film Festival gaat 'De verdediging van Robert M.' in première. De documentaire toont hoe advocaten Tjalling van der Goot en Wim Anker vechten voor een eerlijke procesgang voor (toen nog) zedenverdachte Robert M.

Tatiana Scheltema

'Hij heeft meer dan 83 kinderen misbruikt!' schreeuwt een groep schoolkinderen als Wim Anker komt aanlopen bij de Penitentiare Inrichting Vught. 'Hij moet DOOD!' De kinderen hebben Anker herkend als de advocaat van (toen nog) zedenverdachte Robert M.

Anker reageert nauwelijks op het gejoel, tot een klein meisje hem vraagt: 'Wordt hij zwaar gestraft?' 'Ik ben bang van wel,' zegt Anker. 'Vindt u dat hij dat verdient?' Daarop legt Anker aan de kinderen uit hoe het strafproces werkt. Dat het in Nederland de rechter is die uiteindelijk vaststelt of de verdachte ook de dader is. En dat iedere verdachte recht heeft op een eerlijk proces.

Deze scène vormt de opening van de documentaire 'De Verdediging van Robert M.', waarin advocaten Tjalling van der Goot en Wim Anker in het voorjaar van 2011 worden gevolgd tijdens de Amsterdamse zedenzaak. Hun cliënt Robert M., voormalig medewerker van kinderdagverblijf Het Hofnarretje in Amsterdam misbruikte tientallen zeer kleine kinderen en legde het misbruik vast op film. De beelden doken op in een Amerikaans onderzoek naar kinderporno. Na vertoning van een foto in het programma *Opsporing Verzocht*, ging de zaak rollen. M. werd nog diezelfde avond aangehouden.

In de maanden erna stortte heel Nederland zich op de zaak. Bekende Nederlanders pleitten openlijk voor herinvoering van de doodstraf. Dagblad *De Telegraaf* schreef consequent over 'Het Monster uit Riga'. Filmmakers Maria Mok en Meral Uslu zagen het met verbijstering aan. 'Alle principes die mensen normaal hebben, leken bij deze zaak niet te gelden. Je hoorde mensen zeggen dat Robert M. zijn recht op een proces had verspeeld. Hij had bekend, dus hij moest gewoon levenslang

De documentaire die op Nederlands Film Festival (25 september - 4 oktober) in première gaat.

krijgen. Het idee dat een verdachte recht heeft op verdediging speelde niet meer bij de bevolking. Het was zelfs niet meer wenselijk. We wilden kijken: hoe gaat de verdediging om met die schreeuw om wraak? Hoe houden ze stand?'

Aanvankelijk voelden de advocaten weinig voor het verzoek van Mok en Uslu om hen tijdens de verdediging van Robert M. te filmen, vertelt advocaat Tjalling van der Goot. 'Er speelden zóveel gevoeligheden, en hoe ga je om met de geheimhouding? Uiteindelijk hebben we toch ingestemd, omdat wij merken dat we als strafpleiters altijd met een achterstand de zittingszaal ingaan, en dat het grote publiek onze rol niet altijd begrijpt. Dus als je iets kunt doen om de positie van de strafadvocaatuur in het strafbestel en de rechtsstaat te verduidelijken, moet je dat doen.'

De film toont vooral hoe gemakkelijk de positie van de strafadvocaat erodeert.

Robert M. mag helemaal geen advocaat hebben, blijkt uit de vele bedreigingen en hatemails die het kantoor binnenkrijgt. 'Ik heb van tevoren gezegd dat deze zaak sowieso tot drie of vier wetswijzigingen zou leiden. En we gaan nog gelijk krijgen ook,' zegt Anker halverwege de film tegen

Bron foto's: NCRV

broer Hans. Dat politici zich openlijk uitspreken over een lopende rechtszaak, dat de staatssecretaris een wetsontwerp door het parlement jaagt zodat de wet nog in het lopende proces gebruikt kan worden, en dat rechters een bestaande wet niet toepassen omdat hij niet bevalt – zelfs Anker had het niet van tevoren bedacht.

Dat de film er nu is, mag overigens een klein wonder heten. Zo probeerde advocaat Richard Korver, die de ouders van de slachtoffertjes bijstond, het filmen in de rechtszaal te verbieden. De ouders zouden bang zijn dat er een cultstatus rond Robert M. zou ontstaan. Dergelijke gevoeligheden zorgden ervoor dat de filmmakers destijds, in 2011, afzagen van publiciteit. 'We begrepen zijn zorgen, en we zijn daar heel voorzichtig mee omgegaan omdat we bang waren dat we de rechtszaal helemaal niet meer in mochten. Uiteindelijk is het hem toch gelukt, en hebben we alleen tijdens de pro-formazittingen kunnen filmen. Achteraf was dat niet erg, we wilden juist de achterkamers van de verdediging filmen. We waren er niet op uit om een zielige figuur te schetsen, dat was niet onze invalshoek. Wij filmden het systeem.' Een systeem, zo toont de film, dat minder robuust is dan wel gedacht.

IN TALENT WE TRUST.

EEN ADVOCaat MEDEWERKER BESTUURSRECHT (M/V)

om vorm te geven aan onze nieuwe Praktijkgroep Bestuursrecht

&

EEN ADVOCaat MEDEWERKER ARBEIDSRECHT (M/V)

om onze Praktijkgroep Arbeidsrecht te versterken.

Hoboken zoekt talent. Wat bieden wij? Wij bieden getalenteerde en gedreven collega's, goede arbeidsvoorwaarden, een dynamische werksfeer en een geweldig kantoor in het fraaie Scheepsvaartkwartier aan de rand van Het Park in Rotterdam.

Voor meer informatie kan contact opgenomen worden met (voorzitter maatschap) mr. Guus Schipper of met (voorzitter Praktijkgroep Arbeidsrecht) mr. Henriëtte Dekker.

Hoboken Advocaten is een Rotterdams kantoor met ervaren advocaten die zijn gespecialiseerd in handel, industrie, zorg en logistiek. Wij werken voor ondernemingen en ondernemers. Voor cliënten zijn wij *trusted company*. Vertrouwd gezelschap. In elk contact, in elk advies, in alles wat het kantoor doet.

Onze manier van werken en onze kantoorfilosofie spreekt klanten aan. Daardoor groeien wij en zijn wij op zoek naar professionals met talent.

HOBOKEN TRUSTED
ADVOCATEN COMPANY

WWW.HOBOKEN.NL

V&J: (be)zuinig op rechtsstaat

'Crimefighters' minister Opstelten en staatssecretaris Teeven presenteren zich in hun begroting voor 2014 als de verdedigers van de rechtsstaat, maar de aangekondigde bezuinigingen gaan niet van tafel. Wat staat de advocatuur te wachten?

Koning leest de Troonrede voor: geen woord over rechtsstaat

Foto: ANP

Maarten Bakker

Het zijn mooie woorden die de bewindslieden in de memorie van toelichting op hun begroting wijden aan de rechtsstaat. 'Legaliteitsbeginsel, machtscheiding, onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak, en bescherming van grond- en mensenrechten zijn vanouds de waarborgen die een rechtsstaat kenmerken', schrijven ze. 'Voor deze waarborgen is een goede juridische infrastructuur onontbeerlijk.'

Ze laten het niet bij mooie woorden alleen. Minister en staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten en Fred Teeven kondigen aan dat ze, samen met de minister van Binnenlandse Zaken in de Grondwet het recht op een eerlijk proces voor een 'onpartijdige en onafhankelijke rechter' willen vastleggen. 'We moeten blijven zorgen dat de kernwaarden van ons rechtsbestel

goed verankerd blijven', stellen de twee VVD'ers.

Volgens hen moet Nederland 'zuinig' zijn op de rechtsstaat, maar ze geven aan dat woord een dubbele uitleg. 'Dat betekent ook dat we moeten bekijken hoe we bij een toenemend aantal zaken de kosten van de rechtspraak en de gesubsidieerde rechtsbijstand kunnen beheersen.'

De bezuinigingen die ze al hadden aangekondigd, zijn ondanks de mooie woorden over de rechtsstaat niet van tafel. Zo wordt de stelselvernieuwing in de gesubsidieerde rechtsbijstand doorgezet die Teeven enkele maanden geleden lanceerde. Die moet een bezuiniging van 85 miljoen euro in 2018 opleveren. Daarnaast wordt in 2014 een aantal kleinere wetswijzigingen en AMvB's doorgevoerd, die de uitgaven aan rechtsbijstand verder verlagen. In totaal bezuinigt het kabinet de komende jaren een bedrag van 91 miljoen euro op de post rechtbijstand.

In de begroting is een prognose opgenomen over de effecten van de bezuiniging per rechtsgebied. Daaruit blijkt dat de rijksuitgaven aan advocaatkosten in civiele zaken van 189,3 miljoen euro in 2013 zakt naar 106,9 miljoen in 2018. Het aantal toevoegingen op dit terrein loopt terug van 244.346 naar 179.271. De kosten van de ambtshalve toevoegingen in het strafrecht hoopt het ministerie terug te schroeven van 115,8 miljoen naar 93,9 miljoen euro, wat neerkomt op een daling van het aantal toevoegingen van 97.874 naar 88.839. De uitgaven aan rechtsbijstand tijdens piketdiensten gaan omlaag van 33,7 miljoen naar 30,9 miljoen. Het aantal toevoegingen in de categorie neemt af van 136.101 naar 132.907.

Verder gaan ook de aangekondigde verhogingen van de griffierechten gewoon door. In de begroting van Veiligheid en Justitie staat vermeld dat de tarieven met gemiddeld vijftien procent

zullen stijgen. De Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) heeft becijferd dat de kosten van de griffierechten bij hoger beroep en cassatie met dertig, zestig of soms zelfs honderd procent zullen oplopen. De Orde maakt zich dan ook zorgen over de toegankelijkheid van de rechter in hoger beroep.

De bewindslieden menen dat de verhoging van de griffierechten nodig is om de groeiende instroom van rechtszaken financieel op te vangen. Die stijgt tussen 2013 en 2018 met ongeveer een kwart. Als er aan de inkomstenkant niets bijkomt, zou de kwaliteit van de rechtspraak volgens Opstelten en Teeven gevaar lopen. Dan zouden immers de doorlooptijden en werkvoorraden bij de gerechten toenemen.

Proceskosten

Om wat meer inkomsten voor het rechtsbedrijf te genereren, kondigen de twee bewindslieden de invoering van griffierechten in het strafproces in 2014 aan. Een veroordeelde mag in het nieuwe jaar een deel van de proceskosten ophoesten. Het is een maatregel die al was opgenomen in het regeerakkoord, waarvan Opstelten en Teeven nu voor volgend jaar een opbrengst van 53 miljoen euro inboeken.

Als een veroordeelde ook nog een celstraf opgelegd krijgt, dan ontvangt hij of zij daarvoor eveneens een rekening. Voor het verblijf in een PI vraagt justitie voortaan 12,50 euro per dag voor een maximale periode van zes maanden. De maatregel zal Opstelten en Teeven niet direct uit de financiële nood halen: ze levert niet meer dan 7 miljoen euro op jaarbasis op.

Wat meer geld in de staatskas moet brengen, is de afroaming van criminele vermogens. Opstelten en Teeven schrijven dat ze 'ambitieuze doelstellingen' hebben op dit vlak. Leverden de 'plukze-zaken' in 2012 nog maar 49,7 miljoen euro op, volgend jaar zal dat gestegen zijn naar 70,1 miljoen euro. In 2018 hopen de bewindslieden met ontnemingsvorderingen 100 miljoen euro binnen te halen.

In de memorie van toelichting op hun begroting geven de bewindslieden zich toch ook weer heel vertrouwd uit als 'crimefighters'. 'Het ministerie van Veiligheid en Justitie zal zich ook in 2014

onverkort inzetten om de veiligheid op straat te vergroten, delicten met een hoge impact op het slachtoffer hard aan te pakken en ondermijnende criminaliteit te bestrijden', schrijven ze. *De High Impact Crimes* – de woninginbraken, straatroven en overvallen – zijn in 2014 topprioriteit. Opstelten en Teeven willen dat de 'heterdaadkracht' van de opsporingsdiensten en de 'verdachtenratio' van aangebrachte zaken nog meer omhoog gaan.

Ook de mensenhandel, drugsmokkel en ernstige fraude en witwassen hebben de aandacht. Het aantal criminele organisaties op die terreinen dat wordt vervolgd, zal in 2014 zijn verdubbeld ten opzichte van 2009. Hoeveel dat er exact zijn, willen de bewindslieden niet kwijt. Het onderzoek tegen de criminele bendes wordt uitgevoerd door tien Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) en het Landelijk Informatie en Expertise Centrum (LIEC). De RIEC's en het LIEC zijn samenwerkingsverbanden van het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie, opsporingsdiensten, lokale overheden en Kamers van Koophandel.

De bestrijding van faillissementsfraude is ook een prioriteit voor Opstelten en Teeven. Ze kondigen een versterking van de positie van de curator aan, zodat die gemakkelijker alarm kan slaan over mogelijke fraudezaken. Een wetsvoorstel daarover ziet volgend jaar het levenslicht.

Verder wordt ook de bestrijding van kinderporno nog geïntensiveerd. Het aantal aangeleverde verdachten moet, ten opzichte van 2010, in 2014 met 25 procent stijgen. Dan zullen er zeshonderd personen voor het hekje staan voor kinderpornozaken. Daarbij is er wel een 'focusverschuiving' van downloaders naar de vervaardigers en verspreiders van het beeldmateriaal.

Opstelten en Teeven vergeten ook niet de slachtoffers in hun beleidsplannen voor volgend jaar. In 2014 moet het voorstel voor uitbreiding van het spreekrecht van verdachten in het parlement worden aangenomen, en krijgen ook ouders van minderjarige slachtoffers de mogelijkheid zich met een schadeclaim te voegen in een strafzaak. Op 1 januari aanstaande treedt de Wet conservatoir beslag slachtoffers in werking. Verder wordt in het

nieuwe jaar het schadeformulier voor slachtoffer verder vereenvoudigd.

Verval

Opstelten en Teeven onderstrepen in hun begroting nog eens hun imago van crimefighters door vast te houden aan hun voorstel voor de invoering van minimumstrafeisen voor officieren van justitie bij ernstige gevallen van recidive. Die minimumeisen moeten worden opgenomen in de strafvorderingsrichtlijnen van het OM. In hun begroting handhaven de bewindslieden ook hun omstrede voorstellen uit het regeerakkoord om veroordeelden hun straf al te laten uitzitten, ook als ze in hoger beroep zijn gegaan. Dan gaat het om strafzaken waarin in eerste aanleg een celstraf van twee jaar of meer is gevonnist.

Volgens de NOvA is dat plan in strijd met Europese regelgeving en jurisprudentie, en de daarin verwoorde onschuldpresumptie, en brengt het 'onherstelbare schade' toe aan verdachten die in hoger beroep alsnog worden vrijgesproken. De Orde is ook kritisch over het voornemen van Opstelten en Teeven om eind 2014 de zogenaamde ZSM-aanpak landelijk uitgerold te hebben. Die aanpak geeft officieren van justitie de vrijheid om, zonder tussenkomst van een rechter en advocaat, zelf de straf te bepalen. Deze beschikkingen kunnen verdachten ook schaden, aldus de NOvA, doordat ze bijvoorbeeld hun baan verliezen.

De Orde vindt dat de maatregelen uit de begroting van Veiligheid en Justitie voor 2014 als netto-effect alleen maar 'het verval van de rechtsstaat' inluiden. Ze betreft bij die conclusie ook de plannen van staatssecretaris Teeven voor de verscherping van het toezicht op de advocatuur. In de begroting schrijft Teeven dat dit toezicht wel onafhankelijk zal zijn ten opzichte van de overheid.

Dat lijkt een concessie in de richting van de Orde, die geen inmenging wenst van de overheid. Maar in de begroting voor 2014 blijft Teeven verwijzen naar de laatste versie van zijn toezichtvoorstel, dat hij in juni naar de Tweede Kamer stuurde. De NOvA vindt dat de overheid in die versie een te zware stempel drukt op het advocatentoezicht. <<

WANNEER VERTROUWEN SPECIALISTENWERK WORDT

Zekerheid door ervaring. Dat is escrow services anno nu.

In de beslissende fase van een transactie mogen onzekerheden geen rol spelen. Daarom staan onze specialisten van Escrow & Settlement altijd op scherp om alle partijen met onafhankelijk advies duidelijkheid en oplossingen te bieden. Steeds weer blijkt hoe waardevol toewijding en internationale ervaring zijn om complexe transacties via eenvoudige overeenkomsten succesvol te laten verlopen. Razendsnel handelen, weten waar je het over hebt en oog hebben voor ieders belangen. Dat maakte ons in tien jaar tijd tot een belangrijke wereldwijde speler op het gebied van escrow services. Lees op abnamro.nl/escrow hoe we snel en op maat escrow-overeenkomsten opstellen en uitvoeren. Of neem rechtstreeks contact op met een van onze kantoren:

Rotterdam +31 10 401 58 56

Londen +44 20 3192 94 19

Hongkong +852 3763 31 01

DE BANK ANNO NU ABN·AMRO

L4L

Advocaat in oorlogstijd

Onder- en bovengronds maken Syrische advocaten zich op om, als het vechten stopt, een rol te spelen bij de transitie naar een democratische maatschappij.

Tatiana Scheltema

Het einde van de strijd in Syrië is nog niet in zicht. Toch proberen Syrische advocaten al bewijsmateriaal te vergaren dat in latere rechtszaken kan worden gebruikt. Dat wordt door verschillende advocaten binnen en buiten Syrië bevestigd. In het land zijn netwerken actief om zowel de gruwelijkheden die door het regime als door de rebellen worden gepleegd in kaart te brengen. ‘We kunnen straks alleen verder als de daders verantwoording afleggen in een eerlijk proces,’ zegt A., een advocaat en coördinator van zo’n burgerrechtennetwerk die anoniem wil blijven. ‘Dat betekent dat elke schending van mensenrechten aan de kaak gesteld moet worden.’

De advocatuur zou bovendien een belangrijke rol kunnen spelen in de transitiefase van dictatuur naar een democratische rechtstaat, vindt A. Alleen: van een Syrische advocatuur is nog maar nauwelijks sprake. Een serieus probleem, beaamt de Syrische advocaat Muhannad Al-Hassani. ‘Het merendeel van de Syri-

Met dank aan L4L

Advocaat Muhannad Al-Hassani.

sche culturele elites – advocaten, rechters, intellectuelen – leidt inmiddels een zwerfend bestaan, binnen of buiten Syrië, en advocaten die naar het buitenland vluchten of sympathiseren met de opstandelingen worden van het tableau geschrapt.’

Dat geldt ook voor Al-Hassani zelf. Als criticaster van het regime werd Al-Hassani al in 2010 (dus nog vóór de revolutie) door de Syrische Orde van Advocaten uit zijn beroep gezet, omdat hij de staat in diskrediet zou hebben gebracht door lid

te worden van een mensenrechtenorganisatie. Tegenwoordig woont hij in de Amerikaanse staat New Jersey. Vandaaruit reist hij de wereld over om aandacht te vragen voor de Syrische zaak.

Het maakt Al-Hassani boos dat de internationale gemeenschap weigert om in te grijpen. ‘Een militaire interventie is nodig om een eind te maken aan het lijden van het Syrische volk, en de enige manier om degenen die zich schuldig maken aan internationale misdrijven ter verantwoording te roepen. Als Syriër durf ik dat wel publiekelijk te eisen. Ik beschouw dat niet als een bezetting van mijn land, maar als een manier om het te redden van een tiran die bezig is zijn volk met alle beschikbare middelen uit te roeien. Het zou de enige garantie zijn voor de bescherming van het volk en voor berechting van de daders in een eerlijk proces.’

(advertentie)

Bij ziekte gaat u naar een erkende, ervaren specialist.
 Waarom zou u bij *Corporate Investigations* dan zelf gaan dokteren?

Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. is ervaren specialist in forensic accounting en forensic IT. Wij maken actief gebruik van de kennis en expertise van collega's uit ruim 120 landen van het Grant Thornton International-netwerk. Wilt u meer weten? Kijk op onze site: www.gt.nl/fis

Neem contact op met één van onze partners:

Peter Schimmel: T 020 - 547 57 57
 Mark Hoekstra: T 010 - 270 51 51
 E gtfis@gt.nl

Grant Thornton

An instinct for growth™

Maatstaven voor deugd en ondeugd

Wat een eer om van replek te worden gediend door Eduard Santen, naar verluidt de oudste advocaat van Nederland.¹ Aristoteles wist het al: ethiek is niets voor jonge mensen, juridische beroeps-ethiek dus evenmin. Maar toch: is het 'te kort door de bocht' dat advocaten er voor moeten zorgen dat wie gelijk heeft dat ook krijgt? Als (civiele) cliënten de waarheid verbergen, mogen hun advocaten die niet openbaren ook al leidt dat tot onrecht, schrijft Santen. Tot 2002 was dergelijke versluiering niet verboden, sindsdien geldt toch echt de waarheidsplicht van art. 21 Rv, hoe weinig bekend en slecht afdwingbaar die ook is. Anders dan Santen schrijft, is die waarheidsplicht evenmin een kwestie van goede of slechte verweren.

¹ Peter Louwerse, 'Advocaten zeggen weinig verstandigs over ethiek', *Advocatenblad* 2013-7, p. 15.

Santen doet de casuïstiek in het interview af als 'loos aandoende misprijzingen'. De ironie van zijn bespiegelingen is dan weer wél dat die mij grotendeels gelijk geven. Verzekeringsjuristen die niet betalen omdat de wederpartij geen geld heeft om te procederen? 'Iedereen zal dat schandelijk vinden en dus een slecht voorbeeld.' Juist omdat het schandelijk is, biedt dit zo'n goed voorbeeld van slechte beroeps-ethiek. Advocaten doen zulke dingen niet, schrijft Santen. Hoe weet hij dat? Schrijver dezes zou advocaten die deze en dergelijke kunstjes uithalen echt niet de kost willen geven.

Wél weer mooi is Santens subtiele benadering van confraterniteit in wederzijdse bewaking van fatale termijnen en vergelijkbare formaliteiten. Soms moet wél worden gewaarschuwd, soms niet: 'Alles heel moeizaam en bedenkelijk.' Natuurlijk kunnen

bijzondere omstandigheden de doorslag geven. Punt is alleen dat de hedendaagse praktijk er meestal anders over denkt: collega's behoeden voor beroepsfouten is slecht voor de eigen cliënt en dus niet aan de orde. Zo bevestigt Santen nog eens dat de beroepsethiek van advocaten verbetering behoeft.

Het interview draait niet om de gemeenplaats 'dat zich onder advocaten ondeugden bevinden'. Het ging en gaat om betwiste maatstaven voor deugd en ondeugd in de advocatuur. Daarover moet beter worden nagedacht. Als schrijver dezes al dan niet als 'praatjesmaker' (Santen) daarvoor nog lang aandacht kan blijven trekken, is het vraaggesprek niet voor niets geweest.

Hendrik Kaptein
Rechtsfilosoof, Universiteit Leiden

Civiele cassatie mandarijnenwetenschap?

Leiden de per 1 juli 2012 in werking getreden (civiele) cassatiebepalingen werkelijk tot de uitkomst zoals Jurriaan van Gelderen in het vorige *Advocatenblad* schetst: een mandarijnenwetenschap of een ultraspecialisme, leidend tot een *closed shop* met een ongekende resultaatsverplichting voor advocaten? Waar tot 1 juli 2012 het voeren van civiele cassatieprocedures was voorbehouden aan de Haagse balie, is de 'gesloten winkel' nu juist geopend voor iedere in Nederland ingeschreven advocaat, mits in bezit van de stageverklaring en voor de zogenoemde 16h-advocaten. Daarmee is het aloude vestigingscriterium verlaten. In de verordening op de civiele cassatiebalie staat kwaliteit centraal. Dat is ook de achtergrond van het idee om beginnende cassatieadvocaten te laten begeleiden door een mentor. Een idee dat niet in goede aarde valt bij Van

Gelderden, omdat daaraan een prijskaartje zou hangen dat een drempel kan zijn voor toetreding tot de cassatiebalie. Het is echter geen verplichting, maar slechts een advies aan de niet bij een cassatiekantoor werkzame startende cassatieadvocaat om feedback te krijgen van een ervaren cassatieadvocaat. Van cassatieadvocaten wordt verwacht dat zij gemiddeld vier cassatiezaken per jaar behandelen, waarvan minstens twee tot een beoordeling door de Hoge Raad hebben geleid. Van Gelderen stelt dat deze 'vliegreis' zal bevorderen dat een cassatiezaak door meer dan één advocaat wordt behandeld. Dit is echter allerminst een bezwaar. Samen optrekken in een dossier bevordert de kwaliteit. Voor inflatie hoeft Van Gelderen niet bevreesd te zijn: één zaak wordt maar één keer (of twee keer voor de helft) meegewogen bij de toetsing van de vliegreis.

Dat kansloze zaken worden ingesteld om maar de aantekening op het cassatietableau te behouden, ligt niet in de rede omdat zaken die niet tot een inhoudelijke beoordeling leiden, niet meetellen voor de vliegreis. Bovendien zal de advocaat in kwestie laakbaar handelen verweten kunnen worden. Het voeren van civiele cassatieprocedures is nu eenmaal een 'vak apart'. In het belang van de rechtzoekende zijn er specifieke vakbekwaamheidseisen gesteld aan civiele cassatieadvocaten. Evaluatie van deze eisen is voorzien voor het komende jaar. Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat die te streng of te licht zijn.

Marian Veenboer
Secretaris Commissie vakbekwaamheidseisen
civiele cassatieadvocatuur en
senior medewerker Bezwaar & Beroep bij
de Nederlandse Orde van Advocaten

¹ Jurriaan van Gelderen, 'Goochelen met de cassatiebalie', *Advocatenblad* 2013-8, p. 30.

Geert Corstens

- Geboren:** 1 februari 1946 in Helvoirt
- Studie:** Nederlands Recht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen
- 1974** Gepromoveerd aan de Universiteit van Amsterdam
- 1977-1982** Officier van justitie in Arnhem
- 1982-1995** Hoogleraar strafrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen
- 1995-2006** Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden
- 2006-2008** Vicepresident van de Hoge Raad der Nederlanden
- 2008** President van de Hoge Raad der Nederlanden

‘Er komen rustiger tijden’

De Hoge Raad der Nederlanden viert zijn 175-jarig bestaan. Geert Corstens heeft met de rechtsvormende taak van de rechter de kritische aandacht vanuit de samenleving zien toenemen. De president van de Hoge Raad over het toezicht op de advocatuur, de rechts-eenheid aan de top van de piramide en de toekomst van rechtsstaat en rechterlijke macht. ‘Het is een misverstand te denken dat de rechtsbescherming van tafel zou glijden.’

Trudeke Sillevius Smitt
Fotograaf: Jiri Büller

Het was een historisch moment, de Srebrenica-uitspraak, beaamt Geert Corstens (67). Met zuidelijke tongval, en toch een tikkeltje geaffecteerd, klinkt de president van de Hoge Raad als een man die verschillende werelden kent, en daarin zijn weg wel vindt. ‘Als je zegt dat er plaats is voor aansprakelijkheid van een staat, zelfs als een operatie door de Verenigde Naties is geïnitieerd, in een zaak waar Nederland ten nauwste bij is betrokken, realiseer je je wat een impact dat heeft. Maar het ging natuurlijk wel om een zeer specifieke situatie. En er zijn de afgelopen jaren meer kwesties van groot belang geweest,’ zegt Corstens.

‘Euthanasie bijvoorbeeld, waar wij, bij stilzitten van de wetgever, op enig moment een knoop hebben doorgemaakt. En in het civiele recht de ABN AMRO-affaire.’ De Hoge Raad bepaalde daarin dat de bank dochteronderneming LaSalle mocht verkopen zonder goedkeuring van de aandeelhouders. ‘Of onlangs de cassatie in het belang der wet over tbs, in reactie op een arrest uit Straatsburg.’ Volgens die laatste uitspraak mag, als in de uitspraak waarbij tbs werd opgelegd niet staat dat het om een geweldsmisdrijf ging, de rechter toch na vier jaar verlenen als dit uit de context wel blijkt. Corstens: ‘Stuk voor stuk zaken die grote betekenis hebben voor de samenleving.’

Bijdragen aan de samenleving is dan ook het thema tijdens de viering van 175 jaar Hoge Raad, op 1 oktober. Koning Willem-Alexander zal erbij zijn, president Corstens zal er natuurlijk spreken. ‘De gedachte is om aandacht te besteden aan de maatschappelijke functie van het recht.

‘Bij aanscherping van het toezicht kan ik me wel iets voorstellen, maar we hebben wel vraagtekens bij het wetsvoorstel’

De rechtspraak deed heel lang onopvallend zijn werk. De laatste twintig jaar is de rechtsvormende taak van de rechter toegevoegd en daarmee de kritische aandacht vanuit de samenleving. Met het opkomen van de sociale rechtsstaat heeft het ingrijpen van de overheid enorm aan omvang en diepte gewonnen. Daar is een reactie op gekomen: veel rechterlijke interventies.’

Twitteren

Een spannende interventie die er aan komt is een arrest over de griffierechten. Advocaat-generaal Robert IJzerman concludeerde recent in twee belastingzaken dat de rechter het griffierecht moet kunnen verlagen of tot nul terugbrengen als de rechtzoekende het niet kan opbrengen. De Hoge Raad twitterde er al over. Waarom eigenlijk? ‘Als de samenleving vragen heeft, of als wij verwachten dat de samenleving geïnteresseerd is, twitteren we. Dan kan iedereen er direct kennis van nemen. Persberichten sturen we niet meer rond. We hebben nu bijna tienduizend volgers. In dit geval was de belangstelling natuurlijk ingegeven door het wetsvoorstel dat op stapel staat.’

In het nieuwe wetsvoorstel zijn de kostendeckende griffierechten weliswaar van

tafel, maar voor appel en cassatie lopen de bedragen toch weer hoog op, tot 14.883 euro. ‘Daar hebben wij de minister vragen over gesteld: is wel voldoende onder ogen gezien dat het niet alleen een belang is van partijen, maar ook een algemeen maatschappelijk belang om in zo’n zaak een uitspraak in cassatie te krijgen?’

De Hoge Raad koppelt die kwestie dus los van het individuele belang; dat doet denken aan de op 1 juli 2012 ingevoerde selectie van cassatiezaken aan de poort. Tegen de tien procent van de civiele zaken wordt inmiddels afgedaan op basis van het nieuwe artikel 80a RO: op voorhand kansloze zaken worden zonder inhoudelijke behandeling niet-ontvankelijk verklaard.

Volgens het jaarverslag levert het maar een beperkte besparing op – het gaat om zaken die voorheen toch al de minste tijd vroegen, en die vaak via artikel 81 RO verkort werden afgedaan. Was het het wel waard om de weerstand tegen dit voorstel te trotseren en tegen de samenleving te zeggen: we houden in die gevallen de deur voor jullie gesloten? Corstens: ‘Er móést iets gebeuren, vanwege de spectaculaire stijging van het aantal zaken. Je zou kunnen doen wat de Duitsers doen, die hebben een heel groot *Bundesgerichtshof*. Daar zijn we niet vóór. Wij zijn er voor de rechtseenheid, die moet je met een beperkt aantal mensen bewaken. Maar het is een misverstand dat daarbij de rechtsbescherming van tafel zou glijden, want natuúrlijk blijven we ingrijpen als we constateren dat er echt iets fout is gegaan. De strafkamer, die overigens dertig procent afdoet via artikel 80a, heeft daar vorig jaar september ook al criteria voor geformuleerd. De civiele kamer heeft dat nog niet gedaan, maar zal dat ofwel via

het jaarverslag of langs andere weg ook duidelijk maken.’

Van de nieuwe kwaliteitseisen die gelden voor de civiele cassatie-advocatuur heeft Corstens in de praktijk nog niet veel gemerkt. ‘Dat vergt meer tijd, bovendien hadden we in de civiele cassatie-advocatuur al een hooggespecialiseerde balie. Het allergrootste deel voldeed al aan die kwaliteitseisen.’

Hoe kijkt Corstens aan tegen de hele toezichtsdiscussie? ‘De advocaat signaleert als eerste dat mensen in de knel komen en staat wat dat betreft in de voorhoede. Hij bewaakt, al is het gestuurd door de belangen van degene die hij vertegenwoordigt, de rechtsstaat. Dat moet hij in alle onafhankelijkheid kunnen doen – in het bijzonder ook ten opzichte van de overheid. Bij aanscherping van het toezicht kan ik me wel iets voorstellen, maar procureur-generaal Fokkens en ik hebben bij het wetsvoorstel van staatssecretaris Teeven wel vraagtekens geplaatst. We sluiten niet uit dat de geheimhoudingsplicht soms moet worden doorbroken, maar vonden toch dat dat onvoldoende was beargumenteerd. En we denken dat de rechtsbescherming tegen toezichtsmaatregelen beter kan worden ondergebracht bij het Hof van Discipline dan bij de bestuurs- of eventueel civiele rechter. Dat hof heeft een publiekrechtelijk karakter maar is wel sterk met de advocatuur verbonden, en er is geen reden te twijfelen aan de kwaliteit van zijn werk. Bovendien voorkom je zo dat het toezicht zich verspreidt over verschillende gerechten.’

Toen de Raad voor de rechtspraak tien jaar geleden werd opgericht, was het de rechtspraak die zich zorgen maakte over de eigen onafhankelijkheid. Toenmalig president Siep Martens en procureur-generaal Theo ten Kate verzetten zich heftig. De raad kwam er toch – alleen bleef de Hoge Raad erbuiten. Corstens: ‘Terugkijkend op de afgelopen tien jaar hebben de gevaren die men zag zich in de praktijk niet gerealiseerd. De Raad voor de rechtspraak heeft een nuttige rol gespeeld. Doordat de raad het geld op basis van objectieve criteria verdeelt, staat de politiek flink op afstand, dat vind ik een positieve ontwikkeling.’ Maar alsnog mee gaan doen is niet aan de orde: ‘Wij

‘Een hooggerechtshof waarvan de benoemingen gepolitiseerd zijn, is niet zo prettig, maar het is op zichzelf nog niet gevaarlijk’

moeten als laatste instantie voor rechts-eenheid en -vorming zorgen. Dan blijft het toch een beetje moeilijk om met de gerechten aan tafel te zitten over allerlei beheerkwesties. Een ander punt is dat de Hoge Raad als conflictoplosser kan functioneren als zich een geschil voordoet tussen de minister en de raad.’

Bekritiseerd

Op andere vlakken dan het financiële bemoeit de politiek zich wel degelijk meer dan vroeger met de rechtspraak – zoals bijvoorbeeld toen de Hoge Raad Ybo Buruma en later Diederik Aben aanbeval voor benoeming. Voor het eerst werden deze aanbevelingen in de Tweede Kamer sterk bekritiseerd. Hoe kijkt Corstens daar achteraf tegenaan? ‘Ik zie geen ontwikkeling in de richting van politisering van benoemingen. Het waren incidenten, heel uitzonderlijke gevallen.’ Een bepaalde politieke kleur – wat is daar uitzonderlijk aan? ‘Buruma had zich in politiek en maatschappelijk opzicht sterk geprofileerd. Iedereen kende hem, dat is in het algemeen bij onze aanstaande raadsheren niet zo. En het is uiteindelijk toch gelukt.’

Bij Aben ging het om een e-mail die was uitgelekt, en we vreesden dat zijn persoonlijke positie toch erg in het licht zou komen te staan, met het risico dat hij inderdaad niet zou worden voorgedragen. Die mogelijkheid zit in het systeem ingebakken. Toen hebben we gezegd: laten we er even mee stoppen. Maar hij staat nog steeds op de lijst en hij komt wel ooit weer terug. In rustiger tijden. Of die nu al zijn

aangebroken weet ik niet, maar die komen er wel. Overigens: een hooggerechtshof waarvan de benoemingen gepolitiseerd zijn – dat is niet zo prettig, maar het is op zichzelf nog niet gevaarlijk. Amerika is daarvan hét voorbeeld.’

In Hongarije ging onlangs een democratisch gekozen regering zich bemoeien met de benoemingen, met als gevolg dat rechters massaal werden ontslagen. En – het is een grote sprong – in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog legde de Hoge Raad zich erbij neer dat de Joodse president mr. Visser door de bezetter aan de kant werd gezet. Corstens heeft herhaaldelijk gezegd: de rechtsstaat is het waard om voor te sterven. Hoe wapen je je in betere tijden zoals we die nu beleven, om de rechtsstaat in zulke slechte tijden te bewaken? ‘Door heel goed te zien waar een grens wordt overschreden. Historici kunnen achteraf zeggen: daar ging het helemaal fout, maar dat is heel moeilijk te bepalen als je er middenin zit. Als je je er maar steeds van bewust bent: jongens, nu zitten we in de gevarenzone. En gelukkig hebben we nu, in het bijzonder met het EVRM, veel sterkere juridische structuren om verkeerde ontwikkelingen tijdig een halt toe te roepen. Op Hongarije wordt druk uitgeoefend, en het Europese Hof van Justitie heeft inmiddels een spaak in het wiel gestoken waar het ging om het aan de kant zetten van honderden rechters.’

Zitten we in de gevarenzone als het gaat om politieke beperking van het domein van de rechter? Zowel rechters als Openbaar Ministerie vinden het bijvoorbeeld een gemis dat bij zedendelicten geen taakstraffen meer mogen worden opgelegd. Corstens: ‘Wat dat betreft is de ergste storm wel weer gaan liggen; de minimumstraffen zijn van tafel. Iets anders waar ik me zorgen over heb gemaakt zijn politici die soms binnen een uur na een uitspraak roepen: dit is helemaal fout. Ook dat gaat nu ietsje beter. Met name ministers lijken zich er meer van bewust dat ook dat ondermijnend werkt voor instituties. En je moet ook positieve dingen signaleren. De dag dat we uitspraak deden in de Srebrenica-zaak, zei minister-president Rutte op een persconferentie: we gaan dit uitvoeren. Hij

heeft de enige houding aangenomen die je moet aannemen, maar als je denkt aan Italië weet je dat dat niet in elk westers land vanzelfsprekend is.’

Piramide

In Nederland is nog wel altijd discussie over de vraag hoe onafhankelijk de rechtspraak is die afkomstig is van de Raad van State, omdat die raad ook de regering adviseert. In het regeerakkoord staat dat de Afdeling bestuursrechtspraak samen zou moeten gaan met de andere appelbestuursrechtshouders: de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven. De Raad voor de rechtspraak wil die geïntegreerde bestuursappellerechtspraak onderbrengen in een apart hof bij de reguliere rechtspraak. Wat vindt de Hoge Raad? Corstens: ‘Ik ondersteun die gedachte van de Raad voor de rechtspraak wat betreft de korte termijn. Als je de banden tussen rechters- en adviseursrol wilt doorsnijden, moet je ze niet meer onderbrengen in dezelfde institutie. Ons uitgangspunt is verder dat er niet alleen binnen het bestuursrecht, maar ook met de domeinen straf-, bestuurs- en civiel recht rechtseenheid moet zijn, die je via cassatie moet waarborgen. We praten daar al dértig jaar over, het zou goed zijn de top van de piramide nu af te maken. We hebben bijvoorbeeld inmiddels zo’n honderd

wetten waarin de mogelijkheid van een bestuurlijke boete is opgenomen. Je loopt het risico dat begrippen als opzet, schuld en medeplichtigheid door bestuursrechter en strafrechter verschillend worden uitgelegd. Dan begrijpt de burger het ook niet meer. Er vindt nu wel afstemming plaats tussen de domeinen via informele overlegstructuren, maar die onttrekken zich aan de waarneming. Dat is niet mooi.’ Volgens Corstens hoeft niemand bang te zijn voor vertragingen. ‘Je kunt het selectiestelsel nog iets strenger maken, of alleen cassatie in het belang der wet mogelijk maken.’

De Raad voor de rechtspraak, zo blijkt uit een *position paper* van mei 2013, lijkt het verstandig pas na evaluatie van de geïntegreerde appellerechtspraak te kijken of er nadere maatregelen nodig zijn om de rechtseenheid tussen de domeinen te waarborgen. Staat de Hoge Raad straks buitenspel? Corstens: ‘Als er maar geen stappen worden gezet die het einddoel in de weg staan, daar gaat het mij om.’

Intussen wordt er natuurlijk ook gewoon rechtgesproken. Corstens is een strafrechtman. De Hoge Raad wordt steeds terughoudender als het gaat om de consequenties die worden verbonden aan formele gebreken. Waait de hoogste rechter mee met de populistische wind die moord en brand schreeuwt als iemand

op vormfouten vrijkomt? ‘Twintig jaar geleden leidde elk gebrek bijna automatisch tot bewijsuitsluiting of niet-ontvankelijkheid van het OM. Dat was een te ongenueanceerde benadering en daar is kritiek op gekomen. Het gaat erom dat je een reactie formuleert die in de juiste verhouding staat tot het gebrek. We moeten ook bescherming bieden aan slachtoffers; het EHRM zegt dat je een positieve verplichting hebt tot strafbaarstelling en effectieve bestrafing. Maar we laten ruimte voor bewijsuitsluiting als een zeer ingrijpende inbreuk wordt gemaakt op een grondrecht. Bij bloedproeven zijn we bijvoorbeeld heel streng. En als een verzuim structureel is, dus als politie of OM er niet van heeft geleerd. Het pedagogisch effect noemen we dat.’

Hoe zit het met de materiële kant van het strafrecht? Corstens: ‘Daar zie je dat de bescherming van de verdachte nog altijd een heel groot uitgangspunt is. Voorwaardelijk opzet bijvoorbeeld was enorm opgerekt, daar hebben wij grenzen aan gesteld. Waar we voorheen misschien iets meer bescherming gaven via de procedurele kant, zie je dat nu iets meer via de materiële kant.’ Als een soort compensatie? ‘Ik mag natuurlijk niet uit de raadkamer klappen, maar als je het historisch bekijkt kun je het misschien als zodanig aanmerken, ja. Het richtinggevende punt blijft: belangen afwegen, grenzen aangeven, om te zorgen dat er uiteindelijk evenwicht en rechtvaardigheid ontstaan.’

Daar zal de Hoge Raad wel nóg 175 jaar aan bijdragen, verwacht Corstens. Met de selectie aan de poort, die volgens Corstens lucht biedt voor de komende tien jaar. En met de nieuwe mogelijkheid van prejudiciële toetsing: ‘Een heel mooi instrument voor de samenleving’, aldus Corstens.

En zijn eigen toekomst? Die ligt voorlopig nog bij de Hoge Raad – meer wil hij er niet over zeggen. Corstens’ dromen voor daarna zijn van een heel andere orde. ‘Reizen, en misschien wel het vertalen van Franse literatuur. In de vakantie las ik deel één van een romancyclus van Roger Martin Du Gard. Nooit vertaald in het Nederlands, heel jammer. Maar het zijn wel drie delen van achthonderd bladzijden. Dus ik vrees dat ik dat voor mijn dood niet red.’ <<

De balie haalt de broekriem aan

Advocaten praten er niet graag over, maar cijfers, lokale dekens en bedrijfskundigen tonen dat de economische crisis niet aan de advocatuur voorbijgaat. Een groeiende groep kampt met financiële problemen. Waar worden advocaten hard getroffen? En kunnen ze de bakens verzetten? De deskundige: 'Er zijn misschien wel te veel advocaten'.

Sabine Droogleever Fortuyn
Fotograaf: Ronald Brokke

Voor de onwetende buitenstaander lijkt het alsof de crisis aan de advocatuur voorbijgaat. De karikatuur van de advocaat staat in nogal wat media fier overeind. De karikatuur dus van de advocaat die in duur pak plaatsneemt op de lederen bekleding van zijn poenerige auto om vervolgens cliënten de centjes uit de portemonnee te komen pleiten.

Advocaten hebben dat imago van onschendbaarheid ook wel een beetje aan zichzelf te danken. Het gros laat zich succes graag aanleunen. Niemand wil bijvoorbeeld publiek hebben dat het maar zozo of zelfs beroerd gaat. Dat is *bad for business*. Een vraag op de *Advocatenblad* LinkedIn-groep om ervaringen met financiële moeilijkheden, leidde dan ook tot welgeteld nul reacties. Het viel te verwachten.

Maar dat advocaten er niet over willen praten, wil niet zeggen dat zij er geen last van hebben. Er sijpelen steeds meer aanwijzingen door die duidelijk maken dat de advocatuur het juist moeilijk heeft en dat de groep aan de financiële onderkant van de beroepsgroep groeit. Ook veel advocaten zullen dus, net als veel andere Nederlanders, hebben moeten slikken toen de Koning in de Troonrede opnieuw zes miljard euro aan bezuinigingen aankondigde.

De cijfers zijn somber. Die van de Kamer van Koophandel tonen aan dat de afgelopen vijf jaar steeds meer advocatenkantoren over de kop gingen. Telde 2010 nog maar één failliet kantoor, in 2012 waren dat er acht. En in de eerste helft van 2013 gingen er al vijf failliet. Ook het aantal opheffingen nam toe, van 51 in

'Tot en met tien jaar geleden heb ik nooit een kantoor failliet zien gaan'

Paul Manning

2008 tot 224 in 2012. En in 2013 zullen dat er naar alle waarschijnlijkheid weer meer worden; in de eerste helft van 2013 zijn er al 119 kantoren opgeheven.

Ook de Stand van de Advocatuur 2012 geeft aan dat het niet zo goed gaat als advocaten zich zouden wensen. Ja, het aantal advocaten groeit, maar wel veel minder hard dan vroeger. En in 2010 kende twee derde van de top van de kantoren een omzetzak tegen de helft een jaar ervoor.

De meest recente onheilstijding kwam van het Nationaal Juridisch Salarisonderzoek Advocatuur van HR-adviseur RaymakersvdBruggen. Daaruit blijkt dat salarissen van advocaten gemiddeld genomen dalen. Om precies te zijn dalen de salarisschema's met gemiddeld 1,5 procent. Bonussen meegerekend dalen de inkomens zelfs met 2,5 procent. Het is voor het eerst sinds het begin van het jaarlijkse onderzoek in 1999 dat de salarissen erop achteruitgaan. En de daling treft kantoren van alle formaten: zowel grote als kleine.

Crisis

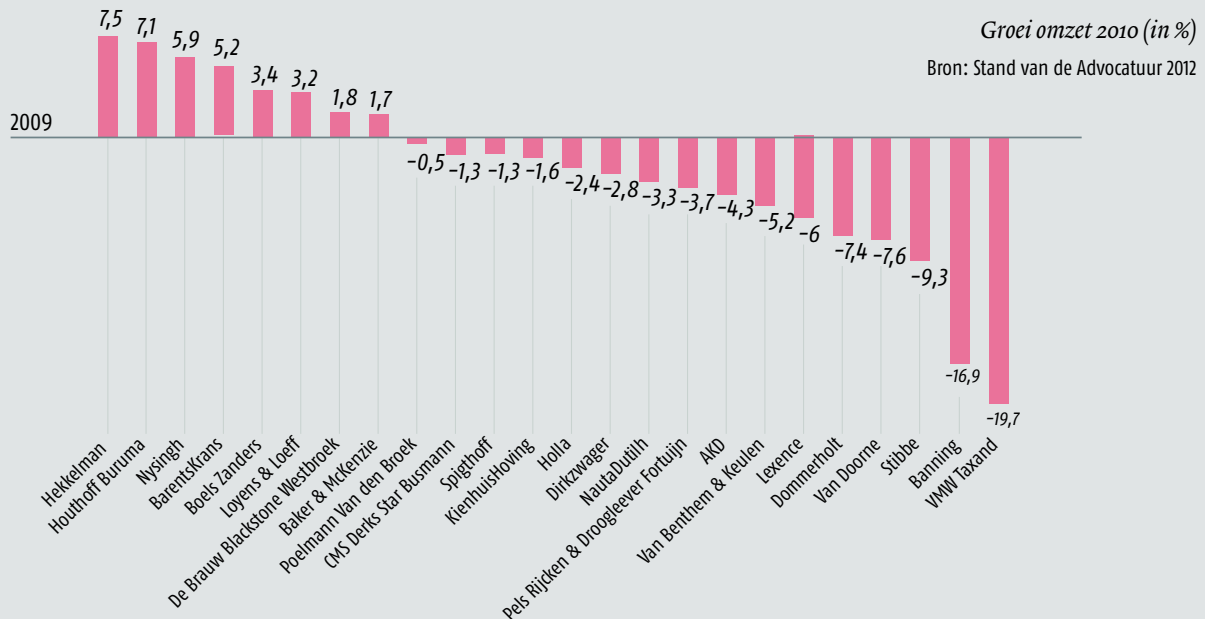
Zijn de kenners van de advocatuur net zo somber als de cijfers? De Nederlandse Orde van Advocaten is minder stellig over de gevolgen van de crisis. Het landelijk bureau kan bijvoorbeeld niet bevesti-

gen dat het met advocaten in financieel opzicht slechter gaat dan vroeger. Er zijn meer advocaten die de betalingstermijn overschrijden. Maar dat zijn er volgens de Orde zo weinig dat daaraan geen conclusies mogen worden verbonden. Hoeveel het er zijn, wil de Orde overigens niet zeggen omdat die informatie te specifiek is.

Ook de ervaringen van de op 1 april 2013 opgerichte unit Financieel Toezicht Advocatuur geven (nog) geen inzichten over de gevolgen van de crisis. Op verzoek van de lokale dekens ondersteunen de financieel deskundigen van de unit de lokale toezichthouders bij het in kaart brengen van de problemen van een kantoor. Bij meer dan tien kantoorbezoeken hebben dekens inmiddels een beroep gedaan op de expertise van het financiële bureau, maar zeker tot het eind van het jaar kan het landelijk bureau van de Orde ook daaraan geen conclusies verbinden. Er is eenvoudigweg nog niet genoeg informatie.

Anders dan het landelijk bureau zien de lokale dekens, die regelmatig de financiële administratie van kantoren inzien, wel steeds meer met geldproblemen worstelende advocaten. De ervaringen van de dekens verschillen per arrondissement, maar de lokale toezichthouders zien overal dat de omzet gemiddeld genomen daalt. Paul Manning, deken van het arrondissement Overijssel, ziet een toenemende groep advocaten die serieus in de problemen raakt. 'Ik zit ruim dertig jaar in het vak. Tot en met tien jaar geleden heb ik nooit een kantoor failliet zien gaan.' Inmiddels heeft hij als deken binnen zijn arrondissement zeker zes faillissementen van kantoren meegemaakt.

Ook de Limburgse deken Eduard Pricartz krijgt signalen waaruit blijkt dat

‘meer advocaten financieel in zwaar weer zijn komen te zitten’. Zo krijgt hij meer berichten van achterstallige betalingen van advocaten bij de rechtbank en het niet (tijdig) betalen van hoofdelijke omslagen. Een groter aantal advocaten heeft liquiditeitsproblemen, zo blijkt volgens hem uit de opgaven van advocaten in het kader van de Centrale Controle Verordeningen (CCV) van de Nederlandse Orde van Advocaten. ‘Als ik advocaten tegenkom die het financieel erg moeilijk hebben, dring ik erop aan dat ze de advocatuur verlaten, als alternatieven niet (meer) voorhanden zijn.’

De Rotterdamse deken Nardy Desloover kan niet stellig zeggen dat er veel meer kantoren dan voorheen financiële proble-

men hebben. ‘Wat ik wel herken, is dat veel advocaten smallere marges hebben.’ Kantoren moeten beter op hun uitgaven letten, meent Desloover.

Volgens de Amsterdamse deken Germ Kemper komt het met enige regelmaat voor dat advocaten te maken krijgen met ernstige financiële problemen. ‘Per jaar zijn er een tot twee gevallen waarbij de problemen vrij heftig zijn.’ Binnen zijn arrondissement met negenhonderd kantoren heeft hij de afgelopen zes jaar geen enorme toename van het aantal faillissementen gesignaleerd. ‘Ik zie wel een algemene omzetsdaling. Advocaten moeten in hun kosten snijden. En ik krijg meer vragen van advocaten over beslaglegging en over faillissementsaanvragen van

cliënten. De veiligstelling van betaling van een cliënt begint belangrijker te worden. Advocaten hebben de ervaring dat cliënten minder betalen. Maar ze moeten ook scherper opletten omdat het voorheen minder pijn deed als declaraties niet werden betaald.’

Privé failliet

De dekens noemen de economische recessie als belangrijkste oorzaak voor dalende omzetcijfers en de toename van het aantal faillissementen en opheffingen, de afgelopen vijf jaar. ‘We leven in een tijd waarin bedrijven vaker failliet gaan’, zegt Emilie van Empel, deken van Breda-Middelburg. ‘Waarom zou dat anders zijn voor advocatenkantoren?’

Gewend aan smalle marges

Sociale advocatuur dreigt door bezuinigingen kind van de rekening te worden.

Sociaal advocaten zijn het gewend om hard te moeten werken om zich staande te houden. Ook vóór de recessie hadden deze advocaten, die zich richten op gesubsidieerde rechtsbijstand, te maken met smalle marges.

Hoeveel sociaal advocaten er in Nederland zijn, is lastig te zeggen omdat veel advocaten zich gedeeltelijk bezighouden met toevoegingszaken. De Vereni-

ging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN) telt 450 leden. De Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam (VSAA) telt er 217, hiertussen bestaat een overlap. Uit de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2011 blijkt dat het totaal aantal advocaten dat ten minste één toevoeging deed in 2011, 7574 bedroeg. Het totaal aantal toevoegingen was 414.007 en gemiddeld was het aantal

toevoegingen per advocaat 55. De leden van de VSAN en de VSAA doen meer zaken dan het gemiddelde, wat maakt dat zij een groot deel van de minvermogene rechtzoekenden bijstaan.

De sociaal advocaten zetten zich al jaren in om ervoor te zorgen dat het uurtarief wordt verhoogd. Dat is ook gebeurd. Zo stond het tarief in 2004 op 94 euro. Inmiddels is dat 107

euro. ‘Maar we verdienen geen 107 euro per uur’, zegt Marleen van Geffen, voorzitter van de VSAA. ‘We hebben te maken met een forfaitair systeem. Per type zaak is vastgesteld hoeveel tijd je er gemiddeld aan zou moeten besteden. Zoveel punten, of uren krijg je. Pas als je drie maal over het forfait heen zit, kun je extra uren aanvragen. Deze worden bij uitzondering, bij juridische

Overheidsmaatregelen als bezuinigen op de rechtsbijstand kunnen de crisis voor de advocatuur verergeren (zie ook 'Smalle marges' op pagina 20). Een eerste golf van zeker vier faillissementen maakte Paul Manning bijvoorbeeld mee naar aanleiding van de verzelfstandiging van de Bureaus voor Rechtshulp. Vanaf 2009 signaleert hij een nieuwe stroom van faillissementen, in totaal zes, binnen zijn arrondissement. De directe aanleiding voor een faillissement verschilt per kantoor. Manning: 'Ik heb een paar faillissementen meegemaakt waarbij grotere cliënten in korte tijd wegvielen. Het niet kunnen opvangen van het verlies aan inkomsten kan een kantoor de das omdoen.' Op dit moment is hij curator van een advocaat die als privépersoon failliet is gegaan. 'Enorm aangrijpend is dat voor een advocaat.

'Advocaat en ondernemer zijn, is een combinatie die niet iedereen gegeven is'

Emilie van Empel

Daar moet je niet al te lang bij stil willen staan.'

De ene branche is volgens hem veel crisisgevoeliger dan de andere. 'Voor een kantoor dat zich op de bouw richt, is het bijvoorbeeld heel lastig: klanten vragen veel minder advies, of ze gaan failliet. Het kan een probleem zijn om snel alternatieve omzet te genereren in een ander rechtsgebied of om verder te snijden in de

uitgaven die worden besteed aan huur of personeel.'

Van Empel heeft sinds 2011 drie faillissementen meegemaakt binnen haar arrondissement. Een hiervan had te maken met een in economisch betere tijden gegeven financiering van een bank. 'Dit jaar bleek die financiering niet meer haalbaar en moest het bedrag in een keer worden terugbetaald.'

Een andere advocaat kwam volgens Van Empel in het nauw door een gebrek aan ondernemerschap. 'Advocaat en ondernemer zijn, is een combinatie die niet iedereen gegeven is. Ondernemerschap hoort op de tweede plaats te komen, maar het gaat om de balans. Met de tarieven die onder druk staan, is het in praktijk niet zo makkelijk om die te vinden.'

Ook Kemper geeft aan dat hij problemen tegenkomt bij advocaten die op te

of feitelijke gecompliceerdheid toegekend.'

Hein Vogel, voorzitter van de VSAN, benadrukt bovendien dat de sociaal advocaat van de vergoeding nog alle kosten moet betalen voordat hij zijn omzet overhoudt. 'Van de vergoeding moet de deurbel waar de klant op drukt, de deur die open wordt gedaan, de stoel in de wachtkamer, het bureau en de bibliotheek worden betaald.' Van Geffen: 'De advocatuur is een duur werkterrein. Je hebt je huisvesting, je administratieve ondersteuning, de verplichte lidmaatschappen van de landelijke Orde, de plaatselijke Orde, even-

tueel specialisatieverenigingen, de bibliotheek, verplichte opleidingen. Allemaal heel belangrijk, maar het moet wel worden betaald.'

Het voornemen van dit kabinet om 91 miljoen euro te gaan bezuinigen op de gefinancierde rechtsbijstand valt de twee bestuursleden dan ook rauw op hun dak. De bestuursleden benadrukken dat dit bezuinigingsplan valt in een reeks van eerdere bezuinigingen in de afgelopen jaren. Enkele voorstellen van het nieuwste plan zijn de vergoeding in bewerkelijke zaken van 107 naar 70 euro te verlagen, de eigen bijdrage voor de recht-

zoekende te verhogen en consumenten- en huurgeschillen uit te sluiten van gesubsidieerde rechtsbijstand. Alleen onder bijzondere omstandigheden kunnen rechtzoekenden hier in de toekomst een beroep op doen.

Van Geffen: 'Als de vergoedingen omlaag gaan, moet je gaan kijken hoe je in de kostensfeer iets kunt doen. Maar dan zijn de marges natuurlijk beperkt als je kwaliteit wilt blijven leveren, en ook moet blijven leveren.' Vogel: 'Mijn stelling is altijd: een advocaat die wat minder werk heeft uit toevoegingen, gaat óf wat anders doen, een ander rechtsgebied, óf blijft geen advocaat

meer. Maar de rechtzoekende is dan uiteindelijk de pineut.'

Sociaal advocaten zitten volgens VSAN-voorzitter Hein Vogel in een spagaat. 'Je wilt de klant op een kwalitatief heel goede manier bedienen, en daar staan de lage vergoedingen tegenover. Je weet wat bepaalde beslissingen teweegbrengen in een gezin of huishouden. Soms kunnen rechtzoekenden hun eigen bijdrage niet betalen, maar iemand die gekort dreigt te worden op zijn uitkering of uit huis gezet dreigt te worden, help je wel. Maar tot welke grens? Je moet wel een boterham kunnen blijven verdienen.'

grote voet leven. 'Niet alle advocaten zijn de handigste ondernemers. Ze kunnen een iets te grote broek aantrekken en dat niet willen inzien.' Prickartz vat de oorzaken van de problemen samen: 'De kosten stijgen, de inkomsten blijven achter. Je ziet bovendien dat minder cliënten een advocaat raadplegen nu de concurrentie ook niet stilstaat.'

Naast de economische crisis zijn er ook meer structurele oorzaken voor de teruggang. De verhoging van de competentiegrens voor de kantonrechter heeft bijvoorbeeld de concurrentie tussen advocaten en andere juridische dienstverleners verder verhoogd. Per 1 juli 2011 is deze grens verhoogd van 5.000 euro naar 25.000 euro. Advocaten hebben geen

procesmonopolie voor de kantonrechter en deurwaarders, accountants en rechtskundige dienstverleners grijpen hun kans.

De afgelopen twintig jaar hebben rechtsbijstandsverzekeraars bovendien een enorme vlucht genomen. 'De hele particuliere markt, iedereen die iets meer verdient dan toevoegingsniveau, valt hierdoor weg', zegt Manning.

Crisismedicijn

Wat de vooruitzichten zijn voor advocaten? 'Ik kan niet in een glazen bol kijken, maar ik vind de voorgenomen bezuinigingen op gefinancierde rechtsbijstand een zorgelijke ontwikkeling. Een uurtarief van zeventig euro, daar

kun je niet voor werken. Dat is een aderalating voor de sociale advocatuur en is voor alle rechtzoekenden zeer zorgelijk', zegt Prickartz.

Manning verwacht dat de crisis nog wel even doorgaat en hij denkt dat meer kantoren het moeilijk zullen krijgen. Inmiddels is het Dekenberaad bezig met het opstellen van een checklist met punten waarop dekens moeten letten bij faillissementen. De vrije advocaatkeuze van cliënten en het in de gaten houden van termijnen in lopende zaken zijn aandachtspunten.

Maar het moment van faillissement zijn dekens uiteraard liever voor. Ze geven dan ook aan graag in een vroeg stadium op de hoogte te worden gebracht door

'De vraag staat onder druk'

Volgens Bart van Tongeren van de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, moet de advocatuur de belangen van de rechtzoekende dienen, maar zichzelf niet vergeten.

Het zou vreemd zijn om te veronderstellen dat de huidige economische crisis voorbij gaat aan de advocatuur. Net als in andere sectoren van de dienstverlening staat ook de vraag onder advocaten onder druk. Los daarvan is ook sprake van toenemende concurrentie van juridische adviesbureaus,

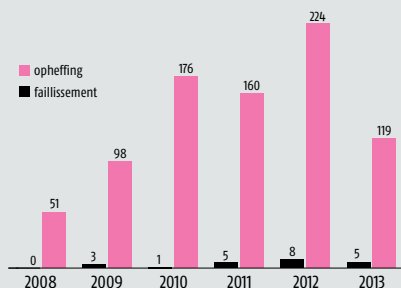
incassobureaus en deurwaarders, die vaak tegen zogeheten stunttarieven werk verrichten dat voorheen was voorbehouden aan de advocatuur. De koek, die vanwege de crisis al behoorlijk verschrompeld is, moet momenteel dus ook met nog meer partijen worden gedeeld. Ook de verhoogde competentiegrens

heeft, althans zo mag worden verondersteld, voor een verminderd aanbod binnen de advocatuur gezorgd.

Anderzijds kunnen die verslechterde omstandigheden, hoe vervelend ook, het innovatief vermogen van de advocatuur wel prikkelen. De advocaat moet zich scherper de vraag

gaan stellen hoe hij/zij zich kan onderscheiden ten opzichte van andere dienstverleners en meer specifiek dus hoe hij/zij optimaal kan profiteren van het A-merklabel dat de advocatuur draagt. Zou bijvoorbeeld de drempel voor cliënten om een advocaat in te schakelen niet lager worden als vooraf inzichtelijk gemaakt

Faillissementen en opheffingen van advocatenkantoren tot augustus 2013

Bron: Kamer van Koophandel Nederland

advocaten als hun praktijk achteruitgaat. Manning: 'Dan kunnen we kijken hoe we kunnen helpen. Soms kan een eenmanszaak bijvoorbeeld samengaan met een ander kantoor. Of kunnen we er een coach bij plaatsen.'

Volgens Cris Zomerdijk begint het met de bewustwording dat het anders moet. Zomerdijk is bedrijfskundige en als *associate partner* verbonden aan de Holland Consulting Group. Hij adviseert professionals zoals advocaten, ingenieurs en consultants op het gebied van ondernemerschap. In 2012 verscheen zijn boek *De ondernemende professional* dat hij samen met Frank Kwakman schreef. In 2008 deed hij samen met drie collega's onderzoek naar de markt van de advocatuur. Zomerdijk adviseert advocaten

hun marktgerichtheid te vergroten door duidelijke keuzes te maken, zich te specialiseren. 'Er zijn misschien wel te veel advocaten, gezien de groei de afgelopen jaren. Bovendien hebben advocaten vaak moeite hun onderscheidend vermogen duidelijk te maken richting klanten, dat merk ik regelmatig tijdens workshops.' Ook aan de kostenkant liggen volgens hem mogelijkheden om omzetzaling op te vangen. 'Bijvoorbeeld door te verhuizen naar een kleiner kantoorpand of te fuseren.'

De afgelopen paar jaar kloppen meer partners van middelgrote en grote advocatenkantoren bij Maarten van Os aan voor advies. Samen met Jan Willem van den Brink schreef hij de boeken *Leidingnemen* (2012) en *Opdrachtgever gezocht* (2010). Ruim tien jaar geleden begon hij als een van de oprichters van het coachingsbedrijf Dreamfactory. Hij traint de verkoopvaardigheden van ondernemende professionals. 'Partners komen hier of omdat hun kantoor financieel onder druk staat, of omdat slechts twee van de twintig advocaten van het kantoor het

Cris Zomerdijk:
'Advocaten hebben vaak moeite hun onderscheidend vermogen duidelijk te maken richting klanten'

werk binnenhalen. Als een van de twee dan ziek wordt, heb je een probleem.'

Met praktische tips probeert hij advocaten eraan te laten wennen dat ze tijdens hun werk ook klanten werven. Nu, omdat het nodig is in deze crisistijd. 'Maar nog belangrijker is het, dat als de markt straks weer aantrekt, advocaten blijven investeren in nieuwe opdrachtgevers.' Volgens Van Os moeten veel advocaten hun koudwatervrees overwinnen. 'Eigenlijk hebben ze de overtuiging dat de klant hen hoort te bellen, en niet andersom. Dat zij vervolgens goede juridische bijstand dienen te verlenen, een factuur sturen en daar geen gedoe van horen te hebben. Maar die tijd is voorbij.' <<

wordt welk bedrag wordt gevraagd voor de verzochte dienstverlening? En hoe kan een bepaalde aan de advocaat verbonden specialisatie worden 'verkoch't? Ik pleit niet voor prijsvechters, noch voor standaardisatie van advocatuurlijke dienstverlening, maar ik meen wel dat de cliënt met meer transparantie en een wellicht meer geprofileerde expertise eerder kan besluiten om juist wel een advocaat in te schakelen in plaats van een andere, meer generieke, juridisch dienstverlener. Soms

gaan wij er, ook in deze tijd van economische teruggang, nog te veel van uit dat mensen wel weten welke meerwaarde een advocaat heeft en 'vanzelf' naar ons toekomen. Kortom, de advocatuur moet primair de belangen van de rechtzoekende behartigen, maar zichzelf ook niet vergeten! Daarnaast geldt, en dat is wel een specifiek probleem voor (een aanzienlijk deel van) de advocatuur – in tegenstelling tot de vrije markt – dat advocaten die werkzaam zijn binnen het stelsel van

gefinancierde rechtsbijstand door steeds verdergaand overheidsingrijpen worden getroffen. Deze advocaten worden rechtstreeks geraakt in hun inkomenspositie door de aanhoudende bezuinigingen op het stelsel. Dat vindt de Algemene Raad – uiteraard in combinatie met de verslechterde toegang tot het recht voor cliënten – een ernstig probleem. Kan de kantoorvoering nog wel uit de voeten met de steeds maar dalende vergoedingen? Trekken advocaten zich terug uit

het stelsel, met alle gevolgen van dien voor de dienstverlening aan on- en minvermogenen? Het is dan ook niet zonder reden dat in de vergadering van het College van Afgevaardigden van 11 september besloten is een onderzoek te laten doen naar de inkomenspositie van die specifieke groep advocaten. Meten is immers weten. Alleen met cijfers kunnen we het (soms wat karikatuurale) beeld van de advocatuur meer tot reële proporties terugbrengen.'

Rechtsorde: Dé zoekmachine voor juridische informatie

Rechtsorde biedt u als professional:

- Uitgeef- en openbare bronnen geïntegreerd in één krachtige zoekmachine
- Een unieke interface waarbij ook interne know-how inzichtelijk wordt gemaakt
- De mogelijkheid tot het inrichten van cliëntportalen

Gratis pilot?
Kijk op
rechtsorde.nl

De advocaat als *investigator*

Grote kantoren hebben specialisten om feitenonderzoek te doen in affaires. Met deze interne onderzoeken nemen zij de autoriteiten werk uit handen, in de hoop op een mildere sanctie voor de cliënt. Moeten er speciale regels komen voor dit soort onderzoek?

Lex van Almelo
Illustratie: Matthijs Sluiter

Adventure World Warsaw in Polen had ‘een unieke gastervaring’ moeten worden. Een soort pretpark, winkelcentrum, horeca- en natuurpark ineen. Imtech Polen was de hoofdaannemer, maar toen het aankwam op de betaling van de voorschotten bleek de beloofde cheque waardeloos en bleken de cijfers van Imtech Polen opgeklopt.

Het bestuur en de commissarissen van het Goudse bedrijf wilden weten wat er gebeurd was, wie waarvoor verantwoordelijk waren en welke maatregelen zij moesten volgen. Zij vroegen De Brauw Blackstone Westbroek de werking van Imtechs *risk and controle framework* te onderzoeken. De Brauw deed daarbij een beroep op de Risk Management Adviseurs en forensisch accountants van Ernst & Young en twee advocatenkantoren in Duitsland en Polen. Dat resulteerde in het *Shareholder Report on investigations* dat Imtech in juni publiceerde. Daarin staat hoe het bedrijf heeft gereageerd op de onregelmatigheden en fraude: verantwoordelijke individuen hebben de onderneming verlaten, de interne controle is verscherpt, er komen verplichte trainingen in bedrijfsethiek, er worden aangiften voorbereid tegen hen die strafbare feiten hebben gepleegd en misschien volgen er pogingen om de schade te verhalen op de verantwoordelijken.

Imtech Polen is niet de enige bekende affaire waarnaar Marnix Somsen en zijn *Regulatory & Criminal Law Enforcement* team van De Brauw Blackstone Westbroek onderzoek doen. Uit gepubliceerde rechtspraak blijkt bijvoorbeeld dat het kantoor op verzoek van het Vestia-bestuur de derivatenaankopen van de corporatie

onderzocht. Ook de gouden handdruk van 3,5 miljoen euro voor de ontslagen Vestia-directeur Erik Staal blijkt voer voor advocaten. Zo deed Houthoff Buruma onderzoek voor Vestia om de schade van de corporatie te verhalen op onder meer Staal en de accountants van Vestia. En ook bij andere zaken die regelmatig in de krant staan, is Houthoffs *Corporate Investigations* team betrokken, maar meer dan dat kan teamleider Philippe Creijghton niet zeggen. Ook zijn evenknie bij Nauta Dutilhs *Internal Investigations team* Joost Italianer is terughoudend: ‘Wij doen veel zaken die zich buiten de publiciteit afspeelen.’

Bekend is dat ABN AMRO een cliënt is van Nauta; en de bank riskeert een aanvaring met het Amerikaanse ministerie van Justitie wegens overtredingen van het handelsembargo van de Verenigde Staten. NautaDutilh heeft onlangs een *Investigation Pool* opgericht met externe zwaargewichten voor het geval aanvullende expertise is vereist, onder hen oud-deken Jan Loorbach, oud-voorzitter van de Ondernemingskamer Huub Willems en oud-voorzitter van de Commissie Corporate Governance Jean Frijns.

Hendrik Jan Biemond van Allen & Overy’s sectie *Regulatory Investigations and White Collar Defence* laat evenmin het achterste van zijn tong zien. ‘Wij doen intern onderzoek in opdracht van multinationals, maar lopen daar niet mee te koop.’

Verschuiving

Tot een jaar of tien geleden hadden forensisch accountants van vooral de *Big Four*-kantoren patent op ingewikkelde feitenonderzoeken. Nu beperken zij zich meer tot de financiële feiten. Vaak doen zij dat onder de regie van een advocaat

– soms in de rol van curator – die zelf de feiten onderzoekt.

‘De tak van sport verschuift van accountants naar advocaten,’ zegt Robert Hein Broekhuijsen van Ivy Corporate Defence & Investigations. Dit kleine advocatenkantoor begeleidt momenteel een groot onderzoek bij een woningbouwvereniging waar vermoedens van onregelmatigheden en fraude bestaan. ‘Dat onderzoek wordt uitgevoerd door forensisch accountants en wij lezen en denken vrijwel dagelijks mee. Wij moeten de rapporten van de onderzoekers valideren en dus beoordelen of het onderzoek goed is gedaan,’ zegt Broekhuijsen. ‘Vervolgens vertalen wij de door de accountants vastgestelde feiten in juridische realiteit.’

Er zijn vier oorzaken voor de genoemde verschuiving. De eerste is de uit de Angelsaksische wereld overgewaaide trend om als bedrijf zelf schoon schip te maken als je in zwaar weer terecht komt. Een klokkenluider meldt bijvoorbeeld dat er sprake is van fraude of corruptie en de raad van bestuur of raad van commissarissen wil dan weten wat daarvan waar is. Of een toezichthouder is iets op het spoor gekomen, zodat de onderneming er alles aan wil doen om de financiële en publicitaire schade beperkt te houden. Zo koos Ahold – als eerste Nederlandse onderneming – er destijds voor om de Amerikaanse beurstoezichthouder mild te stemmen door intern orde op zaken te stellen nadat de boekhoudfraude bij US Food Service aan het licht was gekomen. ‘De zogenoemde *Article 10A investigations* zijn in 2005 overgewaaid uit de Verenigde Staten. Dat heeft gezorgd voor nieuwe *business*,’ zegt Biemond, die destijds als officier van justitie de Ahold-top in Nederland vervolgde.

Niet alleen de lange armen van de Amerikaanse toezichthouders stimuleren de praktijk van 'self reporting'. Onderzoek door onafhankelijke advocaten is ook ingegeven door de noodzaak maatschappelijk verantwoord te ondernemen onder invloed van codes, contractuele afspraken en publiciteit. Ook puur commerciële overwegingen spelen mee. 'Als ondernemingen geen openheid betrachten, lopen zij in de Verenigde Staten het risico geen opdrachten meer te krijgen van de Amerikaanse overheid,' zegt Marx Somsen, die binnenkort met een deel van zijn afdeling naar New York verhuist om Nederlandse bedrijven bij te staan in geschillen met Amerikaanse toezichthouders. Verder gaan beursvennootschappen soms met de billen bloot om een afstrafing op de beurs te voorkomen – denk aan Imtech.

De derde oorzaak voor de verschuiving is volgens advocaat Creijghton digitalisering. Om feiten te onderzoeken, moest je voorheen veel betrokkenen interviewen en papieren archieven doorspitten. Daar had je meer 'handjes' voor nodig dan advocatenkantoren konden leveren, terwijl de digitale zoektechnieken waren voorbehouden aan forensisch accountants. Tegenwoordig kunnen advocaten met zoekprogramma's als *Clearwell* relevante gegevens zoeken in enorme hoeveelheden digitale documenten. Voor zover advocaten niet zelf in staat zijn om digitale gegevens naar boven te halen, schakelen zij specialisten in. Dat kunnen forensisch accountants zijn, maar ook bedrijven als het digitaal forensisch onderzoeksbureau Fox-IT.

Deugdelijke grondslag

De vierde oorzaak van de verschuiving is de regelgeving voor accountants. 'Advocaten zijn de belangrijkste opdrachtgevers van forensisch accountants,' zegt forensisch accountant Peter Schimmel van Grant Thornton *Forensic & Investigation Services*. Hij maakt zich zorgen over

ongereguleerd onderzoek door advocaten en andere niet-accountants. Advocaten zouden een vergunning moeten hebben op grond van de Wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus, zodat zij aan vergelijkbare regels gebonden zijn als forensisch accountants.

De accountantsregels die de objectiviteit moeten waarborgen, maken het voor de cliënt die een bepaalde uitkomst nastreeft niet altijd aantrekkelijk om een accountant in te schakelen. Zo mag de accountant zijn bevindingen pas aan de opdrachtgever kenbaar maken als de persoon over wie hij rapporteert daarop commentaar heeft kunnen leveren. Alleen dan heeft het rapport de voorgeschreven 'deugdelijke grondslag'.

Een andere handicap is dat accountants zich alleen over de feiten mogen uitspreken en daaraan geen kwalificerende oordelen mogen verbinden. Een accountant mag wel schrijven dat een werknemer een regel heeft overtreden, maar niet of dit goed of fout is. Voor dergelijke kwalificaties is de opdracht-

gever aangewezen op de advocaat die de juridische conclusies moet trekken en vertalen in een advies.

Goed onderzoek

Volgens Schimmel overschatten veel advocaten hun onderzoeksvaardigheden. Forensisch accountants hebben vaak een achtergrond als (FIOD-)rechercheur en een opleiding als onderzoeker. Advocaten niet.

Schimmel, auteur van het onlangs gepubliceerde *Feiten maken het recht*, een boek over goed forensisch (accountants-)onderzoek: 'Goed onderzoek houdt onder meer in dat je ook kijkt of het wellicht anders is gegaan dan je denkt. Maar dat wordt vaak vergeten.' Schimmel wil met zijn boek een discussie uitlokken over minimumvereisten die zouden moeten gelden voor elk feitenonderzoek, ongeacht wie dat uitvoert.

Volgens advocaat Biemond is er echter onvoldoende aanleiding om dit soort onderzoeken te reguleren. Advocaten die geen goed onderzoek doen, prijzen zichzelf uit de markt. 'Ik geloof in de kracht

van de markt. Wij werken overigens goed samen met forensisch accountants.' Somsen valt hem bij. 'Als jouw rapport onderuit wordt gehaald en niet geloofwaardig is, ben je je reputatie kwijt. Dat is een waarborg voor goed onderzoek.' Ten behoeve van 'de kruisbestuiving met forensisch accountants' vindt hij een discussie over minimumvereisten overigens wel zinvol.

Mede onder invloed van de rechtspraak zijn er volgens Italianer al voldoende waarborgen voor goed, onafhankelijk onderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van met name werknemers. Dat er wettelijk niets is vastgelegd, vindt hij niet zo'n probleem. Advocaten treden bij feitenonderzoek op als 'bijzonder opsporingsambtenaar', aldus Italianer. En in die hoedanigheid leggen zij eventueel belastend materiaal voor hun cliënt op tafel bij justitie of de toezichthouder.

Voormalig fraudeofficiërs zijn niet toevallig goed vertegenwoordigd in de onderzoeksadvocatuur. Oud-officier Aldo Verbruggen stond Ahold-CEO Cees van

der Hoeven bij als advocaat van Wladimiroff. Sinds mei versterkt Verbruggen Houthoffs *Corporate Investigations* team.

Robert Hein Broekhuijsen, die in zijn verleden als officier van justitie de verdachten in de Klimop-vastgoedfraude vervolgte, zou het wel toejuichen als advocaten een opleiding volgen. Bij de

Auteur Schimmel:
**'Goed onderzoek
 betekent ook
 kijken of het
 anders is gegaan
 dan je denkt'**

gespecialiseerde onderzoeksafdelingen van de grote kantoren zit het volgens hem wel goed met de onderzoeks- en interviewvaardigheden. Maar voor al die andere advocaten die zich op deze groeiemarkt gaan begeven, zou het aanbeveling verdienen om één van de twee universitaire opleidingen tot forensisch onderzoeker te volgen, zegt hij. 'Wellicht zou een specialistenvereniging van advocaat-onderzoekers dit kunnen bevorderen.'

Een oproep waar zijn voorganger op het Functioneel Pakket van het Openbaar Ministerie Biemond zich niet door aangesproken voelt. 'Wij hebben onze eigen, internationale, opleiding.' En ook in de rol van 'bijzonder opsporingsambtenaar' zegt hij zich niet te herkennen. 'Als officier van justitie ben je bezig met het conflict. Als advocaat ben ik nu in het belang van de onderneming bezig met de oplossing van een probleem. Dat is juist heel constructief.' <<

Zelden detectives ingeschakeld

Tot zo'n tien jaar geleden schakelden onder meer De Brauw Blackstone Westbroek en Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn detective Michel Kraay in. Deze leverde – al dan niet via informatiebureaus als Mariëndijk en Goderie van Groen – vertrouwelijke persoonsgegevens, die hij op slinkse wijze had verkregen. Toen dit uitkwam, keerde de advocatuur zich van hem af. De Brauw Blackstone Westbroek en Houthoff Buruma werken niet met detectives. Marnix Somsen van De Brauw Blackstone Westbroek: 'Dat heeft alleen zin bij zaken rond personen en die doen wij niet.'

NautaDutilh gebruikt dit soort bureaus zelf niet, zegt Joost Italianer: 'En wij hechten eraan dat onze cliënten alleen bureaus inschakelen die over de noodzakelijke vergunningen beschikken. Dit is ook in hun belang, om publicitaire of andere afbreukrisico's te voorkomen.'

Allen & Overy bedient zich in het buitenland bij 'internationale opdrachten' soms van particuliere recherchebureaus als personen moeten worden gescreend of geobserveerd, aldus Hendrik Jan Biemond.

Volgens Robert Hein Broekhuijsen van advocatenkantoor Ivy huren advocaten van andere kantoren soms een particulier recherchebureau of een detective in voor 'eenvoudige werkzaamheden en eenvoudige, interne problemen'.

REDENEN GENOEG

JOHN VAN DEVENTER WIST AL OP JONGE LEEFTIJD DAT HIJ ADVOCaat WILDE WORDEN. NA EEN SUCCESVOLLE CARRIÈRE BIJ EEN VAN DE GROTERE KANTOREN OP DE ZUIDAS KOOS JOHN VOOR EEN AVONTUURLIJKER BESTAAN ALS **ZELFSTANDIG ADVOCaat**. ZIJN KANTOOR BELEEFDE EEN VLIEGENDE START. WERKWEKEN VAN 90 UUR WAREN EERDER REGEL DAN UITZONDERING.

M A A R

V O O R

IEMAND DIE

BIJ WIJZE VAN

SPREKEN VAN ZIJN

HOBBY ZIJN BEROEP HAD

GEMAAKT TELT DAT MINDER.

JOHN PROBEERT ZO **BREED**

MOGELIJK INZETBAAR TE ZIJN.

ARBEIDSRECHT, PERSOONS- EN

FAMILIERECHT EN FISCALE ZAKEN VORMEN

DE BASIS VAN ZIJN WERKZAAMHEDEN.

INMIDDELS IS DE WERKDruk OP EEN AANVAARDBAAR

NIVEAU GEKOMEN. WANNEER ER **SPECIALISTISCHE KENNIS**

NODIG IS, SCHAKELT JOHN ZIJN UITGEBREIDE NETWERK IN.

NU HIJ DE VIJFTIG IS GEPASSEERD, DENKT JOHN ER

SERIEUS AAN OM ZICH ALS VENNOOT WEER AAN TE SLUITEN BIJ EEN MIDDELGROOT KANTOOR. MET ZIJN BREDE ERVARING EN DIDACTISCH VERMOGEN KAN HIJ EEN PRIMA **MENTOR** ZIJN VOOR DE JONGERE GENERATIE. DIT BRENGT HIJ SINDS ENKELE JAREN OOK IN DE PRAKTIJK MET ZIJN **DOCENTSCHAP** BIJ

S D U

JURIDISCHE

OPLEIDINGEN.

BIJ SDU VOELT

JOHN ZICH ERG THUIS.

DE **HOGE KWALITEIT**, DE

PERFECTE ORGANISATIE EN

HET **ENTHOUSIASME** VAN DE

CURSISTEN PASSEN BIJ JOHN. IEDERE

ADVOCaat IS **ANDERS**. EN ALS HET EVEN

KAN, WILLEN ZE OOK ANDERS BLIJVEN. SDU

JURIDISCHE OPLEIDINGEN MAAKT DAT MOGELIJK.

ONZE OPLEIDINGEN PASSEN WE AAN HET KARAKTER

VAN DE DEELNEMENDE JURISTEN AAN. ZO **INDIVIDUEEL**

MOGELIJK OF JUUST IN **GROEPSVERBAND**. MET **START-**

GARANTIE, UNIEKE **LAST-MINUTE** MOGELIJKHEDEN EN,

NIET ONBELANGRIJK IN DEZE TIJD, MET **KORTINGEN VOOR LOYALE**
KLANTEN. PROFITEER NU
VAN HET GROOTSTE AANBOD AAN
CURSUSSEN, DE BESTE SPREKERS EN BESPAAR!

5 REDENEN OM UW CURSUS BIJ SDU JURIDISCHE OPLEIDINGEN TE VOLGEN

Topsprekers uit de praktijk • Cursussen in uw regio • Waardering 8+
Praktijkgerichte cursussen • Meest complete aanbod

Ga naar www.sdujuridischeopleidingen.nl en bekijk het cursusaanbod

Sdu Juridische Opleidingen, maak(t) het persoonlijk.

Sdu JURIDISCHE
OPLEIDINGEN

Voor mij allemaal helden

Partner financieel strafrecht bij NautaDutilh en L4L-bestuurslid Joost Italianer onderwees deze zomer Chinese strafrechtadvocaten in Beijing. Verslag van een cursus vol wederzijdse verbazing. 'Houd ik ze niet een sappig worstje voor?'

Joost Italianer in Beijing

Op mijn hotelkamer in Xian Shang, een populair natuurgebied buiten Beijing, staat behalve het bordje *no smoking* ook een asbak. Is dit symbolisch voor de verhouding tussen regel en praktijk in dit land? Het zal de komende week blijken, wanneer ik hier voor twee groepen van ongeveer 35 advocaten uit heel China de praktijk van de strafrechtadvocatuur in Nederland en de invloed van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) daarop behandel.

De cursus, met de indrukwekkende titel *'Sino-Dutch Legal Cooperation on Training Chinese lawyers on International Human Rights Law'*, wordt gehost door de China Law Society en de Erasmus Universiteit Rotterdam, van wie professor Yuwen Li de drijvende kracht is. Het doel is Chinese advocaten bekend te maken met de rechtsontwikkeling in Europa om zo die ontwikkeling in China te stimuleren. Mijn mededocent uit Nederland is – evenals in 2009, toen wij hier ook beiden doceerden – de Leidse hoogleraar

Italianer: 'Veel corruptie'.

Italianer tussen cursisten. Rechts van hem professoren Nico Schrijver en Yuwen Li.

Internationaal Publiekrecht Nico Schrijver. Hij zal internationale verdragen en de invloed daarvan op China behandelen. Daarnaast houdt een aantal Chinese advocaten en professoren een inleiding. Per groep advocaten geven wij tweemaal anderhalf uur college, telkens gevolgd door anderhalf uur discussie voor een maximale interactie. Alles met behulp van een tolk, omdat in elke groep maar een paar advocaten redelijk Engels spreken.

Met de ervaring uit 2009 in het achterhoofd probeer ik mijn verhaal zo veel mogelijk aan te laten sluiten bij de dagelijkse praktijk van de cursisten en de problemen die zij ervaren. Moderne ontwikkelingen die te ver af staan van hun eigen praktijk, zoals interne onderzoeken, cybercrime en *compliance*, laat ik daarom deze keer buiten beschouwing. Ik begin met een foto van Vrouwe Justitia. De weegschaal die zij vasthoudt is een prachtige verbeelding van de door het EVRM gedicteerde *equality of arms* tussen het Openbaar Ministerie en de verdediging; beide schalen zijn precies even

groot, het is het gewicht (bewijs) dat erin gelegd wordt dat de doorslag moet geven.

Equality of arms blijkt een term waar de tolk ironisch genoeg mee worstelt. Dit uitgangspunt is in Chinese strafzaken ver te zoeken: rechters trekken vaak samen met de officier van justitie een lijn tegen de verdediging. Verschillende Chinese advocaten vertellen verhalen over door marteling of onder dwang door cliënten afgelegde bekentenissen. Verzoeken om de verhorende politieambtenaren als getuige te horen worden stelselmatig genegeerd of afgewezen, zodat het feitelijk onmogelijk is onder dwang afgelegde verklaringen in een strafzaak aan te vechten.

Bij mij komt, evenals de vorige keer, de twijfel op: bewijs ik deze collega's wel een dienst met alle jurisprudentie over artikel 6 EVRM, het nemo-teneturbeginsel en het recht op tegenbewijs als ze daar toch niets mee kunnen? Houd ik ze niet een sappig worstje voor dat ik vervolgens weer in mijn koffer stop en mee terug neem naar Europa? De verdachte in China heeft niet eens zwijgrecht. Als de cliënt in het verleden op de zitting een onder

Vanaf links: Joost Italianer, professor Yuwen Li, professor Lee Xuan, professor Nico Schrijver en organisator advocaat Wu Ge.

dwang afgelegde bekentenis herriep, liep de advocaat die hem bijstond zelfs het risico zelf strafrechtelijk vervolgd te worden op grond van een bepaling die medeplichtigheid aan het vervalsen van bewijsmateriaal strafbaar stelt. Inmiddels, zo wordt mij verzekerd, wordt dit middel gelukkig niet meer ingezet, omdat het te veel in de gaten loopt als de overheid op die manier lastige advocaten uitschakelt. Daar kunnen andere middelen voor worden gebruikt, zoals het niet-verlengen van de advocatenvergunning bij de jaarlijkse verlengingsronde of het bestoken van advocaten met onterechte belastingclaims.

Een groot probleem in China is daarnaast dat de rechterlijke macht niet onafhankelijk is. Rechters krijgen de wenselijke uitspraak in een zaak vaak ingefluisterd door hogere organen binnen de rechterlijke colleges waaraan zij zijn verbonden of door aan de partij gelieerde organen. Ook corruptie is nog steeds een levensgroot probleem onder Chinese rechters. Of er in Nederland ook corrupte rechters zijn, wordt mij door de cursisten gevraagd. In 2009 antwoordde ik op die vraag nog dat ik geen corruptiezaken tegen rechters kende, nu antwoord ik (post-Westenberg en Kalbfleisch) dat mij geen veroordelingen bekend zijn, een antwoord dat bij de cursisten nog steeds op grote verbazing stuit. Of ik het ontbreken van corruptie onder rechters kan verklaren? Pfff, het wordt in Nederland gezien als een eerbaar beroep en het betaalt niet slecht, opper ik voorzichtig.

Equality of arms blijkt een term waar de tolk ironisch genoeg mee worstelt

Of ik, zoals de vragen stellende advocaat, weleens een moordzaak heb meegemaakt waarin het slachtoffer na de onherroepelijke veroordeling van de verdachte levend opdook. Nou nee. Mijn daaropvolgende uiteenzetting over Nederlandse missers zoals de Schiedammer Parkmoord, de zaak Lucia de B. en de naar aanleiding daarvan toegenomen maatregelen en kritischer blik van rechters, wordt met interesse beluisterd. Veel advocaten vertellen verhalen uit hun praktijk over onterechte veroordelingen door vooringenomen, incompetentere rechters op basis van onder druk tot stand gekomen bekentnissen.

Het valt mij op dat in een aantal verhalen internet een grote rol speelt. Kennelijk kan in dit immense land met 1,3 miljard inwoners via social media zo'n enorme druk worden opgebouwd dat rechters en de organen die hen instrueren hier niet omheen kunnen. Enkele advocaten vertellen dat zij hier ook bewust gebruik van maken en soms zaken op internet presenteren om de algemene opinie te mobiliseren of te beïnvloeden. Social media als miljoenenkoppige jury

op de achtergrond bij het ontbreken van een onafhankelijke rechterlijke macht...

Als ik vraag naar de algemene ontwikkeling van de positie van de strafrechtadvocaat wordt mij door de cursisten verzekerd dat de positie de afgelopen jaren wel wat is verbeterd. Zo is er bijvoorbeeld sinds 1 januari van dit jaar een wet die de toegang tot processtukken beter regelt.

Dit alles neemt niet weg dat het beoefenen van de strafrechtadvocatuur in China nog steeds een zeer frustrerende bezigheid is. Een oudere advocaat vertelt dat hij twee keer is gearresteerd in de uitoefening van zijn beroep. Zijn verhaal wordt met applaus beloond. Op mijn vraag waarom Chinese advocaten ondanks alle risico's en frustratie toch voor het strafrecht kiezen, zegt er een met een brede grijns: 'Because it is a challenge.'

Tijdens het slotdiner worden de speeches steeds emotioneler. Een advocaat die uit een uithoek van China komt, verwoordt zijn gevoel van verbondenheid met zijn Beijingse collega's, waarna hij een van hen onder luid applaus omhelst. Een ander memoreert dat van de Orde van Advocaten niets goeds te verwachten valt: als ze bellen betekent dat altijd problemen. Hij voelt zich pas na deze cursus onderdeel van de grote advocatengemeenschap. Aan de lopende band komen groepjes advocaten met bier in wijnglazen aan de verschillende tafels een toast uitbrengen. Ik leer al snel dat degene die bij het klinken zijn glas lager houdt dan degene met wie hij klinkt daarmee uiting geeft aan zijn respect voor de ander. Mijn tafelgenoot, een strafrechtadvocaat met twintig jaar ervaring, vertelt hoe hij ooit een tempel invluchtte toen de politie hem dreigde te arresteren. Kennelijk is hij beroemd onder beroepsgenoten, enkele andere cursisten willen in elk geval zijn handtekening en met hem op de foto. Voor mij zijn het allemaal helden. <<

Beter voorbereid op uw zaak

De Blauwe VNW. De betere wettenbundel in 3 handige delen.

Wettenbundel in 3 handige delen

Gratis VNW app en e-book versie

Gratis downloads bij wetswijzigingen

Nieuws op blauwevnw.nl en via de nieuwsbrief

VNW

De Blauwe VNW is meer dan alleen een wettenbundel in 3 handige delen (Staats- en Bestuursrecht, Burgerlijk Recht en Strafrecht) met handige tabbladen en een duidelijk register. U profiteert met de Blauwe VNW ook van gratis downloads bij belangrijke wetswijzigingen, rechtenuws en een handige e-book versie. Kortom... met de Blauwe VNW bent u beter voorbereid op uw zaak!

Bestel uw wettenbundel op www.blauwevnw.nl

Vergeet niet je stap te maken!

DPA Legal voor Advocaten en Bedrijfsjuristen

Af en toe van baan verwisselen maakt gelukkiger. Van tijd tot tijd een nieuwe omgeving met nieuwe werkzaamheden geeft aanzienlijk meer voldoening en zelfvertrouwen. Inkomen en beroepsstatus nemen bovendien aantoonbaar toe. DPA Legal helpt jou je juridische carrière vorm te geven. Wij kennen het juridische landschap als geen ander en kunnen jouw wensen en behoeften in verschillende fasen van je leven concreet in kaart brengen.

Overstappen binnen de advocatuur, naar het bedrijfsleven of juist weer terug naar de advocatuur? Zoveel juristen en bedrijven; zoveel wensen. Per individu en per levensfase verandert de behoefte naar werk. Om die behoefte te vervullen is meer nodig dan een simpele match tussen een CV en een vacature. Door onze aanpak, kennis, ervaring en ons uitgebreide netwerk kunnen we nét iets verder kijken en een stapje verder gaan. En dat werkt in het voordeel van onze kandidaten én opdrachtgevers.

Neem contact met ons op voor nadere informatie of een oriënterend gesprek. We vertellen je graag meer over onze aanpak.

Als zelfstandige business unit van DPA Group richt DPA Legal zich op de arbeidsmarkt voor juristen met minimaal vier jaar relevante ervaring opgedaan in het bedrijfsleven of de advocatuur. We vervullen tijdelijke en vaste posities voor de advocatuur en in het bedrijfsleven.

DPA Legal Parklaan 48 1405 Bussum T +31 (0)35 625 05 05 jurist@dpa.nl www.dpalegal.nl

DPA | Legal
DETACHERING

Spiegelpaleis van het recht

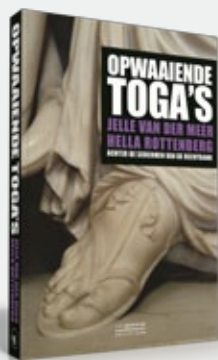
Journalisten liepen acht maanden rond bij een 'doorsnee rechtbank en een doorsnee parket'. Het leverde een boek op over de thema's waar de strafrechtspraak mee worstelt.

Trudeke Sillevis Smitt

Journalisten Jelle van der Meer en Hella Rottenberg liepen acht maanden rond op de rechtbank in Haarlem, woonden zo'n honderd strafzittingen bij, spraken met rechters, medewerkers van het Openbaar Ministerie en enkele advocaten. Het resultaat, het recent verschenen *Opwaaiende toga's*, is een boek dat het kleine, menselijke laat zien, en daarmee de grote thema's blootlegt waar de strafrechtspraak mee worstelt.

Met hun blik van 'verbaasde buitenstaander' beschrijven Rottenberg en Van der Meer de dagelijkse gang van zaken bij een 'doorsnee rechtbank en een doorsnee parket'. De betrokkenen komen veel zelf aan het woord, en zo krijg je als lezer inzicht in hun taakopvatting, hun afwegingen, de druk waaraan ze blootstaan. Bijvoorbeeld wat een officier belangrijk vindt bij het bepalen van de strafeis: 'Als iemand geen inzicht toont, of onverschillig is, dan kan hij wat mij betreft 44 maanden krijgen. Doe! Ga eerst maar eens je best doen in detentie.' Of hoe een advocaat haar jeugdige strafklantje voorbereidt op de zitting: 'Heb je je dan verstoep omdat je schrok van de politie?' Of hoe vrij rechters zich voelen bij het bepalen van de strafmaat: '(...) Als je niet meedoet aan strengere straffen, wijk je af van de oriëntatiepunten. En andersom ook. Je kunt niet te ver uit de pas lopen.'

Al die concrete verhalen zijn illustratief voor de thema's die hoofdstuksgewijs aan bod komen. Zoals de bureaucratie van eenvoudige zaken: het Openbaar Ministerie (OM) laat uit zuinigheid veel binnenkomende zaken beoordelen door administratief-juridisch medewerkers. Ze vinken een lijstje af – maar lijstjes zeggen niet alles. Met als gevolg dat Mathijs, een keurige student die verdacht wordt van geweldpleging, na anderhalf jaar stressen vrijspraak

Opwaaiende toga's
Achter de schermen van de rechtbank
Jelle van der Meer & Hella Rottenberg
Uitgeverij Van Gennep, Amsterdam
ISBN 978 94 616 4241 7

tegen zich hoort eisen. De zaak had meteen moeten worden 'gedumpt', zegt de officier achteraf. Overtuigend bewijs was er niet. Intrekken vlak voor de zitting mag slechts bij uitzondering, want er wordt per behandelde zaak gefinancierd. De (anonieme) officier legt de schuld bij de beleidsmakers, die van alles prioriteit maken maar te krap financieren. 'Het OM wacht op iemand met ballen die zegt: "Dit doen we niet!"'

Missers als deze hoopt men te beperken met de versnelde afhandeling van strafzaken (ZSM), waar ook een hoofdstuk aan gewijd is. Bij ZSM is het immers de officier zelf die, op het politiebureau, de eerste beoordeling doet en bij voorkeur de zaak meteen afdoet. Dat lukt in veertig procent van de gevallen. Tot minder rechtszaken leidt het waarschijnlijk niet; er worden meer eenvoudige zaken afgehandeld die voorheen bleven liggen.

Rechters en officieren vertellen hoe ze aankijken tegen de Wet beperking oplegging taakstraffen – met name het verbod daarvan bij recidive leidt tot frustratie. Bij de zware aanpak van misdrijven tegen politie en hulpverleners valt het woord 'doorgeschoten'. Voor de harde straffen die bolletjesslikkers op Schiphol krijgen

bestaat weinig begrip. Een officier spreekt zich op persoonlijke titel uit voor legalisering.

De rol van het slachtoffer komt aan bod, en er is een lang hoofdstuk over de zin en onzin van straffen en behandelen bij verslavings- of psychische problematiek – beetje saai, maar wel illustratief: met de zaak tegen één verslaafde jongeman houden zich door de tijd heen zeventien rechters bezig.

De auteurs kregen geen carte blanche; zo bleven raadkamer, zittingen van de rechter-commissaris en de OM-afdeling zware criminaliteit voor hen verboden terrein. En ze moesten een contract tekenen met een boeteclausule van tienduizend euro voor elke overtreding.

In het laatste hoofdstuk, over mediastormen, zegt de (toenmalige) Haarlemse rechtbankpresident Herman van der Meer: 'Media willen dat je iets laat zien en vervolgens gebruiken ze dat tegen je.' In dat zinnetje zit volgens de auteurs de tragiek: de rechtspraak streeft wel naar openheid, maar alleen ten dienste van positieve beeldvorming. Volgens de auteurs zien publiek en rechtspraak elkaar, en zichzelf, alleen nog via de media: een spiegelpaleis. 'We zien veel, maar wat we zien is van onduidelijke waarde.' Ze suggereren 'teruggaan naar het origineel'. Magistraten zijn volgens hen goed op weg de zittingen opener en begrijpelijker te maken, en ze zouden nog meer kunnen doen om mensen 'binnen te harken'. 'Trek die pui open, leg een terras aan, begin een rechtbankcafé, open een praathuis. Haal vaker die vierde wand neer.' Met de organisatie van de Week van de Rechtspraak die in september werd gehouden, lijkt de rechtspraak het in die richting te zoeken. Of het lukt daarmee volledig uit de verkramping te komen is de vraag, maar het zal zeker helpen.

Naar een modern strafrecht

Vier jaar lang beheerde Jan Leliveld als lid van de Algemene Raad van de Orde van Advocaten de portefeuille strafrecht. Vlak voordat hij op 1 november wordt opgevolgd door Bert Fibbe schetst Leliveld de stand van zaken van de belangrijkste dossiers waaraan hij met vele betrokkenen werkte.

Jan Leliveld

De ontwikkeling van rechtsbijstand in de voorfase nadert langzamerhand het kookpunt. Vier jaar geleden werd naar aanleiding van de zogenoemde Salduz-jurisprudentie gestart met een consultatierecht na aanhouding en een aanwezigheidsrecht van advocaten bij verhoren van verdachten van zeer ernstige delicten en bij minderjarigen.¹ Vervolgens werd een concept-wetsvoorstel in consultatie gebracht, dat in afwachting van Europese ontwikkelingen op de plank werd gelegd.

Op 10 september 2013 heeft het Europees Parlement de Richtlijn toegang tot een advocaat aangenomen. Die richtlijn gaat verder dan de Nederlandse conceptwetgeving. Er wordt gesproken over 'minor offences' en 'overige offences' en de richtlijn maakt geen verder onderscheid in de omvang of inhoud van de rechtsbijstand. Verdachten die in aanmerking komen voor rechtsbijstand hebben recht op bijstand bij het politieverhoor. Uit de richtlijn blijkt verder dat de advocaat participeert in het verhoor. Zo mag hij vragen stellen, verduidelijkende vragen en opmerkingen plaatsen die in het verslag worden opgenomen.

De inhoud van de bijstand sluit fraai aan bij het eerder, bij gebrek aan overeenstemming tussen advocatuur en politie (die uitging van enkel een aanwezigheidsrecht), eenzijdig door de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) opgestelde Protocol Raadsman bij Politieverhoor. Maar het concept-wetsvoorstel zal als gevolg van de Europese richtlijn drastisch moeten worden aangepast; een proces dat inmiddels in gang is gezet.

ZSM

Een tweede belangrijke ontwikkeling is de aandacht voor versnelling binnen de strafrechtketen. Het zwaartepunt bij de versnelling is komen te liggen op het ZSM-initiatief van het Openbaar Ministerie, waarbij eenvoudige misdrijven zo snel mogelijk, het liefst door een (hulp)officier van justitie, op het politiebureau worden afgedaan. Ruim tweeënhalf jaar geleden is ZSM in de advocatuur geïntroduceerd. Pilots, waarbij advocaten op politiebureaus werden gestationeerd om snel bijstand te kunnen verlenen, zijn gestart in Utrecht en later ook in Rotterdam. Het

duurde tot het voorjaar van 2013 voordat de advocatuur in de breedte een inbreng kreeg. Een werkgroep heeft inmiddels een advies uitgebracht, waarin de belangrijkste voorwaarden voor het verlenen van rechtsbijstand bij ZSM worden besproken.

Volgens de NOvA dient de ZSM-toestroom te worden beperkt door vaker af te zien van aanhouding, zodat verdachten in vrijheid beslissingen kunnen nemen. Als verdachten wel worden aangehouden, dient er altijd contact te zijn met een advocaat. Dit kan in elk geval door advocaten op centrale plekken (in de buurt van de afdoeningstafel) te laten plaatsnemen. Zo mogelijk kunnen advocaten 'live' met hun cliënt spreken. Lukt dat niet, dan zullen goede videoverbindingen geregeld moeten zijn, anders zal de bijstand niet effectief zijn.

Voor sommige zaken en verdachten zal altijd sprake moeten zijn van live-bijstand. In Rotterdam wordt op dit moment in pilots gewerkt met lijsten waarop is aangegeven welke verwijten in elk geval om live-bijstand vragen. De keuze tot live-bijstand moet primair bij de advocaat liggen.

Voor effectieve bijstand is het volgens de NOvA ook noodzakelijk dat de advocaat over dezelfde informatie beschikt als de betrokkenen aan de afdoeningstafel, en dan in het bijzonder natuurlijk de officier van justitie. Aan de achterzijde van het ZSM-traject is het van belang dat betere afstemming met de rechtspraak plaatsvindt over de vraag welke zaken uiteindelijk niet door de officier van justitie maar door de rechter moeten worden afgedaan, en hoe die afdoening dan zou moeten aansluiten bij ZSM. Ook dient bezien te worden op welke wijze de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens aanpassing behoort, zodat bijvoorbeeld sancties die zonder rechterlijke tussenkomst zijn opgelegd minder verstrekkinge gevolgen hebben voor bijvoorbeeld het verkrijgen van een Verklaring Omtrent Gedrag.

Gelet op al deze ontwikkelingen is het evident dat de rol van de strafrechtadvocatuur in de voorfase drastisch zal veranderen. In dat kader is een advies gevraagd aan de Commissie Innovatie. Het advies en de reacties op het advies vormen belangrijke bouwstenen voor de standpuntbepaling van de NOvA over de organisatie van de rechtsbijstand. Het betreffen echter slechts eerste stappen,

¹ De onderliggende stukken van deze bijdrage zullen binnenkort te vinden zijn op de website van de Nederlandse Orde van Advocaten.

naar een nieuwe invulling van de rol van de advocaat in de voorfase. Verdere aanpassingen zijn onoverkomelijk.

Kwaliteit

Verbetering van de kwaliteit van de advocatuur is zonder twijfel één van de belangrijkste thema's voor de komende jaren. De nieuwe stagiairopleiding (met daarbij een major en minor strafrecht) is daarvoor belangrijk, zo ook de daaropvolgende permanente educatie. De Specialistenvereniging (NVSA) zou daarbij een belangrijke rol kunnen spelen. In dat kader moet ook het NVSA-initiatief om te komen tot een opleidingsinstituut worden genoemd.

Tijdens het Jaarcongres 2013 zal de specialisatievereniging voor jonge strafrechtadvocaten NVJSA aan de verdere kwaliteitsverbetering aandacht besteden. Bijzondere thema's zullen de komende jaren aan de orde komen zoals de verdere ontwikkeling van een cassatiebalie en scholing op specifieke onderdelen (jeugdstrafrecht, specifieke opleidingen voor bijstand in de voorfase). Dat continu aandacht voor kwaliteitsverbetering noodzakelijk is en dat de advocatuur hier een zelfkritische blik past, blijkt uit de discussie die dit onderwerp oproept bij bespreking met advocaten, maar ook uit een onderzoek over de rolopvatting/uitvoering van advocaten in de voorfase van het strafproces, dat dit najaar wordt afgerond.

Vertrouwelijkheid

Vertrouwelijkheid van de communicatie tussen de advocaat en zijn cliënt is cruciaal. Na de voor het Openbaar Ministerie desastreuze Hells Angels-uitspraken is de weg geopend naar een systeem van nummerherkenning. Inmiddels twee jaar geleden is een systeem geïntroduceerd dat kennisneming door de politie van vertrouwelijke advocaat-cliëntgesprekken voorkomt. Vervolgens is ook een systeem van nummerherkenning ontwikkeld voor telefoongesprekken tussen gedetineerden en advocaten.

Met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft daarnaast overleg plaatsgehad over de vertrouwelijkheid van gesprekken in spreekkamers van penitentiaire inrichtingen. De DJI heeft hier garanties voor afgegeven. Actueel is het grote aantal 'taps' van e-mails. Bezien moet worden of ook hier een systeem mogelijk is dat het voorshands onmogelijk maakt om van e-mails tussen advocaten en hun cliënten kennis te nemen.

Bij al deze ontwikkelingen werd ook duidelijk dat systemen, toepassingen en regels op dit gebied voortdurend in beweging zijn. Oplossingen zijn vaak complex en niet alomvattend. Advocaten zullen zelf extra aandacht moeten besteden aan vertrouwelijke communicatie met cliënten. Deze eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid/bescherming van vertrouwelijke informatie is aan de orde gekomen bij bijeenkomsten die plaatsvonden ter gelegenheid van de introductie van de nieuwe advocatenpas. Het is de bedoeling dat deze advocatenpas in de toekomst een grotere rol gaat spelen bij beveiliging van digitaal verkeer.

De NOvA en het Openbaar Ministerie zijn in overleg over digitale verstrekking van strafdossiers aan advocaten. OM en

rechterlijke macht digitaliseren al langer. Voorzien is dat binnen afzienbare tijd ook aan advocaten de mogelijkheid wordt geboden om dossiers digitaal binnen te halen, door met de advocatenpas in te loggen op een speciale *portal*. Hierbij is van belang dat ook andere organisaties in deze ontwikkelingen meegaan, opdat advocaten hun digitale dossier (op een eigen drager, bijvoorbeeld een laptop of tablet) ook kunnen invoeren in het huis van bewaring en de gedetineerde cliënt kennis kan nemen van de inhoud van het dossier.

Bejegening

Naast alle meer juridische thema's speelden onderwerpen die (samengevat) gaan over bejegening. Eerst waren er incidenten tussen advocaten en het OM, die leidden tot gesprekken en een discussie op het jaarcongres van 2010. Ook bejegening van advocaten onderling bleek een heikel onderwerp. In het bijzonder moet daarbij gedacht worden aan het thema 'ronselen' van cliënten. In het tuchtrecht zijn hierover relevante uitspraken gedaan. Portefeuillehouders Strafrecht van verschillende raden van toezicht hebben advies uitgebracht aan het zogenoemde dekenberaad, om te bezien of een gemeenschappelijke benadering van dit onderwerp mogelijk is. De einduitkomst moet nog even worden afgewacht. Daarnaast heeft de NOvA recent bij de Raad voor de rechtspraak aangegeven geen voorstander te zijn van de aangepaste persrichtlijn zoals die per 1 maart 2013 in werking is getreden. Hierin is onder meer bepaald dat de stem van de verdachte buiten de rechtszaal mag worden afgespeeld. De NOvA heeft in dit kader gewezen op het belang van het respecteren van de privacy van de verdachte, maar ook op het risico dat verdachten zich niet vrij zullen achten te spreken en daardoor zullen zwijgen of anders zullen verklaren dan zij zouden hebben gedaan. Daardoor kan de waarheidsvinding geweld worden aangedaan. De toepassing van de nieuwe richtlijn zal begin volgend jaar worden geëvalueerd.

Financiering

Ten slotte past aandacht voor de ontwikkeling rondom de financiering van de strafrechtsbijstand. In de afgelopen jaren is onder meer twee keer vijf procent gekort op uurbijsdragen. Daarnaast is gekort op vergoedingen in de piketfase. Inmiddels is een intensivering te verwachten van bijstand in de voorfase. Daarentegen vallen besparingen te verwachten (vanwege de versnellingen en afdoeningen door het OM) verderop in de keten. Besparingen niet alleen van advocaatkosten, maar besparingen die veel verder reiken.

Voor het kunnen blijven verlenen van goede rechtsbijstand is het van belang dat niet enkel op afzonderlijke extra kosten (van bijstand) wordt gefocust. Ook moeten besparingen in de keten worden betrokken bij de discussie omtrent de kosten van de rechtshulp. Daarnaast is het de hoogste tijd om aan te geven dat de grenzen van het betamelijke zijn bereikt als het gaat om verdere besparing op de gefinancierde rechtsbijstand. <<

Wordt vervolgd...

(door lid van de Algemene Raad Bert Fibbe).

Superspecialisten

Waarom kiezen advocaten voor een niche in het recht? Is het fascinatie, zoeken naar een gat in de markt of beide? Vijf nicheadvocaten over hun werk. 'Ik procedeerde eens over het uitzicht vanuit een appartement.'

Sabine Droogleever Fortuyn en Hedy Jak
Fotografie: Sander Foederer

'Dat ik me ben gaan specialiseren in het maritieme recht was voor mij heel vanzelfsprekend'

Advocaat Hans ten Katen (43)
Specialisatie: maritiem recht
Kantoor: Klaassen Advocaten

Als een tros breekt bij het Ameren van een schip van driehonderd meter, heb je te maken met een enorme ontlading van energie. Ik doe nu een zaak waarbij een zeeman in zo'n situatie gewond raakte. Zijn onderbeen moet worden afgezet. Een paar jaar geleden stond ik een matroos bij die bij het vastzetten van containers van een ladder is gevallen. Mijn kantoor is actief op het gebied van haven, handel en transport. De helft van de zaken heeft te maken met de binnenvaart, de andere helft met de zeevaart. Het kan bijvoor-

beeld gaan om een schadeclaim van een bemanningslid dat gewond is geraakt. Maar het kan ook gaan over nieuwbouw of reparatie van schepen en de conflicten die daar omheen hangen. Interessant is ook het retentierecht op schepen. Een scheepswerf kan als retentor haar vordering niet zonder meer verhalen op het schip. Het kan afwachten zijn totdat een derde tot executie overgaat. Je hebt dan te maken met onderhandelingen tussen een scheepswerf en een koper of een bank. Het lastigst van deze niche vind ik het internationale karakter. Dat maakt dat het niet altijd duidelijk is welk recht van toepassing is en of er een bevoegde rechter is.

Dat ik me ben gaan specialiseren in het maritieme recht, was voor mij heel vanzelfsprekend. Ik heb eerst een managementopleiding binnen het Hoger Nautisch Onderwijs gedaan. Ik hield me bezig met rederijen, de haven en handel vanaf de wal. Tijdens mijn stage bij Shell International Marine was ik *ship operator* en instrueerde ik schepen waar ze dienden te laden en lossen. De achterliggende bevrachtingsovereenkomsten vond ik interessant. Terug van mijn stage in Engeland was ik er vrij zeker van dat ik iets met het juridische wilde gaan doen. Daarom ben ik rechten gaan studeren.

Ik wilde beide studies combineren. Daarbij ben ik opgegroeid

met de scheepvaart. Mijn vader werkte als projectleider op een scheepswerf. Als kind ging ik vaak mee. Dan zag ik de grote schepen, het ijzer, de dokken. Dat vond ik mooi. Zelf heb ik ook een boot, een loodsjol. Hiermee kun je met gemak met windkracht 6 de zee op. Deze jol werd vroeger gebruikt bij het beloodsen van zeeschepen.

De fascinatie die ik heb voor schepen maakt het contact met mijn cliënten ook een stuk makkelijker. Als een cliënt een technisch probleem heeft met een schip, vind ik het leuk om dat ook aan te horen. Ik hoef het niet alleen te hebben over de juridische implicaties.'

‘Je moet echt creatief zijn’

Advocaat Marije Schneider (31)
Specialisatie: Caribisch recht
Kantoor: Pels Rijcken & Droogleever
Fortuijn advocaten en notarissen

‘Ik heb twee jaar bij HBN Law gewerkt op vestigingen in Curaçao en Bonaire. Pels Rijcken heeft een samenwerkingsverband met dat kantoor. Ik kon daar vooral bestuursrecht doen, daar was ik ook in opgeleid. Af en toe deed ik er ook civiele zaken bij. We werkten veel voor de regering van Curaçao en voor politiekorpsen op Curaçao, Bonaire en Sint Maarten. Een keer per week vloog ik naar Bonaire, die vestiging had toen nog geen vaste medewerker. Bonaire is erg in ontwikkeling en er wordt veel gebouwd. Veel zaken gingen dan

ook over bouwvergunningen die al dan niet goed waren afgegeven.

Ik heb een keer geprocedeerd over het uitzicht vanuit een appartement, of er vrij zeezicht was of niet. Voor het raam stond een pomphuisje van een zwembad, dus daar moest je schuin langs kijken en dan pas zag je de zee. Is dat voldoende om de koopovereenkomst te ontbinden of niet? En dan sta je daar op die bouwplaats met de rechter te kijken naar het uitzicht. En tegelijkertijd heb je ook te maken met heel grote vraagstukken: Curaçao is een maatschappij op zich met een eigen regering, een vliegveld, een haven.

Na deze ervaring op de Antillen ben ik bij Pels Rijcken teruggekeerd naar de sectie waar ik voor mijn vertrek werkzaam was, arbeids- en

ambtenarenrecht. Op ons kantoor zijn er nog twee collega's die bij HBN Law hebben gewerkt en met zijn drieën bemannen we de praktijkgroep Caribisch recht. Als er arbeidsrechtelijke vragen binnenkomen met Caribische aspecten, neem ik die op me of word ik daar in elk geval bij betrokken. Erg leuk om hetgeen ik geleerd heb op de Antillen nog steeds te kunnen toepassen. Mijn kantoorgenoot Hans van Wijk doet alle Caribische cassaties voor HBN Law, maar ook voor andere kantoren op de (voormalige) Antillen. Daarnaast geeft hij ook advies over het hoger beroep.

Zaken op het gebied van het Caribisch recht vragen een heel andere manier van werken dan andere zaken. Bij Pels Rijcken hebben we een grote bibliotheek, we

schrijven veel voetnoten in onze stukken, kijken altijd goed naar literatuur, jurisprudentie, Kamerstukken. In het Caribisch recht worden rechterlijke uitspraken vaak niet gepubliceerd. Je hebt soms geen beschikking over Kamerstukken. Je moet zaken veel meer zelf interpreteren. En dat doe je vaak aan de hand van Nederlandse jurisprudentie en Nederlandse Kamerstukken over hetzelfde onderwerp. Maar je kunt niet meer terugvallen op al je resources. Dat doet wel een appel op jezelf als jurist. Dus je moet echt creatief zijn.

Het Caribisch recht is wellicht geen enorme groeiemarkt. Maar als landsadvocaat met een grote cassatiepraktijk vinden we het belangrijk om onze expertise op dit gebied aan te bieden.’

‘Als militair word je aan meer kanten gebeten’

Advocaat Carene van Vliet (34)
Specialisatie: militair recht
Kantoor: Delissen Martens
Advocaten in Den Haag

An het militair recht zitten meer facetten dan aan het reguliere strafrecht. Militairen die bijvoorbeeld met softdrugs worden opgepakt, hebben een groter probleem dan Nederlandse burgers. Defensie heeft een *zero tolerance* beleid. Wordt een militair vervolgd voor drugsgebruik, ook buiten diensttijd, kan hij dat niet verzwijgen voor zijn werkgever; deze is vaak tijdens de zitting aanwezig. Bovendien hebben militairen regel-

matig te maken met een ‘huishoudelijk onderzoek’. Zij worden dan intern gehoord over het feit. Dat gebeurt door defensie zelf. Getuigen, collega’s en de militair zelf komen aan het woord. Ik adviseer cliënten meestal om er niet aan mee te werken; ze overzien de gevolgen vaak niet en het interne onderzoek en de belangen in het strafproces kunnen conflicteren. Als advocaat word je vrijwel niet betrokken bij dit onderzoek; je mag er niet bij zijn. Terwijl de uitkomst van zo’n onderzoek wel kan resulteren in rechtspositionele maatregelen, zoals schorsing en ontslag. Als militair word je aan meer kanten

gebeten. Er worden hogere eisen aan je gesteld dan aan een burger.

Voor zittingen moet ik naar Arnhem, daar zit de militaire rechtbank. Militairen die daar moeten verschijnen zijn gekleed in wat ze noemen een dagelijks tenue; in uniform met alle onderscheidingen en alles strak gepoetst. Zeventig tot tachtig procent van de zaken betreft geweld buiten diensttijd om. Dan gaan ze elkaar bijvoorbeeld onderling te lijf in een bar. Agressie zit voor een deel in de jongens en komt ook terug in de opleiding; conflicten oplossen door te vechten. Ook komen er regelmatig zedenzaken met betrekking tot

kinderporno voor en zijn er militairen die moeten voorkomen voor wapenbezit. Veel oudere veteranen die in Libanon, Bosnië en Irak zijn geweest, zijn met een knauw teruggekomen. Onder die groep zie je veel drank- en drugsgebruik en huiselijk geweld.

Het was geen bewuste keuze om deze specialisatie te doen. In de jaren negentig van de vorige eeuw stond mijn patroon Bas Martens dienstweigeraars bij. Hij onderhield een warme band met de vakbond. Toen ik tien jaar geleden begon, werkten we samen in de militaire praktijk. Zo ben ik er eigenlijk ingerold.’

‘Regelmatig heb ik cliënten die denken een meesterwerk van miljoenen euro’s in handen te hebben’

Advocaat Edgar Tjihuis (37)
Specialisatie: kunstrecht
Kantoor: Pontius Advocaten in
Amsterdam

‘Kunstvoorwerpen zijn uniek, komen uit honderden landen en overall gelden andere regels voor het in- en uitvoeren van kunst. Een Rembrandt kan zich gedurende de jaren tussen verschillende landen hebben verplaatst. Maar welke regel geldt er op het moment van verkoop? Dan moet er gekeken worden naar de datum van bepaalde regelingen die op dat moment in een land gelden. Het is wel te traceren, maar het is een enorme puzzel de feiten boven

tafel te krijgen. Dat maakt het voor mij wel extra leuk.

Je hebt soms ook te maken met omgekeerde bewijslast; als een cliënt niet aannemelijk kan maken dat hij bij wijze van spreken in 2008 in het bezit was van een bepaald kunstobject, dan kan dat resulteren in ongewenste overdracht naar een ander. Immers, je kunt het niet bewijzen, dus iemand kan zeggen “deze regels gelden nu” en het voorwerp opstrijken.

Mijn cliënten zijn voornamelijk Amerikaanse handelaren die in oudheden als Chinese vazen en beelden uit Zuid-Amerika handelen. Zij willen hun voorwerpen verkopen in Europa en dan is het

belangrijk de herkomst goed op papier te hebben en rekening te houden met alle mogelijke toepasselijke wet- en regelgeving. Bij de verkoop wil je daar geen onnodig gedruvel mee krijgen. Mijn cliënten zijn niet bekend met de regels in bijvoorbeeld Engeland of Italië en schakelen een advocaat in om te voorkomen dat er iets misloopt. Of ze zien soms af van een transactie.

Het komt met enige regelmaat voor; particulieren die denken een meesterwerk van miljoenen euro’s in handen te hebben. Bij taxatie resulteert het vaak in een anticlimax; het gaat dan om een kopie, vervalsing of het is het werk van een minder relevante kunstenaar. Mijn rekening is dan hoger dan

de opbrengst van zo’n doek. Dat is pijnlijk.

Naast mijn praktijk ben ik als universitair docent verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam waar ik onderzoek begeleid naar kunstmisdaad. Ik probeer erachter te komen welke patronen er zijn te vinden in de illegale handel en hoe geroofde objecten of vervalsingen worden witgewassen. Door de combinatie praktijk en wetenschap zie ik de kunstwereld van twee kanten; ik probeer goedwillende cliënten wegwijs te maken in de regels. En in mijn onderzoek zie ik hoe de kwaadwillende personen opereren en hun modus operandi direct weten aan te passen op nieuwe, aangescherpte regels.’

‘Maar het is lekenrechtspraak en vooral bij regionale colleges is dat weleens lastig’

Advocaat Teunis van Kooten (40)
Specialisatie: kerkrecht
Kantoor: Van Kooten Advocaten in Utrecht

Als rechtenstudent was ik lid van een kerkelijke gemeente en geïnteresseerd in kerkrecht. Regelmatig werd ik om advies gevraagd in kerkjuridische procedures. Nu bestaat mijn praktijk bijna volledig uit zaken die te maken hebben met kerk, recht en religie.

Kerken hebben veel vrijheid in het opstellen van hun eigen regels: vanwege de scheiding van kerk en staat heb je enerzijds het statelijk recht en anderzijds het daarvan losstaande kerkrecht. Het is een uitvloeisel van de vrijheid van godsdienst dat kerken de eigen organisatie naar eigen

inzicht juridisch kunnen vormgeven. Randvoorwaarde is dat de fundamentele binnen Nederland geldende rechtsnormen in acht worden genomen. In het kerkelijk recht zijn er veel open normen; er is meestal geen uitgekristalliseerde kerkelijke jurisprudentie. Als advocaat kijk ik met name ook of de procesorde goed in acht wordt genomen: is er bijvoorbeeld hoor en wederhoor toegepast?

Als kerklid ben je bij een kerkelijk conflict gebonden aan regels van de binnenkerkelijke rechtspraak. Een kerklid kan namelijk niet zomaar gebruikmaken van de reguliere rechtspraak; de burgerlijke rechter verklaart hem in beginsel dan niet-ontvankelijk. Maar als de kerk er een potje van maakt – bijvoorbeeld als de rechtspraak niet onpartijdig is – kan

wel de weg naar de wereldlijke rechter worden ingeslagen en bijvoorbeeld een spoedvoorziening worden gevraagd. Op een zitting bij een kerkelijke rechtbank zie je soms dat de cliënt niet mag spreken of dat er ontlastende bewijzen worden geweigerd. De mensen in zo'n rechtsprekend college hebben een goede reputatie in de geloofsgemeenschap. Maar het is lekenrechtspraak en vooral bij regionale colleges is dat weleens lastig; ik verwoord mijn pleidooi dan zo dat ook leken (niet-juristen) het kunnen begrijpen. In verschillende kerken zie ik dat men probeert een kwaliteits-slag te maken door meer juristen te laten plaatsnemen in zo'n college.

Een deel van mijn werk bestaat uit tuchtzaken; vermoedens over

professionals in een kerk die een greep doen in de kas of bij seksueel misbruik. Overigens kan scheiden in sommige kerken ook tuchtwaardig zijn. Als een predikant, die tijdens de dienst predikte dat scheiden niet mag op grond van de Bijbel, zelf in scheiding ligt, dan zit hij in een lastig parket. *Practice what you preach* gaat dan niet op.

Ik doe veel zaken in christelijke kring, maar ook voor bijvoorbeeld nieuwe religieuze bewegingen. Zo heb ik laatst een Indiaanse gemeenschap geadviseerd. Vooral het doorpraten over hun achterliggende motieven en rituelen die moeten worden vertaald in bepaalde juridische structuren, vind ik interessant. In het kerkrecht zit bijna overal een theologische gedachte achter.'

Vertrouwen op woorden

Sinds 1 januari 2009 is het mogelijk om te klagen over gedragingen van beëdigde tolken en vertalers. Het aantal klachten blijkt beperkt. Opvallend, gezien de signalen dat er regelmatig iets misgaat.¹ Eind oktober moet een Europese richtlijn in Nederland zijn geïmplementeerd die minimumregels bevat voor vertolking en vertaling in strafprocedures.

Ralph Beaujean²

Uiterlijk op 27 oktober 2013 dient de Europese richtlijn nr. 2010/64/EU betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures (PbEU L 280) in Nederland te zijn geïmplementeerd. De richtlijn bevat minimumregels voor vertolking en vertaling in strafprocedures om het wederzijdse vertrouwen tussen de lidstaten in elkaars strafrechtstelsels te vergroten. Welke aspecten van de richtlijn zijn van belang?

Op grond van art. 5, eerste lid, van de richtlijn nemen de lidstaten concrete maatregelen om ervoor te zorgen dat de vertolking en vertaling in strafprocedures voldoen aan kwaliteitseisen. Het tweede lid van dit artikel schrijft voor dat de lidstaten streven naar de instelling van een register van gekwalificeerde, onafhankelijke vertalers en tolken. Het derde lid van art. 5 bepaalt dat lidstaten ervoor zorgen dat tolken en vertalers verplicht worden vertrouwelijkheid in acht te nemen. Art. 2, vijfde lid, van de richtlijn schrijft onder meer voor dat de lidstaten ervoor zorgen dat de verdachte de mogelijkheid heeft om een klacht te formuleren wanneer de kwaliteit van een vertolking onvoldoende is om het eerlijke verloop van de procedure te garanderen. Art. 3, vijfde lid, bevat een soortgelijk voorschrift met betrekking tot de kwaliteit van vertalingen.

De nationale implementatiewet is inmiddels in het *Staatsblad* gepubliceerd³ en treedt op 1 oktober 2013 in werking.⁴ In het Wetboek van Strafvordering zal

worden verankerd dat de verdachte die de Nederlandse taal onvoldoende beheerst recht heeft op vertolking tijdens het vooronderzoek, ook tijdens het onderhoud met diens raadsman (zie met name de artt. 27, 28 en 29a Sv). Daarnaast bevat de wet bepalingen op grond waarvan de verdachte onder bepaalde omstandigheden het recht heeft op een vertaling van (essentiële) processtukken in een voor hem begrijpelijke taal (zie met name de artt. 32a, 59, 61, 78, 263, 365 en 366 Sv).

Uit de wetsgeschiedenis van de implementatiewet volgt dat de wetgever van oordeel is dat de bestaande regelgeving voldoende uitvoering geeft aan de verplichtingen die voortvloeien uit de genoemde artikelen 2, vijfde lid, 3, vijfde lid, en 5 van de richtlijn.⁵ Die bepalingen zijn derhalve niet nader uitgewerkt in de implementatiewet. Met de bestaande regelgeving doet de wetgever op de Wet beëdigde tolken en vertalers (Wbvtv).

Register

Met de inwerkingtreding van deze Wbvtv⁶ op 1 januari 2009⁷ is een Register beëdigde tolken en vertalers (Rbtv) ingesteld. In dit register worden tolken en vertalers ingeschreven die aan bepaalde (kwaliteits)criteria voldoen. Tolken en vertalers die in het Rbtv zijn ingeschreven, committeren zich aan de Gedragscode in het kader van de Wbvtv.⁸

Justitieafnemers zijn verplicht om bij het inschakelen van een tolk of vertaler gebruik te maken van de in het Rbtv geregistreerde beëdigde tolken en vertalers, tenzij de vereiste spoed dat onmogelijk maakt of in de gewenste bron- of doeltaal geen tolk of vertaler in het register

is opgenomen.⁹ In dat geval kan worden afgeweken van de afnameplicht. De (niet-beëdigde) tolk of vertaler moet dan wel voorafgaand of spoedig na de opdracht een recente verklaring omtrent het gedrag aan de justitieafnemer overleggen. Derden, onder wie ook advocaten, kunnen eveneens van het Rbtv gebruikmaken. Zij zijn daartoe echter niet verplicht. Op 18 juni 2012 zijn door de Raad voor Rechtsbijstand in de *Staatscourant* het Besluit specialisatie¹⁰ en het Besluit aanwijzen specialisatie gepubliceerd.¹¹ Daarmee is invulling gegeven aan art. 2, eerste lid, aanhef en onder d, Wbvtv. Uit dat voorschrift vloeit voort dat op verzoek van een beëdigde tolk of beëdigde vertaler 'overige specifieke bekwaamheden' in het Rbtv kunnen worden vermeld. Met het vermelden van deze specialisaties zullen verwachtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer beter op elkaar aansluiten.¹² Vooralsnog zijn als specialisaties aangewezen de bekwaamheden 'tolk in strafzaken' en 'vertaler in strafzaken'.

Klachtenregeling

De verdachte die recht heeft op vertolking en vertaling mag verwachten dat de tolk of vertaler die vanwege justitie wordt ingeschakeld, voldoet aan de eisen die uit de wet- en regelgeving en de Gedragscode volgen. Niet alleen zal de taalbeheersing van een tolk van voldoende niveau moeten zijn, ook zal de tolk bijvoorbeeld tijdens een politieverhoor voldoende afstand moe-

1 Zie bijvoorbeeld Nationale ombudsman rapport 2011, 116.

2 De auteur is voorzitter van de Klachtencommissie Wet beëdigde tolken en vertalers. Een gedeelte van deze bijdrage vormt een bewerking van het artikel 'Klagen over tolken en vertalers' dat eerder is gepubliceerd in *Tijdschrift voor Klachtrecht* 2011, nr. 6, p. 1-2.

3 Wet van 28 februari 2013, *Stb.* 2013, 85.

4 *Stb.* 2013, 268.

5 Kamerstukken II 2011-2012, 33 355, nr. 3, p. 17-18.

6 Wet van 11 oktober 2007, *Stb.* 2007, 375.

7 *Stb.* 2008, 555.

8 *Stcrt.* 2009, nr. 15538.

9 Dat het niet-naleven van die afnameplicht consequenties kan hebben, blijkt bijvoorbeeld uit Hof Arnhem, 19 maart 2012, LJN: BW2561, *NJFS* 2012, 132 (bewijsuitsluiting) en Rb. Leeuwarden, 26 juni 2012, LJN: BX0322 (strafvermindering).

10 *Stcrt.* 2012, nr. 12134.

11 *Stcrt.* 2012, nr. 12136.

12 Zeker kort na de inwerkingtreding van de Wbvtv sloten die verwachtingen nogal eens niet goed op elkaar aan. Opdrachtgevers vertrouwden erop dat de in het Rbtv opgenomen beëdigde tolken en vertalers ook ervaring hadden met het werken binnen het justitiedomein. Dat is echter geen vereiste die de wet aan inschrijving in het Rbtv stelt.

Bevoegdheden die bevalen worden van overheidswege veelal uitgebreid

ten bewaren en geheimhouding moeten betrachten.¹³ De tolk is immers geen opsporingsambtenaar of deskundige. Zijn of haar taak is om op een neutrale, objectieve wijze zorg te dragen voor een doeltreffende communicatie tussen opsporingsambtenaren en de verdachte. De tolk dient zich dan ook te onthouden van het tot uitdrukking brengen van een persoonlijke mening.¹⁴

De Wbtv kent een klachtenregeling, die erop neerkomt dat eenieder bij de Klachtencommissie Wbtv een klacht kan indienen over gedragingen van een beëdigde tolk of vertaler. Deze commissie adviseert vervolgens aan het Bureau Wbtv dat namens de minister op klachten beslist. Met de klachtenprocedure wordt beoogd te komen tot een algehele kwaliteitsverbetering van beëdigde tolken en vertalers. De commissie is daarnaast door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) gemandateerd om ook te adviseren over klachten tegen niet-geregistreerde tolken – vaak in exotische talen – die in vreemdelingenprocedures worden ingezet.¹⁵ Zij adviseert in die gevallen niet aan de minister, maar rechtstreeks aan de IND.

De commissie heeft sinds haar bestaan geadviseerd over zeer uiteenlopende klachten: van klachten over de taalvaardigheid van tolken tijdens IND-gehoren tot klachten over de attitude van een taptolk in een lopend opsporingsonderzoek¹⁶ en gedragingen van een tolk bij het passeren van een notariële akte.¹⁷

De commissie treedt niet in de inhoudelijke beoordeling van eventuele onderliggende procedures. Als een klacht op advies van de commissie gegrond wordt verklaard, kan de inschrijving van de betrokkene in het Rbtv (tijdelijk) worden doorgehaald en mag de tolk of vertaler (gedurende een bepaalde periode) niet langer met die beroepskwalificatie optreden. De commissie heeft inmiddels een aantal keer een dergelijke doorhaling geadviseerd. Een doorhaling komt erop neer dat een justitieafnemer de tolk of vertaler

geen opdrachten meer mag geven. Lichtere adviezen zijn de waarschuwing, berisping en voorwaardelijke doorhaling.¹⁸ Aan de laatste zou de voorwaarde kunnen worden verbonden dat de tolk of vertaler binnen een termijn een vakgerichte opleiding volgt. Het besluit tot doorhaling wordt gepubliceerd in de *Staatscourant*.

Omdat een klacht in beginsel enkel gevolgen heeft voor de toekomstige opdrachten van een beëdigde tolk of vertaler en slechts zijdelings voor de opdracht waarbij iets is misgegaan, heeft degene die direct nadeel lijdt vaak weinig (eigen)belang bij het indienen van een klacht. Een ontevreden opdrachtgever kan in plaats van het indienen van een klacht eenvoudigweg kiezen voor het niet langer inzetten van de tolk of vertaler.

Voor advocaten geldt dat de overwegingen om (al dan niet namens een cliënt) een klacht in te dienen vooral juridisch strategisch van aard zullen zijn.¹⁹ Een advocaat zal een fout doorgaans liever op andere wijze hersteld zien, bijvoorbeeld door in de onderliggende juridische procedure verweer te voeren of in (hoger) beroep te gaan en daar de kwaliteit van de gewraakte vertaling of vertolking te betwisten. Hoewel een klacht daarbij een steun in de rug kan bieden, hoeft dat niet altijd het geval te zijn. Het aantal klachten blijft daardoor beperkt,²⁰ terwijl er aanwijzingen zijn dat er zich in de praktijk regelmatig problemen voordoen. Als aannemelijk is dat een tolk of vertaler verwijtbaar tekortschiet, maar wordt nagelaten daarover een klacht in te dienen, zal het beoogde effect van de klachtenprocedure niet worden bereikt.

De Raad voor de rechtspraak en de Raad voor Rechtsbijstand hebben in hun

wetgevingsadviezen over een ontwerp van de implementatiewet²¹ opgemerkt dat de klachtenregeling in de Wbtv in strafprocedures alleen van toepassing is op tolken en vertalers die zijn geregistreerd in het Rbtv of die op de Uitsluitlijst staan vermeld. De klachtenregeling is dus niet van toepassing op andere tolken en vertalers die onder omstandigheden kunnen worden ingezet in het strafproces. Wanneer de kwaliteit van een dergelijke tolk of vertaler onder de maat is, kan hierover niet worden geklaagd overeenkomstig de regeling van art. 16 e.v. Wbtv. De adviesorganen geven in hun advies aan dat het wenselijk zou zijn wanneer ook voor deze laatstgenoemde groep van tolken en vertalers een klachtenprocedure in het leven zou worden geroepen. Dit is in lijn met de EU-richtlijn die immers voorschrijft dat lidstaten moeten voorzien in een mogelijkheid om te klagen over de kwaliteit van een vertolking of vertaling, ongeacht of de betrokkene als beëdigd tolk of vertaler is geregistreerd.

De wetgever merkt in de memorie van toelichting bij de wet op in beginsel positief te staan tegenover de suggestie van de adviesorganen. Een en ander zal worden betrokken bij de verdere ontwikkelingen op het terrein van de Wet beëdigde tolken en vertalers.²² Ook in het meerjarenbeleidsplan 2012-2015 van het Bureau Wet beëdigde tolken en vertalers wordt opgemerkt dat in het kader van de Europese richtlijn een voorziening moet worden getroffen voor de afhandeling van klachten over niet-beëdigde tolken en vertalers. Het is denkbaar dat de politie, het Openbaar Ministerie en de rechtspraak de klachtencommissie – net als de IND – mandateren om over klachten van onder anderen advocaten over niet-beëdigde tolken en vertalers te adviseren.

Maar in die gevallen waarin de tolk of vertaler wel in het Rbtv is geregistreerd of op de Uitsluitlijst staat vermeld, kan een advocaat (nu al) de route van art. 16 e.v. Wet beëdigde tolken en vertalers volgen en zich met een klacht wenden tot het Bureau Wbtv.²³ <<

13 Zie bijvoorbeeld de adviezen van de Klachtencommissie Wbtv inzake de klachten 03-2010 en 08-2012, te raadplegen op de website www.bureaubtv.nl.

14 Zie bijvoorbeeld de artikelen 1.1, 1.3, 1.4 en 4.3.2 van de Gedragscode in het kader van de Wbtv. Voor vertalers gelden soortgelijke Gedragsregels.

15 *Stct.* 2009, nr. 112, p. 7.

16 Zie advies 09-2010.

17 Zie advies 10-2010.

18 In dit verband is nog vermeldenswaard dat niet even duidelijk is welke ruimte de wet biedt op het gebied van sancties naar aanleiding van een gegrond verklaarde klacht. Zie het jaarverslag 2011 van de commissie (p. 14-15) en het advies van de commissie van 9 april 2013, nr. 2-2013 (p. 6).

19 Zie ook N. Doornbos, Een klachtencommissie zonder klachten, *Tijdschrift voor Klachtrecht* 2012, nr. 1, p. 3.

20 Zie ook de jaarverslagen 2009-2012 van de commissie, te raadplegen op www.bureaubtv.nl.

21 Zie Kamerstukken II 2011-2012, 33 355, nr. 3, p. 19. De adviezen zijn gevoegd als bijlage bij de MvT.

22 Kamerstukken II 2011-2012, 33 355, nr. 3, p. 19.

23 Informatie over de klachtenprocedure en adviezen en jaarverslagen van de Klachtencommissie zijn te vinden op de website www.bureaubtv.nl.

W A L L S
A D V O C A T E N

Walls Advocaten is sinds 15 jaar actief op het gebied van asiel- en vreemdelingenrecht, familierecht en strafrecht.

Op ons kantoor werken drie advocaten, een juridisch medewerkster en een secretaresse.

Wegens uitbreiding van de werkzaamheden in de asielpraktijk zoeken wij een

advocaat - medewerker of gevorderd advocaat - stagiaire (m/v)

die bevoegd is voor asiel- en vreemdelingenrecht.

De geschikte kandidaat heeft aantoonbare affiniteit met het bestuurs(proces) recht en actieve interesse in niet-nederlandse culturen.

Hij/zij heeft een actieve werkhouding, is representatief en heeft goede contactuele vaardigheden.

Kennis van Microsoft Word en een goede beheersing van het Nederlands is vereist. Kennis van één of meer andere talen strekt tot aanbeveling.

Zowel fulltime als parttime dienstverband is mogelijk.

Wij bieden een afwisselende baan en prettige collega's in een informele werksfeer.

Salaris en arbeidsvoorwaarden zijn overeenkomstig de richtlijnen van de Nederlandse Orde van Advocaten.

Sollicitaties, per brief of per e-mail, kunt u richten aan

Walls Advocaten
T.a.v. mr drs J.M. Walls
Markt 42
4841 AC Prinsenbeek
E-mail: walls@ziggo.nl

Inlichtingen: 076 541 0003

Nieuwe standaard in mobiel dicteren:

De revolutionaire Philips Pocket Memo 8000

Ontdek de nieuwe standaard nu zelf.

De Philips Pocket Memo serie 8000 doorbreekt barrières. Innovatieve 3D Mic technologie resulteert in top Audio kwaliteit. Het elegante design past perfect in de hand. Schuifschakelaar, ultradunne roestvrijstalen behuizing en groot kleuren display. Schoonheid made in Austria. Docking station en SpeechExec Pro software voor ultrasnelle transfer. Test deze moderne Pocket Memo nu zelf: www.ateq.nl/juridisch

PHILIPS

SCHMDT
ADVOCATUUR

Nederlandse collega in
Oostenrijk gezocht?

Bel mr. J. Menno Schmidt

i.s.m. schubert RECHTSANWÄLTE

Wenen
+43 680 118 15 15
mail@schmdt.at

+43 / 1 / 7101889
www.schmdt.at

Ateq International BV
Tel.: +31 40 235 00 77
Email: ab@ateq.nl

Advertorial

Deze cliënt belt naar een advocaat die de telefoon wél opneemt!

Stel, een potentiële cliënt belt uw kantoor voor rechtsbijstand. Voor de meeste mensen is de drempel om een advocaat te bellen hoog. Als deze potentiële cliënt dan uiteindelijk toch uw kantoor belt, niet persoonlijk te woord wordt gestaan en wordt gevraagd een boodschap in te spreken, belt deze vermoedelijk een ander advocatenkantoor waar wel vriendelijk en persoonlijk de telefoon wordt aangenomen.

Jammer voor u, een gemiste kans om een mogelijk nieuwe cliënt binnen te halen.

Wanneer u uw telefoon doorschakelt naar Europark, heeft uw kantoor altijd 100% telefonische bereikbaarheid.

Onze ervaren juridisch secretaresses handelen zakelijk, professioneel, vriendelijk en met kwaliteit uw gesprekken af. U ontvangt een duidelijk overzicht van alle gesprekken die tijdens uw afwezigheid voor uw advocatenkantoor zijn binnengekomen.

Bij Europark bent u verzekerd van een goede bereikbaarheid

Waarom nog langer gebruik maken van een voicemail of gesprekken op uw mobiele telefoon laten binnenkomen? Terwijl uw kantoor tegen bescheiden kosten professioneel kan worden ondersteund door Europark? Wij ondersteunen al vele advocatenkantoren met telefonische bereikbaarheid en agendabeheer.

"Een goede telefonische bereikbaarheid neemt mij veel werk uit handen" Annewieke van der Boom, Boom! Advocatuur & Mediation

Blijf in contact, ook met uw potentiële cliënten!

Europark

Hanny Posthuma | Lange Amerikaweg 67 | 7332 BP Apeldoorn
Tel: 055 – 599 78 99 | www.europark.nl | info@europark.nl

Wil jij je met recht onderscheiden ?

Roelvink Advocatenkantoor zoekt scherpe juristen. Open, enthousiaste mensen die zorgvuldig en zelfstandig zijn, die geen deadline missen, die lol hebben in hun werk en met recht veelzijdig zijn.

Ons moderne kantoor is gespecialiseerd in arbeidsrecht en ambtenarenrecht, onderwijs en uitkeringen. Onze dienstverlening reikt verder dan enkel juridische bijstand. Wij verdiepen ons in de context van de vraag van onze cliënten en zijn er spits op dat onze kennis altijd up to date is.

We adviseren en begeleiden onze cliënten en bevorderen hun eigen deskundigheid. Wij zoeken:

**een juridisch medewerker
een advocaat stagiaire
een advocaat medewerker**

Voor meer informatie kijk op: www.metrechtveelzijdig.nl of bel met mr. E.C.M. Roelvink (0594-580153 of 06-41688988)

Je wachtwoord. Of anders...

Wetsvoorstel Computercriminaliteit III dwingt verdachten om versleutelde bestanden toegankelijk te maken voor justitie. De ontsleutelplicht geldt vooralsnog alleen voor verdachten van kinderporno en terreur. Mogelijke uitbreiding van de plicht naar verdachten van andere strafbare feiten en problemen rond de bewijsbaarheid geven te denken.

Peter Hermens en Berfin Yesilgöz¹

Op 2 mei 2013 heeft minister van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten (VVD) het wetsvoorstel Computercriminaliteit III gepresenteerd. In de media werd het wetsvoorstel geduid als het wetsvoorstel waarbij de politie de mogelijkheid krijgt om verdachten (terug) te hacken en waarbij verdachten een ontsleutelplicht opgelegd kunnen krijgen wat wil zeggen dat verdachten hun versleutelde bestanden toegankelijk moeten maken voor justitie. Het wetsvoorstel behelst behalve die bevoegdheden ook nog een zogeheten *Notice and take down*-bevel, wat neerkomt op een bevel tot het ontoegankelijk maken van data op internet.

Het wetsvoorstel van Opstelten zal gelet op de vele recente berichten over DDoS-aanvallen waarbij een computer onbruikbaar wordt gemaakt door andere computers, en digitale identiteitsdiefstal aan maatschappelijke relevantie toemen. Alle onderwerpen die in het wetsvoorstel worden behandeld, zouden dan ook stuk voor stuk bespreking verdienen, maar wij hebben ervoor gekozen in dit artikel alleen de voorgestelde ontsleutelplicht, ook wel het 'decryptiebevel', tegen het licht te houden.

Het is niet voor het eerst dat er een voornemen bestaat tot een decryptiebevel. Ten tijde van de Wet computercriminaliteit II, eind jaren negentig van de vorige eeuw, stond toenmalig minister van Justitie Benk Korthals (VVD) al stil bij de gedachte om een verdachte een bevel tot ontsleuteling te mogen opleggen. Dit werd toen nog een brug te ver gevonden.²

De huidige minister ziet dit anders. In een toegenomen digitalisering van de maatschappij ziet hij problemen bij het opsporen van ernstige strafbare feiten. Niet alleen wordt communicatie standaard versleuteld door gebruikelijke elektronische communicatiediensten zoals Googles Gmail en Twitter. Er is ook een toename van encryptieprogramma's op internet zoals TrueCrypt, waar het zelfs voor een weinig technisch onderlegd persoon mogelijk is bestanden zo te versleutelen dat goede hackers de codes niet kunnen kraken.

In het wetsvoorstel wordt de plicht tot ontsleuteling vooralsnog beperkt tot twee strafbare feiten; het maken van een beroep of gewoonte van het bezit, de vervaardiging of de verspreiding van kinderpornografie en het plegen van terroristische misdrijven. Het publieke belang om dergelijke vormen van criminaliteit aan te pakken zou daartoe nopen. Hoewel de minister zich nu nog niet heeft uitgelaten over de mogelijkheden om het decryptiebevel uit te breiden naar andere strafbare feiten, valt te verwachten dat dit niet lang zal duren. Bevoegdheden die bevallen, worden nu eenmaal van overheidswege veelal uitgebreid.

De minister stelt een aantal procedurele waarborgen voor.³ Allereerst mag een bevel tot ontsleuteling slechts worden gegeven indien het onderzoek dit dringend vordert. Hiermee wordt gestalte gegeven aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit. Een andere waarborg zou moeten zijn dat een officier van justitie een dergelijk bevel mag geven na een daartoe

voorafgaande machtiging van de rechter-commissaris. Deze laatste moet voldoen aan de wettelijke voorwaarden, de noodzaak van het bevel, de ongeschreven beginselen van een behoorlijke procesorde en de overige voorwaarden rond het bevel (zoals de termijn voor de uitvoering en de wijze van uitvoering voor de verdachte).

Een derde, aan de vorige voorwaarde gekoppelde, voorwaarde is dat de verdachte in het bijzijn van zijn advocaat wordt gehoord door de rechter-commissaris alvorens de beslissing wordt genomen. Gedurende dat verhoor dient de rechter-commissaris vast te stellen of het klopt dat de verdachte weigert mee te werken. Tegen het bevel om mee te werken aan de ontsleuteling van bestanden staat voor de verdachte een beklagmogelijkheid ex art. 552a Sv open.

Nemo-teneturbeginsel

Het opzettelijk niet-voldoen aan een decryptiebevel wordt, als het aan de minister ligt, strafbaar. Er kan een gevangenisstraf worden opgelegd van ten hoogste drie jaar of een geldboete van de vierde categorie.⁴ Deze sanctie kan een ernstige vorm van dwang opleveren en de vraag doet zich dan ook voor of het decryptiebevel zoals de wetgever dat voor ogen heeft verenigbaar is met het nemo-teneturbeginsel.

Het nemo-teneturbeginsel vormt een essentieel onderdeel van het recht op een eerlijk proces – zoals verwoord in art. 6 EVRM – en houdt in dat niemand gehouden is bewijs tegen zichzelf te leveren. Dit beginsel ziet in eerste lijn op de verklaringsvrijheid van een verdachte. Met

¹ Advocaten in Amsterdam.

² Kamerstukken II, 1998/1999, 26 671, nr. 3, p. 26.

³ Memorie van toelichting bij wijziging WvSr en WvSv in verband met verbetering en versterking opsporing en vervolging computercriminaliteit III, 4.2, p. 51.

⁴ Memorie van toelichting bij wijziging WvSr en WvSv in verband met verbetering en versterking opsporing en vervolging computercriminaliteit III, 4.4., p. 55.

andere woorden, dat de verdachte het recht heeft om te zwijgen. Maar de reikwijdte van nemo tenetur gaat verder dan enkel de verklaringsvrijheid. In zijn arrest van 19 september 2006 legt de Hoge Raad het zwijgrecht ruim uit.⁵ Niet enkel omvat dit het afleggen van een verklaring, maar ook het weigeren om informatie en opheldering te verschaffen. Valt het verstrekken van een wachtwoord dan ook onder het nemo-teneturbeginsel?

Bij het verstrekken van een wachtwoord dient onderscheid te worden gemaakt of het wachtwoord is opgeschreven of (uitsluitend) in het hoofd van de verdachte zit. In het eerste geval gaat het om een vordering tot levering van fysiek bewijs; in het tweede geval is een intellectuele inspanning van de verdachte nodig. Het eerste geval zou opgevat kunnen worden als een kleinere inbreuk op het nemo-teneturbeginsel.

Er wordt algemeen aangenomen dat materiaal dat afhankelijk van de wil bestaat, sterke bescherming geniet van het nemo-teneturbeginsel. Het is betwistbaar of een wachtwoord te kwalificeren is als materiaal afhankelijk van de verdachte. Het wachtwoord bestaat immers, onafhankelijk van de wil van de verdachte. Het materiaal kan echter niet onafhankelijk van de wil van de verdachte worden verkregen. Als de verdachte besluit zijn mond te houden, zal het wachtwoord niet te achterhalen zijn.

De minister onderkent dan ook in het wetsvoorstel dat het nemo-teneturbeginsel bij een decryptiebevel in het gedrang komt.

5 HR 19 september 2006, LJN: AV1141.

Desondanks komt hij tot de conclusie dat het decryptiebevel niet in strijd hoeft te zijn met het recht op een eerlijk proces.⁶ Hij ziet zich hierin gesterkt door een lijvig rapport dat in opdracht van het ministerie is opgesteld door hoogleraar regulering van de technologie aan de Universiteit van Tilburg Bert-Jaap Koops.⁷ In dit rapport stelt Koops dat er enige ruimte is binnen de grenzen van het nemo-teneturbeginsel om een onder strafdreiging afgedwongen ontsleutelplicht voor verdachten in te voeren. De hoge sanctie die de wetgever voor ogen heeft op het niet-meewerken zal echter volgens Koops slechts de toets van het EHRM doorstaan indien er aanzienlijke waarborgen tegenover staan: enkel bij aantoonbaar ernstige gevallen, een uitgebreid en afgevoerd stelsel van procedurele waarborgen, en terughoudendheid bij het daadwerkelijk opleggen van een straf voor weigering.⁸ Bovendien zal er voldoende bewijs dienen te zijn dat een verdachte kan ontsleutelen. Alvorens een dergelijke ernstige vorm van dwang toegepast mag worden, zal justitie zelf met voldoende bewijs moeten komen.

Bewijsbaarheid

Het verweer dat naar verwachting het meest zal worden gevoerd, is dat de verdediging aanvoert dat de verdachte wel zou willen meewerken aan het decryptiebevel, maar simpelweg het wachtwoord vergeten

is. Het wachtwoord zal namelijk complexer zijn dan de wachtwoorden die menigeen gebruikt zoals de geboortedatum van zijn ouders, de naam van zijn eerste huisdier of het adres van waar hij woont. Anders zou het Nederlands Forensisch Instituut het wachtwoord immers kunnen kraken. De arrestatie van de verdachte en alle stress die daarmee gepaard gaat, zou het plausibel kunnen maken dat het geheugen hem in de steek laat. Dit wordt nog verergerd indien de verdachte gebruikmaakte van een programma waarbij men slechts drie pogingen heeft om het correcte wachtwoord in te voeren voordat de bestanden definitief worden verwijderd.

Een ander in de rede liggend verweer is dat het Openbaar Ministerie er niet in geslaagd is te bewijzen dat er op de bestanden, waar de verdachte de wachtwoorden niet voor wil verstrekken, materiaal staat dat kinderporno of terrorisme omvat. Men zou zich immers kunnen indenken dat de bij bewijsrechtelijk zwakke zaken – waar met name het decryptiebevel kan bijdragen aan verkrijgen van missend bewijsmateriaal – ook het bewijs zwak is dat een verdachte kan ontsleutelen.

Vooralsnog wordt de plicht tot ontsluiting beperkt tot twee categorieën strafbare feiten. Naar onze mening zal het niet lang duren voordat dit wordt uitgebreid. En dat terwijl er stevige bedenkingen te uiten zijn tegen het voorgenomen decryptiebevel. Vooral vanwege de stevige vorm van dwang in de vorm van de hoge strafbedreiging en de problemen aangaande de bewijsbaarheid. <<

6 Memorie van toelichting bij wijziging WvSr en WvSv in verband met verbetering en versterking opsporing en vervolging computercriminaliteit III, 4.6.1

7 Koops, B.J., *Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel*, Universiteit van Tilburg, 2012.

8 Koops, B.J., *Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel*, Universiteit van Tilburg, 2012, p. 105.

(advertentie)

TOGA
atelier
S c h o u t

Kwaliteit met oog voor detail

www.toga-atelierschout.nl
info@toga-atelierschout.nl

Industrieweg 51
3044 AS Rotterdam
Tel.: 010 245 07 66
di t/m vr 9:00 - 17:30

TER VOORTZETTING AANGEBODEN WEGENS PENSIONERING

PASMA ADVOCATENKANTOOR

Compleet met inboedel en inventaris ter voortzetting van de praktijk.

EEN UNIEKE KANS OP EEN PRACHTIGE LOCATIE AAN DE NOORDERHAVEN TE HARLINGEN

Mr T.H. Pasma
Noorderhaven 59
8861 AK HARLINGEN
Tel. 0517-418384

Email: harlingen@pasma-advocatenkantoor.nl

Hét toonaangevende juridische opleidingsinstituut van Oost-Nederland

Damsté Opleidingen is hét juridische opleidingsinstituut van Oost-Nederland. Advocaten en bedrijfsjuristen kunnen kiezen uit een breed scala aan juridisch inhoudelijke cursussen in het kader van de Verordening op de vakbekwaamheid (PO-punten).

Meer informatie? Bel ons op 088 - 246 88 46.

CURSUSAANBOD NAJAAR 2013

- Do. 26 september **Finale geschilbeslechting en nieuwe zaaksbehandeling**
mr. drs. J.H. van Breda
- Di. 1 oktober **Vakantie- en verlofregelingen en varia**
mr. J.J.J. Janse de Jonge
- Di. 8 oktober **Actualiteiten huurrecht bedrijfsruimte**
mr. Th. C. Visser LL.M. en mr. G.I. Beij
- Do. 17 oktober **Verdieping CAO-recht**
mr. dr. E. Koot - van der Putte
- Do. 31 oktober **Waarderen van ondernemingen in echtscheidingen**
drs. G. Slopsema
- Ma. 4 november **Overheidsaansprakelijkheidsrecht**
mr. B.J. van Ettekovon
- Di. 12 november **Telecomgegevens in strafzaken**
ir. R. Pluimers
- Do. 21 november **Actualiteiten personen- en familierecht (exclusief huwelijksvermogensrecht)**
prof. mr. A.J.M. Nuytink
- Do. 28 november **Zekerheidsrechten: hoe zit het ook al weer?**
prof. mr. J.B. Spath
- Di. 3 december **Ontbinding en actualiteiten**
mr. P. Kuipers en mr. J. de Jong van Lier
- Di. 10 december **Wet BOPZ: actualiteiten en interne rechtspositie**
mr. drs. R. H. Zijderhoudt

Cursuslocatie: Hampshire Hotel, De Broeierd, Hengelosestraat 725 te Enschede.
Raadpleeg onze opleidingsagenda voor het meest actuele aanbod, via www.damste-opleidingen.nl

Damsté
OPLEIDINGEN

SAMEN SLIMMER

ALT KAM BOER ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging
- zie onze website voor voorbeeldzaken

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag
Tel.: 070 - 358 94 79, fax: 070 - 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

advokatenkollektiefsloetstraat

zoekt:

ADVOCaat (v/m)

om samen te werken met zes collega's in ons sinds 1983 bestaande kantoor.

We werken vooral op basis van gefinancierde rechtsbijstand op de rechtsgebieden: sociale zekerheid, arbeidsrecht, personen/familierecht, strafrecht, huurrecht, vreemdelingen/vluchtelingenrecht en psychiatrisch patiëntenrecht.

- We zijn op zoek naar een advocaat (m/v):
- op het gebied van vreemdelingen- en vluchtelingenrecht
- andere rechtsgebieden, zoals jeugdrecht en letselschade zijn bespreekbaar
- met affiniteit met de doelgroep
- met betrokkenheid bij de dagelijkse gang van zaken op het kantoor
- met flexibiliteit, inzet en gevoel voor humor

Schriftelijke reacties voor 15 oktober 2013 sturen naar:

Advokatenkollektief Sloetstraat,
Postbus 364, 6800 AJ Arnhem of
advokatenkollektief@sloetstraat69.nl

Inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij Liane van Etten en Jan Hein van Rijswijk (026-4454442)

Wat als het weer druk wordt?

Dan is het goed te weten dat wij een flexibele schil van interim-advocaten en kandidaat-notarissen voor u hebben.

Kijk op onze vernieuwde website www.letableau.nl, mail naar info@letableau.nl of bel 020 5237600. Ook voor training, coaching en advies.

Le Tableau
VOOR DE ADVOCATUUR EN HET NOTARIAAT

Presentatie is alles

Experts oordelen hard over de spreekvaardigheid van advocaten. Het kan allemaal veel beter. Hoe komen ze tot retorisch vuurwerk? 'Meer lef kan beslist geen kwaad.'

Foto: ANP

De stof beheersen en dan losjes uit het hoofd spreken. Premier Rutte kan het, zo bewees hij meer dan eens.

Friso Schotanus

Dat een advocaat goed kan spreken en presenteren zou vanzelfsprekend moeten zijn. Het is per slot van rekening onderdeel van zijn vak. Maar volgens directeur en oprichter van het Nederlands Debat Instituut Roderik van Grieken is het met de retorische vaardigheden van advocaten beroerd gesteld. De gemiddelde advocaat komt volgens hem niet veel verder dan het voorlezen van een geschreven tekst die bedoeld is om schriftelijk te overtuigen. 'De advocaat realiseert zich onvoldoende dat mondeling overtuigen iets wezenlijk anders is dan schriftelijk overtuigen.' De gebrekkige spreekvaardigheid komt volgens Van Grieken voort uit het feit dat er al generaties lang nauwelijks aandacht is voor retorica in het onderwijs. 'Iedereen van pakweg dertig jaar en ouder kan zijn rechtenstudie hebben afgerond met als enige oefening zijn spreekbeurt op de basisschool en een oefenrechtbank tijdens zijn studie. Daardoor voelt hij zich ongemakkelijk om te spreken en heeft hij geen idee hoe het werkt.'

Marianne de Raad, oprichter van De Raad Presentatietrainingen, is positiever.

Zij traint advocaten en rechters en noemt de spreekvaardigheid van advocaten in vergelijking met andere beroepsgroepen 'van redelijk niveau', maar ook volgens haar is er nog een wereld te winnen. 'Je ziet vaak dat een advocaat gefocust is op hetgeen hij heeft voorbereid. Terwijl, als je een boeiend verhaal te vertellen hebt, mensen welwillend zijn om naar je te luisteren.' Hoe kunnen advocaten alsnog hun spreekvaardigheid verbeteren? Wat volgens De Raad vooral beter kan is de houding. 'Als je in een ontspannen toestand bent, dan heb je oog voor je omgeving, voor de non-verbale communicatie van de rechter. En voor de reactie van de andere partij.'

Vuurwerk

Een gedegen voorbereiding helpt volgens haar ook. 'Boven de stof staan. Dan kun je, met een goede structuur, ook los van het papier spreken.' Het is een truc die ook premier Mark Rutte toepast in zijn speeches. De Raad: 'Als je dat beheerst, dan wordt het pleiten ook leuker. Ik zal niet zeggen dat je daarmee een zaak wint, maar het helpt natuurlijk wel. Voor mij staat vast dat zelfs een ervaren procesadvocaat door presentatietraining zijn pleidooi nog kan

verbeteren, hetgeen in rechte net het verschil kan betekenen.

Frank van Hoorn is speechschrijver voor politiek Den Haag en samen met Michel Reinders oprichter van De Spraakmakers, een bureau dat professionals traint in spreken en presenteren. Net als zijn collega-trainers stelt Van Hoorn vast dat veel advocaten de basisregels van de retorica niet toepassen. 'Mij valt op dat als advocaten een verhaal uit hun hoofd vertellen, ze vaak maar wat ratelen. Er zit weinig structuur in hun verhaal. Terwijl spreken in het openbaar daar zeer bij gebaat is. Een simpele truc is bijvoorbeeld: zeggen wat je gaat zeggen, zeggen wat je te zeggen hebt en tot slot zeggen wat je hebt gezegd. Er wordt wel veel tijd gestoken in juridische argumentatie, maar weinig in de presentatie, heb ik de indruk. Veel advocaten schromen om "retorisch vuurwerk" te gebruiken. Stel eens een goede retorische vraag, gebruik de beroemde drieslag of een mooie metafoor. Er zijn wel advocaten die dat doen, maar gemiddeld genomen blijft het vrij vlak. Iets meer lef zou beslist geen kwaad kunnen.'

Het gaat om meer dan goed beargumenteren, zegt ook Van Grieken van het

Column

Jaarcongres: ga er eens heen!

Dolph Stuyling de Lange

debatinstituut. ‘Als je al sprekend mensen wilt overtuigen, dan moet je in staat zijn argumenten tot leven te leven wekken, ze tastbaar maken. En je moet als spreker geloofwaardig zijn. Hanteer heldere taal, leg de structuur van je pleidooi uit en speel in op hetgeen om je heen gebeurt. Maak contact, kijk de rechter aan. Als een rechter een vraag aan je stelt, dan interesseert hem dat feit. Speel daar op in en volsta niet met het beantwoorden van die vraag.’

Van Hoorn, evenals Van Grieken geschoold als jurist, noemt kortgedingzaken als voorbeeld waar spreek- en presentatievaardigheden goed tot hun recht komen. ‘Het dossier is in die zaken vaak niet zo dik. Dan is het extra belangrijk dat je een overtuigend verhaal vertelt. Maar ook in zaken waarin het papieren dossier wel omvangrijk is, kan een goed pleidooi belangrijk zijn. Om kleur te geven aan je argumentatie, om er een menselijk gezicht aan te geven. Als je dat overtuigend doet, kun je de rechter nog op andere gedachten brengen. Het is net als in de politiek: een pleidooi is niet geschikt om informatie te geven, maar om mensen te overtuigen.’

Jezelf goed presenteren is niet alleen in de rechtszaal van belang, benadrukt De Raad, verwijzend naar de toenemende invloed van nieuwe media. ‘Neem de webinars, de online seminars die sterk in opkomst zijn. Daarbij is een goede presentatie van enorm belang. Alles is presentatie!’ Van Hoorn voegt daaraan toe: ‘Je ziet dat advocaten die spreekvaardig zijn door de media vaak worden gevraagd. Dus als je in deze tijd je kantoor wilt promoten, dan is een goede presentatie heel belangrijk.’

Van Grieken adviseert advocaten zich te laten bijscholen. ‘Laat jezelf ook eens filmen terwijl je pleit. Ga eens een keer kijken bij een zaak van een ander. En ga dan eens vanuit het perspectief van de rechter kijken naar wat de advocaten ter zitting bepleiten. Verplaats jezelf ook in degene die je zou willen overtuigen, en stel jezelf de vraag: wat zou ik willen weten als ik in die stoel zou zitten?’ Van Grieken heeft positieve verwachtingen voor de komende generatie advocaten. ‘Het debatinstituut is betrokken bij de nieuwe beroepsopleiding voor advocaten. Veel meer dan voorheen zijn presentatie- en spreekvaardigheden geïntegreerd in de cognitieve vakken, en dat is een zeer goede zaak.’

Mijn medecolumnist Matthijs Kaaks haalde in het vorige nummer uit naar de wijze waarop het jaarcongres dit jaar werd aangeprezen. En er is voor zijn kritiek – zoals gebruikelijk smeug opgediend – ook wel wat te zeggen: met ‘newspeak’ en ‘holle kreten’ krijg je niet de aandacht van een groot deel van de balie. Maar richt zijn kritiek zich nu op de inhoud of op de verpakking? Tegen die inhoud kan toch weinig bezwaar bestaan, zou ik denken. Als het thema gewoon ‘Kwaliteit’ was geweest met als toelichting dat de advocatuur in zwaar weer zit met de crisis, met dalende rechtshulpvergoedingen en met stijgende griffierechten, en dat de enige echte langetermijnoplossing is om te zorgen dat ‘de advocaat’ gewoon goed is, dan valt daar weinig tegenin te brengen. Uiteraard met de voetnoot dat de Orde intussen alles doet wat in haar macht ligt om actie te ondernemen tegen de verlaging van de rechtshulpvergoeding en de verhoging van de griffierechten.

Dus dan is het probleem vooral een kwestie van communicatie: hoe bereik je als Orde je leden? En in dit geval: hoe zorg je ervoor dat ze vooraf informatie lezen en vervolgens naar dat jaarcongres komen? Dat is een ingewikkeld probleem waar in de loop van het zestigjarig bestaan van de Orde nog maar weinig Algemene Raden een passend antwoord op hebben gevonden.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw, toen in heel Nederland nog meer actiebereidheid bestond dan nu, zijn nog wel eens demonstratieve vergaderingen gehouden tegen de lage rechtshulpvergoeding – met honderden advocaten in

toga’s. Maar over het algemeen is er weinig betrokkenheid: de advocaat ziet van ‘de Orde’ weinig meer dan de rekening voor het lidmaatschap, het *Advocatenblad* (steeds leesbaarder geworden) en toezicht op naleving van de beroepsregels. Bovendien: advocaten zijn qualitate qua nu eenmaal meer kritische individualisten dan trouwe groepsleden – vrijwel iedere kantoorbestuurder kent dat fenomeen.

Het gevolg van dit alles is dat het jaarcongres bezocht wordt door een groep met een vrij grote vaste kern: leden van het College van Afgevaardigden, lokale Ordebesturen en advocaten die eens zijn komen kijken en het toch aardiger vonden dan verwacht en vaak jaren blijven terugkomen.

Hoe kun je die groep uitbreiden? Het geven van opleidingspunten aan de aanwezigen kan helpen, dus dat was een goed middel. En verder de juiste communicatiesnaar treffen. Dat laatste is lastig: of het nu gaat om premier Mark Rutte die het Nederlandse volk toesprekt of de Nederlandse Orde van Advocaten die haar leden probeert te bereiken.

Maar elke poging verdient waardering. Want juist in moeilijke tijden is het van belang als beroepsgroep coherent te blijven – alleen samen kun je iets bereiken. De crisis gaat niet snel voorbij, de bezuinigingen blijven nog wel even: extra redenen om samen op te blijven trekken. En ‘Kwaliteit’ is de alpha en omega van ons bestaansrecht, dus geen verkeerd thema. Kortom: advocaat – ga eens naar het jaarcongres. Participeer. En kantoorbestuur: moedig je advocaten aan om dat te doen.

prof. mr. Willemien den Ouden, Hoogleraar Staats- en Bestuursrecht aan de Universiteit van Leiden

'HET RECHT IS ALTIJD RELEVANT'

Het lijkt nu ondenkbaar, maar prof. mr. Willemien den Ouden, Hoogleraar Staats- en Bestuursrecht aan de Universiteit van Leiden koos in haar eerste jaar aan de Universiteit niet voor rechten. Zij studeerde eerst theologie. Haar juridische interesse werd opgewekt bij het vak medische ethiek. Kluwer vroeg haar waarom zij zich uiteindelijk richtte op de rechtsgeleerdheid.

Willemien den Ouden (1971): "Mijn interesse lag bij de theologie en mijn eerste studie was dan ook Vergelijkende Godsdienstwetenschappen. Ik volgde die studie in Leiden omdat de faculteit daar goed aangeschreven stond." Toen zij het interdisciplinaire programma medische ethiek volgde, kwam Willemien voor het eerst in aanraking met de rechtenstudie. "Wij namen met studenten van geneeskunde en recht deel in een projectgroep en werden begeleid door professor Heleen Dupuis. Wij moesten samen zoeken naar antwoorden op medisch-ethische vraagstukken als abortus en euthanasie. In deze projectgroep en dankzij prof. Dupuis kwam ik erachter dat je in de zoektocht naar een oplossing voor een maatschappelijk probleem altijd het recht tegenkomt. Het toepasselijke recht moet altijd in kaart worden gebracht; het geeft een deel van de context. Het recht is altijd relevant."

GESWICHT NAAR RECHT

Dit inzicht deed haar besluiten om een tweede studie te gaan volgen. "Als je iets wilt kunnen veranderen, iets verbeteren aan de maatschappij, zoals ik dat wilde, moet je ook als een jurist kunnen denken. Rechtsgeleerdheid leek mij dus een prima tweede studie. Uiteindelijk werd ik gegrepen door het bestuursrecht, dat de verhouding tussen

de overheid en haar burgers regelt. Rechtsgeleerdheid was opeens geen aanvulling meer, maar werd mijn hoofdactiviteit," zegt ze met een glimlach. Met veel plezier verzorgt Willemien mastercolleges en (post)academische trainingen Staats- en Bestuursrecht. Verder is ze actief bezig met de rechtspraak als lid van verschillende bezwaarscommissies en als rechter-plaatsvervanger. "Ik doe ook graag onderzoek en publiceer artikelen. Daarnaast ben ik hoofdredacteur van het jurisprudentietijdschrift AB Rechtspraak Bestuursrecht."

LEER WERKEN MET JE WETTENBUNDEL

Willemien kan zich de kennismaking met de Kluwer Collegebundel nog goed herinneren. "O ja, ik weet nog goed hoe zwaar de bundels zijn! Zeker als ik studenten er nu mee zie lopen. Zelf gebruik ik eigenlijk alleen nog maar de digitale variant via Kluwer Navigator. Maar ik vind het een goede zaak dat de bachelorstudenten leren werken met de wettenbundel. Aan het begin van de opleiding kun je met de Kluwer Collegebundel in de hand goed zien wat een wet eigenlijk is: hoe de wet eruit ziet en wordt opgebouwd. Je krijgt gevoel voor structuur en leert logisch zoeken naar de toepasselijke regels. In de digitale variant is dat anders: je zoomt direct in op specifieke artikelen. Vaak weet je wat je zoekt en gebruik je daarvoor een concrete zoekopdracht. Dat is logisch in een latere fase van de studie, bijvoorbeeld voor masterstudenten die al meer ervaring hebben in het omgaan met wetteksten. Ik kan het de bachelorstudenten dus aanraden om de Kluwer Collegebundel – ondanks het gewicht - te gebruiken. Het is een basis voor je rechtenstudie en wellicht een mooie carrière daarna!"

Hoe werkt de devolutieve werking van appel ook alweer?

De devolutieve of afwentelende werking van het appel is een lastige materie. Met deze hoofdpunten en een paar tips bent u weer helemaal bij.

Klaas Aantjes¹

De devolutieve werking van het appel heeft een positief en een negatief aspect. Om met dat laatste te beginnen: de appellant bepaalt in beginsel de omvang van het hoger beroep in de memorie van grieven door het aanvoeren van de gronden van het beroep, in samenhang met de eis. De positieve behelst – kort gezegd dat binnen de grenzen die door de appellant in de memorie van grieven zijn getrokken, alle in eerste instantie door partijen aangevoerde stellingen – voor zover niet prijsgegeven – in hoger beroep alsnog moeten worden behandeld c.q. moeten worden beoordeeld. Door het positieve aspect is incidenteel appel dus niet noodzakelijk om het hof te verplichten de door geïntimeerde in eerste aanleg verdedigde stellingen of verweren opnieuw te beoordelen die door de rechtbank zijn verworpen, mits zij betrekking hebben op een onderdeel van het processuele debat dat door een slagende grief opnieuw aan de orde is gesteld en mits de betreffende stelling in hoger beroep niet is prijsgegeven. Incidenteel appel is dus alleen noodzakelijk indien en voor zover de eerste rechter in het dictum van zijn eindvonnis in het nadeel van geïntimeerde heeft beslist. Dat volgt onder meer uit het arrest-Gouda/Lutz². Uit dat arrest volgde – onder meer – dat de devolutieve werking van het appel meebracht dat het hof, bij het slagen van de tegen de bewijswaardering

gerichte grief, ook de bewijslastverdeling had moeten beoordelen en dat de geïntimeerde daartoe geen incidenteel appel hoefde in te stellen. Deze beslissing impliceert dat de geïntimeerde niet in incidenteel appel een in de rechtsoverwegingen gegeven, in zijn nadeel uitgevallen, oordeel dat niet in het dictum heeft doorgewerkt, behoeft te bestrijden. Het is echter de vraag of dat nog geldend recht is na het arrest-Fafianie/KSN³. Dit arrest ziet (en vermoedelijk: uitsluitend) op die situatie dat de eerste rechter een beslissing ten nadele van de latere geïntimeerde heeft genomen waaraan tussen partijen gezag van gewijsde toekomt en onverkorte toepassing van de devolutieve werking tot tegenstrijdige uitspraken met betrekking tot dezelfde zaak zou kunnen leiden⁴. Sinds deze uitspraak is het echter onzeker in hoeverre, binnen de door de grieven getrokken grenzen, in eerste aanleg verworpen stellingen van geïntimeerde zonder meer (ook zonder incidenteel appel) opnieuw moeten worden behandeld. Het devies lijkt daarom te zijn om zekerheidshalve steeds incidenteel te appelleren tegen de verwerping van in eerste aanleg verdedigde stellingen, ook als die verwerping niet in het nadeel van geïntimeerde in het dictum heeft doorgewerkt.

Tips

Hoe dan ook moet het hof de door de geïntimeerde in eerste aanleg verdedigde

stellingen die buiten behandeling zijn gelaten, ingevolge de devolutieve werking in de beoordeling betrekken. De geïntimeerde doet er goed aan het hof daarop te wijzen en daarbij uiteraard aan te geven waar de desbetreffende stellingen in eerste aanleg zijn betrokken. Als voor de zekerheid (al dan niet voorwaardelijk) incidenteel is geappelleerd terwijl het hof de desbetreffende stellingen ook zonder dat incidenteel appel had moeten behandelen, mag geen kostenveroordeling volgen als de incidentele grieven door het hof worden verworpen (althans niet om die reden). In voorkomend geval is het goed om het hof ook daarop wijzen. In het kader van het positieve aspect van de devolutieve werking moet het arrest-Utimaco/D&R genoemd worden⁵. De beslissing in dat arrest hangt nauw samen met die in het arrest-Gouda/Lutz: indien een partij (de latere geïntimeerde) door de rechtbank met het bewijs van haar stellingen is belast en de rechtbank haar daarin geslaagd heeft geacht, maar het hof naar aanleiding van een daartoe strekkende grief van de wederpartij tot een ander oordeel is gekomen over de waardering van het bijgebrachte bewijs, dient het hof ook zonder debat tussen partijen over de bewijslastverdeling de juistheid van die beslissing opnieuw te bezien. Dit geldt ook in het geval waarin de geïntimeerde incidenteel appel instelt voor zover haar vordering door de rechtbank is afgewezen maar daarin niet opkomt tegen het oordeel van de rechtbank inzake de verdeling van de bewijslast.

1 Advocaat bij AantjesZevenberg Advocaten te Rijswijk.

2 HR 24 december 1999, NJ 2000, 428.

3 HR 30 maart 2012, NJ 2012, 583, BU8514.

4 Hierover uitgebreid o.a. Asser Procesrecht/Bakels, Hammerstein & Wesseling-van Gent 4 2012/133.

5 HR 11 juni 2004, NJ 2005, 282.

M-AOV

DÉ ARBEIDSONGESCHIKTHEIDS- VERZEKERING VOOR U!

Arbeidsongeschiktheid heeft een grote impact op uw leven en carrière. Weet u wat er gebeurt met uw inkomen als u door omstandigheden niet meer kunt werken? Een arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) kan uw wegvallende inkomen (deels)opvangen. Mutsaerts helpt met persoonlijk en onafhankelijk advies afgestemd op u en de specifieke karakteristieken van uw beroepsgroep. Voor iedere advocaat die het goed wil regelen!

Naast het geven van advies ontwikkelt Mutsaerts voor advocaten speciale verzekeringen. Onze adviseurs weten wat er in uw branche speelt en nemen geen genoegen met standaardoplossingen. Met onze M-AOV bieden wij een AOV met uitgebreide voorwaarden en met verreweg de scherpste premiestelling. Afhankelijk van de aanvangsleeftijd, scheelt u dit 25 tot 70% over de gehele looptijd.

Onze M-AOV is een collectieve verzekering specifiek voor de advocatuur en notariaat en is exclusief verkrijgbaar bij Mutsaerts. De belangrijkste voordelen:

- Beroepsarbeidsongeschiktheid gedurende de hele looptijd.
- Ongekend scherpe premies.
- Mogelijkheid tot meeverzekeren van vaste lasten.
- Zowel individueel mogelijk als op collectieve basis voor alle partners.
- Hoge verzekerde bedragen mogelijk (maximaal 350.000 euro op jaarbasis).
- Mogelijkheid eindleeftijd tot 67 jaar.

Natuurlijk staan onze medewerkers altijd voor u klaar om uw vragen te beantwoorden. Om uw specifieke situatie goed te bekijken. Neem gerust contact met ons op.

M-VERZEKERINGEN
EXCLUSIEF VOOR ADVOCATEN, NOTARISSEN, GERECHTSDEURWAARDERS EN ACCOUNTANTS

M-verzekeringen is een product van Mutsaerts
Ringbaan West 240 • Tilburg • T 013 594 28 28 • info@mutsaerts.nl • www.mutsaerts.nl

Het nut van geheimhouding

Hoe werkt mediation? Paula Boshouwers, mediationadvocaat bij ReulingSchutte in Amsterdam, legt uit. In aflevering 4 neemt ze de geheimhouding onder de loep.

Naast de onafhankelijkheid van de mediator en de vrijwilligheid van partijen is vertrouwelijkheid een van de kernelementen van mediation. Maar hoe zit het nu precies met die geheimhouding: wat is het nut ervan, wat valt er wel en niet onder, is de advocaat daaraan ook gebonden en hoe zit het als de mediation niet lukt en partijen alsnog bij de rechter komen?

Dat (borging van) de vertrouwelijkheid van het mediationproces belangrijk is, mag duidelijk zijn. Als partijen weten (en daarop ook kunnen vertrouwen) dat wat ze zeggen vertrouwelijk blijft, voelen ze zich doorgaans vrijer om de kaarten van de borst te leggen, hun juridische standpunten – onder begeleiding van de mediator – te vertalen naar zakelijke én persoonlijke belangen en te brainstormen over eventuele mogelijkheden en integratief te onderhandelen. En dat brengt oplossingen dichterbij.

Wat valt dan onder de geheimhouding? De geheimhouding betreft alle informatie en stukken die in het kader van de mediation door de mediationpartijen met elkaar worden gedeeld (voor zover partijen – later – niet anders afspreken). Hieronder valt ook informatie over het verloop van de mediation en de reden en wijze waarop deze wordt beëindigd. Stukken die ook al vóór de mediation bestonden, en waarvan alle in de mediation betrokken partijen het bestaan kennen, worden in principe niet geheimgehouden door de mediation. Wanneer partijen afspreken ook anderen te betrekken bij de mediation dient de mediator ervoor te zorgen dat deze ‘derden’ zich eveneens (contractueel) committeren aan de vertrouwelijkheid. Dit geldt dus ook voor advocaten.

Procederende partijen dienen uiteraard alle feiten die voor een rechterlijke beslissing van belang zijn volledig en naar waarheid aan te voeren (art. 21 Rv). Een in mediation gemaakte afspraak over geheimhouding kan dan in de weg staan. Het is aan de rechter om te beoordelen wat prevaleert: het belang van materiële waarheidsvinding of het belang van vertrouwelijkheid van mediation.

De Hoge Raad maakt in zijn arrest van 10 april 2009 (LJN: BG9470) duidelijk dat het belang van de vertrouwelijkheid in de

beroep op art. 21 Rv, een aantal passages uit mediationverslagen over. Het hof stond dit toe omdat de wijze waarop de mediation was geëindigd voor de opstelling van de werknemer daarna een doorslaggevende rol had gespeeld. De werknemer had daarmee een zwaarwegend(er) belang. Hierop diende de werkgever bij de tuchtrechter een klacht in tegen de advocaat van de werknemer. Het Hof van Discipline oordeelde dat de advocaat niet heeft gehandeld zoals een goed advocaat betaamt, door zonder vooroverleg met de wederpartij stukken uit de mediation in het geding te brengen (uitspraak 10 december 2012, LJN: YA2287).

Het hof redeneerde dat de verplichting tot geheimhouding onaanvaardbaar aan waarde zou inboeten als het een advocaat vrij zou staan om stukken uit mediation in het geding te brengen op grond van een eigen opvatting over wat in het belang van de cliënt is, zonder overleg met de wederpartij. Het hof voegde daaraan toe dat hierop in bijzondere omstandigheden een uitzondering kan worden aanvaard, en dat het belang van waarheidsvinding kán meebrengen dat de advocaat de geheimhoudingsverplichting schendt. Maar de vraag of die uitzondering zich voordoet, kan alleen in overweging worden genomen als de advocaat hierover vooraf overleg heeft gehad met de wederpartij. En als dat overleg niet tot een oplossing heeft geleid, had de advocaat de deken moeten raadplegen of voorafgaande toestemming van de rechter moeten vragen, stelt het Hof van Discipline. Geheimhoudingsafspraken in mediation hebben dus zin, maar deze moeten door partijen en de mediator, in overleg met de advocaten, wel goed worden vastgelegd in een (bewijs)overeenkomst.

regel prevaleert. Het arrest ging om de vraag of een mediator met een beroep op de contractuele geheimhoudingsplicht mocht weigeren een getuigenverklaring af te leggen. De Hoge Raad overweegt dat dit het geval is voor zover sprake is van een bewijsovereenkomst en voor zover het bewijs van feiten betreft waaraan het recht gevolgen verbindt die ter vrije bepaling van partijen staan. De vertrouwelijkheid ging in dit geval vóór; de mediator hoefde niet te getuigen.

In een zaak bij het Gerechtshof Amsterdam pakte het anders uit (arrest van 22 februari 2011, niet gepubliceerd). In die zaak legde een werknemer, met een

RICOH
imagine. change.

Uren
zoeken...

wordt
weer
uren
schrijven

Papier is geduldig. Maar niet meer afdoeende als het gaat om effectief werken. Ook niet binnen de rechtspraak. Maar, als werken zonder fysieke dossiers de toekomst heeft, wat is dan de juiste voorbereiding? De digitale kennisdatabank Meesterwerk van Ricoh helpt rechters en advocaten digitaal te werken. Overstappen is niet alleen eenvoudig; het levert winst op. Dit kan oplopen tot 40 duizend euro per advocaat per jaar.

Digitaliseren is een hot topic. Nu besloten is dat in 2016 alle rechtbanken over moeten gaan op digitaal verkeer, is digitaliseren zelfs aan de orde van de dag. Voor rechters én voor advocaten. De hoogste tijd dus om niet langer te wachten en het (meer) papierloos werken te omarmen. Dit scheelt niet alleen papier. Door te werken met Meesterwerk van Ricoh valt ook tijd te winnen. En elke advocaat weet: tijd is geld.

Zoekuren worden declarabel

Op dit moment gaat zo'n 10 procent van de omzet van advocatenkantoren naar het verwerken en beheren van informatie. Met Meesterwerk valt een uur per dag winst te behalen. Dat uur bent u als advocaat gemiddeld kwijt aan het zoeken naar dossiers en dossierinformatie. Als u deze zoektijd declarabel kunt maken, is winst snel behaald. Digitaal werken met Meesterwerk zorgt ervoor dat overzicht aanwezig is en elk document met één druk op de knop vindbaar is. Op pc, laptop en zelfs op tablet en smartphone.

Dossiers worden makkelijk(er) te delen

Digitaal werken is niet alleen makkelijk, het werkt ook sneller. Dit is vooral merkbaar wanneer informatie samengevoegd of gedeeld moet worden (met collega's of cliënten). Door documenten in te scannen en ze meteen aan het juiste dossiernummer te koppelen, is zoeken in een archiefkast voorgoed verleden tijd. Effectief opslaan, archiveren en delen gaat snel en gemakkelijk met Meesterwerk. Tegelijkertijd aan eenzelfde dossier of document werken? Ook dat kan! Kortom: Meesterwerk is de ideale kennisdatabank. Een kennisdatabank die bovendien voldoet aan alle wet- en regelgeving zodat informatie veilig (encrypted) en betrouwbaar is.

Alle informatie is eenvoudig vindbaar

Meesterwerk is speciaal voor de advocatuur ontwikkeld. Dit betekent dat alle documenten - van ingekomen mails tot alle uitgezonden correspondentie - kunnen worden opgeslagen onder hetzelfde dossiernummer. Doordat Meesterwerk integreert met uw tijdregistratiesysteem worden de zaaknummers en zaaknamen uit de tijdregistratie overgenomen. Dit zorgt voor een uniforme dossieropbouw in beide systemen zodat de vindbaarheid van dossiers en zaken eenvoudig wordt. Wanneer u gewend bent aan deze nieuwe manier van werken, bevordert dit de workflow en levert dit aanzienlijk tijdswinst op.

Meer weten? Ga naar www.ricoh.nl/meesterwerk
of neem direct contact op **071 - 402 0019**

Johannes Drost
(1880-1954)Otto Verpaalen
(1912-1991)G.W. van der Does
(1894-1972)Thom Fruin
(1869-1945)

Een man van eer

CANON
VAN DE
ADVOCATUUR

Thom Fruin (1869–1945) is de grondlegger van de ereregels voor advocaten. Hij schroomde niet met harde hand 'het blasoen rein te houden'.

Mark Maathuis

Dat Thom Fruin zich in Rotterdam thuis voelde, is niet verwonderlijk. Ook zijn leven stond in het teken van geen woorden, maar daden. Fruin vestigde zich in het begin van de vorige eeuw in de havenstad en bleef daar, ondanks verzoeken om professor, rechtbankpresident en Hoge Raad-lid te worden, bijna veertig jaar lang praktijk uitoefenen. Die liefde was wederzijds: al snel werd Fruin tot de vooraanstaande advocaten op handelsgebied gerekend, wat zich onder meer vertaalde in commissariaten bij de de Rotterdamsche Scheepshypotheekbank, Unilever en de Holland-Amerika Lijn. Dat hij betrekkelijk jong – nog geen veertig – en na minder dan tien jaar in de advocatuur tot deken van de Rotterdamse balie werd verkozen, vloeiende voort uit zijn bijna grenzeloze respect voor het ambt en de hoge eisen die hij stelde aan de (potentiële) uitvoerders daarvan. 'Het was hem gegeven,' is te lezen in Fruins necrologie uit 1946, 'confrères, wier handelen hij niet in overeenstemming met de eer van den stand der advocaten achtte, wel streng terecht te wijzen, doch ook steeds zo, dat zij zich daardoor niet gekrenkt gevoelden en heengingen in het besef onjuist te hebben gehandeld, terwijl hun een goede les voor het verdere leven was meegegeven.' Fruins werk bleef ook in de rest van het land niet onopgemerkt. Toen in 1915 de Nederlandse Advocaten Vereniging (NAV) werd opgericht, was het bijna vanzelfsprekend dat hij bestuurslid werd. En in één van de eerste ambities van de NAV – het vastleggen van regels die de stand van de advocatuur moeten waarborgen – is Fruins invloed ook evident. Deze 'ereregels' waren namelijk 'ons kostbaarst bezit', zo schreef hij in het *Advocatenblad* van 15 oktober 1920. 'Dat de eer der Advocatuur ongerept blijve, is een voorwaarde van haar bestaan.' In diezelfde periode won de NAV een aantal belangrijke slagen. Zo verkreeg zij in 1918 de zeggenschap

over toelating tot de balie. Dat advocaten daar voortaan zelf over mochten beslissen, en zo 'onwaardigen buiten te houden' was volgens Fruin 'eene verbetering van groot gewicht. Niet langer zal de Advocatuur de toevlucht zijn voor in de rechtswetenschap gepromoveerden, die in andere functiën hebben gefaald; niet langer zal de gepromoveerde, die de gevangenis verlaat of gefailleerd is, de Advocatuur uit broodwinning kunnen kiezen om haar te schande te maken'. Daarnaast werd besloten het door Fruin zo verfoeide onderscheid tussen

procureurs en advocaten op te heffen. Waar de eerste groep slechts voor fouten in hun beroep door de rechtbank kon worden aangesproken, hadden advocaten te maken met een raad van toezicht die al hun handelingen langs de meetlat van de standseer aflas. Ook voor anderen die de advocateneer konden of wilden beïnvloeden, was Fruin streng. Zo zei hij dat de behandeling van het Wetboek van Strafvordering in de volksvertegenwoordiging had getoond dat 'advocaten in de ogen van velen – en daaronder van wie men beter mocht verwachten – gelden als dievendokters – om niet te zeggen dievenhelpers. Onze vereeniging zal hebben te strijden tegen zulke op domheid gebouwde vooroordelen'. Zelf was Fruin ook na zijn afscheid als NAV-bestuurslid in 1920 nog steeds strijdbaar, zeker als de ereregels in het gedrang dreigden te komen. De weigering van de raad van toezicht 'een manufacturer' tot de balie toe te laten, was gezien de onverenigbaarheid van beide beroepen dan ook de enige juiste beslissing, zo schreef hij in 1924: 'Een advocaat kan niet tevens de man zijn die in zijn winkel manufacturen aanprijst en per fiets met een pak stalen in de dorpen die waar aan kramers en boeren afzet.' Strijdbaar bleef hij ook na het bombardement van 14 mei 1940 waarbij zijn kantoor werd verwoest, maar aan de wederopbouw van zijn geliefde stad heeft hij niet meer kunnen bijdragen. Fruin overleed in 1945.

"Functionele ICT die naadloos aansluit op uw praktijk."

uw werkplek
ons specialisme

alles voor elkaar

T 088 002 84 82
www.ict-concept.nl

Amersfoort Amsterdam Eindhoven
Joure Oosterhout Rotterdam

Wat is NEXT?

De meeste advocaten kiezen voor 'betrouwbaar'. In hun aanpak en uitstraling, én bij de selectie van partners. Daarom kiest u voor NEXTmatters. Deze nieuwe software voor de juridische praktijk is ontwikkeld door de makers van FORTUNA*, op basis van 15 jaar ervaring met uw branche.

NEXTmatters
zaken op orde

www.trivium.nl

IT-OPLOSSINGEN VAN EPONA ZORGEN ERVOOR DAT U TIJD OVERHOUDT.

Onze producten zijn speciaal ontworpen in samenwerking met juridische professionals. Optimaal relatiebeheer en efficiënt document- en e-mailmanagement, u wenst het en wij bieden het in de vorm van ContactManager en DMSforLegal. Alle relevante relaties en dossiers in één ogenblik voor u.

RENNEN DOE JE TENSLOTTE IN HET BOS, NIET OP KANTOOR.

Geheel vrijblijvend geven wij een presentatie van onze diensten, voor meer informatie kunt u kijken op www.epona.com

+31 (0)10 206 63 70 - sales@epona.com

epona

bigHand
Get more done

DIGITAAL
DICTEREN

DOCUMENT
PRODUCTIE

SPRAAK
HERKENNING

MOBIEL
WERKEN

Use Your **Voice** To Get More Done in Your Organisation

Wie, wat, waar?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

Naar ander kantoor

Abouzeid, mr. A.C.: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid

Acker, mw. mr. E.A.G. van: Advocatenkantoor Claase te Terneuzen

Aksü, mr. A.: DELB Advocaten te Den Haag

Arets, mw. mr. C.E.L.: Advocatenkantoor Boumans & Partners te Heerlen

Assen, mw. mr. C.R.J. van: RP Advocatuur te Enschede

Beekhuizen, mw. mr. I.H.T. van: Zandijk Letselschade Advocaten te Utrecht

Beuving, mw. mr. D.: Blankestijn & Oortman Advocaten en Rechtsanwältin L.L.P. te Hengelo/OV

Boer, mr. B.P. de: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

Bongers, mr. E.: Kan Vlassenroot Advocaten te Haarlem

Boonstra, mw. mr. A.S.: Labré advocaten te Amsterdam

Bont, mr. T. de: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

Bothof, mr. W.C.: Greenberg Traurig, LLP te Amsterdam

Bovens, mw. mr. K.G.L.: Advocatenkantoor Visser te Breda

Brinke, mw. mr. T. ten: Hoogbergen Advocaten te Hengevelde

Bruins Slot, mw. mr. M.J.: NN Advocaten te Den Haag

Butin Bik, mr. E.R.: Groenhuis Advocaten te Breda

Ceylan mw. mr. E.: 3 Advocaten te Amersfoort

Daal, mr. M.H. van: Dommerholt Advocaten N.V. te Zwolle

Dekkers-de Jong, mw. mr. A.M.C.J.: OJW Advocaten te Goirle

Denissen, mr. J.P.M.: Gresnigt & Van Kippersluis te IJsselstein

Dikkerboom, mw. mr. M.K.J.: Krikke Hermens Dikkerboom van Spanje Advocaten te Amsterdam

Don, mw. mr. M.S.: De Graven De Mönnink Spliet Advocaten te Amsterdam

Dorrestein, mr. D.C.: Dupliq Advocaten te Utrecht

Dumoulin, mw. mr. M.J.: Van Doorne N.V. te Amsterdam

Ekker, mr. A.H.: HeidemanBoot Advocaten te Amsterdam

Engels, mw. mr. I.C.: RESOR N.V. te Amsterdam

Flokstra, mr. C.W.: Meijering Van Kleef Fiq

& Van der Werf Advocaten te Amsterdam
Freund, mr. A.P.: Clifford Chance LLP te Amsterdam

Goldschmidt, mw. mr. M.A.: Rutgers Posch Visée Endedijk te Amsterdam

Gossen, mw. mr. A.H.: Rutgers Posch Visée Endedijk te Amsterdam

Gouw, mw. mr. E.R. van der: Eneco Holding N.V. te Rotterdam

Gürcan, mr. E.: Kiers advocaten te Deventer

Haar Romeny, mr. H.J. ter: Sterc arbeidsrecht advocaten te Amsterdam

Haaijer, mr. M.E.: Labor Advocaten te Zeist

Hair, mr. R.M. de: Vlaminckx advocaten te Venlo

Ham, mw. mr. L.J.C. van der: Hekkelman Advocaten N.V. te Nijmegen

Hel-Koedoot, mw. mr. M. van de: Nautadutilh N.V. te Rotterdam

Hemmes, mr. J.H.: Bierens en van Boven Advocaten te Assen

Hermens, mr. P.W.: Krikke Hermens Dikkerboom van Spanje Advocaten te Amsterdam

Heijink, mw. mr. M.A.: Linklaters LLP te Amsterdam

Holterman, mr. S.W.: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht

Horstman, mr. F.: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid

Houben, mr. T.G.M.: FTW Advocaten te Koog aan de Zaan

Huizen, mr. P.H.J.G. van: Van den Herik & Verhulst Advocaten N.V. te Rotterdam

Ichoh, mr. M.: Damsté advocaten-notarissen te Almelo

Iserief, mr. T.H.B.: Nautadutilh N.V. te Amsterdam

Jacobs, mr. D.T.C.: Nautadutilh N.V. te Rotterdam

Jansen-Schuurman, mw. mr. M.R.: Absolute Advocaten te Huissen

Jong, mr. B.J. de: Custos Notariaat & Advocatuur te Waalre

Jonge, mw. mr. D.N. de: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

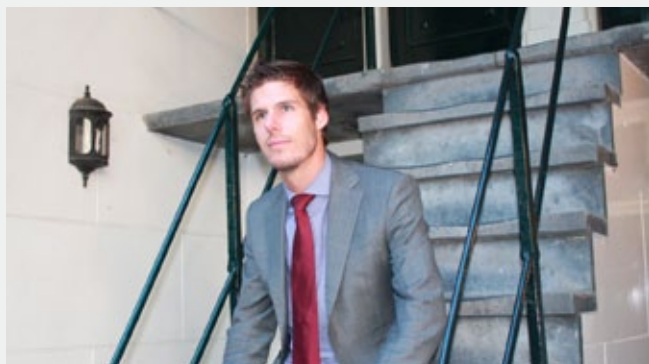
Jongh, mw. mr. H.A. de: RWW Advocaten te Leiden

Klaver, mw. mr. R.U.: Hanze advocaat specialist in arbeidsrecht te Zwolle

Kleef, mr. P.J.A. van: Blokzijl Advocaten te Groningen

Kleyn, mr. J.D.: Jones Day te Amsterdam

Klootwijk, mr. P.: Bruggink & Van der Velden Advocaten Belastingadviseurs BV te Utrecht

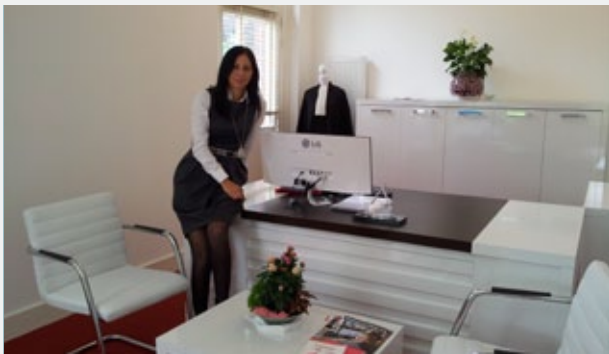
Houvast voor cliënten

Onlangs maakte **Thei Houben** (28) de overstap van advocaat-stagiaire bij een algemene, civielrechtelijke praktijk naar advocaat bij FTW Advocaten in Koog aan de Zaan. 'Een klein kantoor, waar met korte lijnen gewerkt wordt. Prettig en efficiënt. Ik hoop veel proceservaring te kunnen opdoen in zowel de straf- als civielrechtelijke praktijk, want om cliënten goed te kunnen adviseren moet je weten hoe de bal kan rollen in de rechtszaal. Als strafrechtadvocaat ben je een houvast voor je cliënt in een veld waar voornamelijk tegenstanders staan opgesteld. Een grote, maar mooie verantwoordelijkheid.'

Meer beleid maken

Na veertien jaar bij Nautadutilh gewerkt te hebben, begon **Micheline Don** (41) recent als partner bij het eveneens Amsterdamse kantoor De Grave De Mönnink Spliet Advocaten. 'Ook hier houd ik me voornamelijk bezig met het intellectuele eigendomsrecht, een heel concreet en juridisch inhoudelijk rechtsgebied. Het voordeel van een kleiner kantoor – we werken met vier partners – is dat je het beleid echt met elkaar maakt en acquisitie veel directer is. De locatie is een leuke bijkomstigheid: ik heb de betonnen Zuidas verruild voor een mooi, oud pand.'

Meer dan juridische bijstand

In een oud opzichtershuisje in Rotterdam, dat verbouwd is tot kantoorruimte, voert **Meral Soytekin** (36) sinds 1 september haar eigen praktijk: Advocatenkantoor Soytekin. 'De ruimte is groot genoeg om in de toekomst meerdere advocaten in dienst te nemen. Ik houd me voornamelijk bezig met strafrecht en personen- en familierecht: kwesties die emoties losmaken. Mijn kantoor is gevestigd in een multiculturele buurt. Dankzij mijn Turkse achtergrond kan ik cliënten niet alleen juridisch bijstaan, maar begrijp ik ook hun cultuur. Dat is belangrijk, want als advocaat ben je een spreekbuis voor je cliënt.'

De diepte in

Met twintig jaar ervaring in de advocatuur, voornamelijk bij een groot kantoor, koos **Siemen Roodhof** (48) voor een eigen praktijk: Roodhof Advocatuur in het Friese Grou. 'Een leuk dorpje met de nodige bedrijvigheid, waar ik als enige ondernemingsrechtadvocaat in de omgeving goed aan de slag kan. Een voordeel van mijn eigen kantoor en mijn eigen tijd indelen is dat ik me meer kan bezighouden met de wetenschap: ik werk aan een promotieonderzoek op het raakvlak tussen bedrijfseconomie en civiel recht. Een samenwerking met advocaten die ook verdieping zoeken, ga ik niet uit de weg.'

Koning, mr. L.: Oomen & Sweep Advocaten te Haarlem

Koopman, mr. R.E.: Koopman Van Steijn advocaten te Den Bosch

Korff, mw. mr. E.M.T.: Salomons Van der Valk Advocaten te Den Haag

Koster, mr. F.: Boot Advocaten te Amsterdam

Koster, mw. mr. S.: Marxman Advocaten B.V. te Amersfoort

Kousedghi, mw. mr. S.: De Metz Advocaten N.V. te Amsterdam

Krikke, mr. K.A.: Krikke Hermens Dikkerboom van Spanje Advocaten te Amsterdam

Laan, mw. mr. O.: Stijl advocaten te Amsterdam

Larsson, mr. F.F.: Ad Astra Advocaten te Leiden

Leemreis, mr. E.H.: Van den Herik & Verhulst Advocaten N.V. te Rotterdam

Leeuwen, mr. S.P.B. van: Smithuijzen Winters & De Vries te Hoofddorp

Lindeman, mw. mr. T.M.T.M.: Hundscheid Advocaten te Sittard

Lopez de Vries, mw. mr. L.: Clifford Chance LLP te Amsterdam

Louwerse, mw. mr. A.L.: Hiemstra van Halderen advocaten te Haarlem

Louwerse, mr. L.: Advocatenkantoor Jap A Joe te Utrecht

Manderfeld, mw. mr. M.I.T.: Van Koutrik LLP te Amsterdam

Martens, mw. mr. D.C.M.: Gerritse Poelman advocaten te Tilburg

Meer, mr. T.A. van: Oskamp Advocatuur te Amsterdam

Mook, mw. mr. N. van: Van de Wouw advocaten mediators te Den Bosch

Mos, mw. mr. T. de: Van Eerdenburg advocatuur & mediation te Eindhoven

Nagelmaker, mw. mr. I.V.: Ausma De Jong Advocaten te Utrecht

Nicolaescu, mw. mr. A.J.: Valegis Advocaten te Den Haag

Nooitgedagt, mr. B.Th.: De Roso & Pen N.V. te Amsterdam

Oort, mw. mr. C. van: Moszkowicz Advocaten Utrecht te Utrecht

Os, mr. M.F.J. van: Reijnders Advocaten te Eindhoven

Overmars, mw. mr. M.: De Boorder Schoots Familierecht, Mediators en Collaborative Divorce Lawyers te Amsterdam

Pierik, mw. mr. M.J.: AKD te Amsterdam

Profijt, mw. mr. S.M.: Roskam Profijt advocaten te Enschede

Roest Crollius-Wijte, mw. mr. B.T.L.M.: Raad van Toezicht Amsterdam te Amsterdam

Roovers, mr. drs. N.: Amice Advocaten te Utrecht

Schajik, mw. mr. M.E.W.: Litjens & Wools Advocaten ten Elst

Schellekens, mw. mr. M.J.P.M.: Boshouwers Schellekens Advocaten en Mediators te Amsterdam

Sligchers, mr. J.H.: Van Uden Cratsborn Sligchers te Meerssen

Slot, mw. mr. L.M.: Nome Advocaten te Nijmegen

Sluis, mr. N.: Windroos Advocatuur te Alkmaar

Smit, mw. mr. P.C.: Ausma De Jong Advocaten te Utrecht

Snip, mr. R.J.: LangSnip Advocaten te Amstelveen

Spanje, mw. mr. W.E. van: Van Traa Advocaten N.V. te Rotterdam

Spijer, mr. E.: Everts Vogelaar Spijjer Advocaten te 's-Gravenzande

Sterk, mw. mrs. drs. M.A.: Houthoff Buruma te Amsterdam

Stekelenburg, mw. mr. A.A.: Heussen te Amsterdam

Stoffijn, mw. mr. M.A.: Meesterwerk Advocatuur & Mediation te Den Bosch

Stokx, mw. mr. J.E.L.: Ten Hoopen Jonker Fresco Advocaten te Voorburg

Tuls, mw. mr. M.A.: Berris Familierecht te Gouda

Veen, mr. H.J.: Gresnigt & Van Kippersluis Advocaten te Utrecht

Vliet, mw. mr. R.A.I. van: Taner Clifford te Lelystad

Vlodrop, mw. mr. A.M.W. van: Bird & Bird LLP te Den Haag

Volbeda, mw. mr. S.G.: Stelvio advocaten mediators te Arnhem

Vos, mw. mr. F.: Advocatenkantoor Boone te Wijk Bij Duurstede

Vos, mr. S.W.: JPR Advocaten te Enschede

Wasbergen, mr. K.H.L. van: Van den Herik & Verhulst Advocaten N.V. te

Rotterdam

Wal, mw. mr. A.E. van der: De Roos & Pen N.V. te Amsterdam

Waltman, mw. mr. B.C.M.: Rutgers Posch Visée Endedijk te Amsterdam

Wandelen, mw. mr. A.T.G. van: Gresnigt & Van Kippersluis Advocaten te Utrecht

Weerd, mw. mr. C.G.Th. van de: Van Twist Advocaten te Dordrecht

Wiechers, mw. mr. E.M.E.: Amice Advocaten te Utrecht

Winkel, mw. mr. G. te: Jones Day te Amsterdam

Wolters, mr. R.: Van Odijk Advocaten B.V. te Utrecht

Wijk, mw. mr. B. van: Van Schie advocaten te Nijmegen

Zelfde, mr. R.C.A. van 't: Margetson Van 't Zelfde & Co te Rotterdam

Naar nieuw(e) kantoor of associatie

(B2B advocatuur) / Cordaat (mw. mr. E.G.M. Zachariasse te Nieuw-Vennep)

Advocatenkantoor Bijl (mr. A. Bijl te Rotterdam)

Advocatenkantoor Dwarka Panday (mw. mr. F.P. Dwarka Panday te Amsterdam)

Advocatenkantoor Franken (mr. E.W. Franken te Franeker)

Advocatenkantoor Lewin (mw. mr.

H.H.A. Lewin te Utigeest)
Advocatenkantoor Soytekin
Advocatenkantoor Winter (mw. mr. C.S. Winter te Rotterdam)
Advocatenkantoor Woelinga (mr. D.H. Woelinga te Amsterdam)
Amadeus Advocatuur (mr. J.B. Bogaart te Venlo)
Bex Legal (mw. mr. B. Groen te Amsterdam)
Boersema van Veen advocaten (mw. mr. T.T.M.L. Boersema te Maassluis)
Boersema van Veen advocaten (mw. mr. A.D.K. te Rotterdam)
Boshouwers Schellekens Advocaten en Mediators (mw. mr. C.C.B. Boshouwers te Amsterdam)
CGI Nederland B.V. (mw. mr. B.V. van der Donk en mw. mr. M.M. Klijn te Rotterdam)
CM (mr. M.R.A. de Werd te Breda)
De Jong Van Leeuwen Advocaten | Vastgoed en Overheid (mr. E.T. de Jong te Arnhem)
Dikkers Van Toorn Legal (mw. mr. S.C. Dikkers te Vlaardingen)
Doubi Heijckmann B.V. (mr. drs. A. Doubi en mw. M.E. Heijckmann te Amsterdam)
Fleur Advocatuur (mw. mr. M.C.J. Fleur te Leerdam)
HISWA Vereniging (mw. mr. D.M. Woelinga te Amsterdam)
Hoksbergen Advocatuur (mr. L.J.T. Hoksbergen te Zwolle)
Kantoor Kruijzen (mw. mr. H.M. Kruijzen te Nijmegen)
Kolthof Advocatuur (mr. A.R. Kolthof te Amsterdam)
Koning Advocatuur (mr. G.J. Koning te Amsterdam)
Legal 8 Advocatuur (mw. mr. M.C. Schoemaker te Houten)
Leopold Meijnen Oosterbaan (mr. M. Leopold, mr. Q.J.A. Meijnen en mr. O.D. Oosterbaan te Amsterdam)

LM Legal (mw. mr. L.M. Mantel te Den Haag)
Maet Advocaten (mw. mr. L.W. Versteegh-Leenstra te Amsterdam)
Maverick Advocaten N.V. (mr. B.J.H. Braeken, mr. J.M.M. van de Hel en mr. D.W.L.A. Schrijvershof te Amsterdam)
MIEC Marketing B.V. (mw. mr. N. Rachid te Rijswijk)
mr. L. Barenbrug, advocaat (mw. mr. L. Barenbrug te Oss)
Mr. H. van der Wiel, advocaat (mr. H. van der Wiel te Rotterdam)
Orbis Advocatuur (mw. mr. M-J.E. Gilsing te Den Haag)
Roodhof Advocatuur
SliepenbeekVanCoolwijk
Familierechtadvocaten
scheidingsmediators (mw. mr. C.F.L.A. van der Vegt-Boshouwers, mw. mr. S. van de Grift, mr. P.J.W.M. Sliepenbeek, mw. mr. M.A.J. Burgers-Thomassen en mr. R. van Coolwijk te Eindhoven)
Sluis Van den Berg Advocaten (mw. mr. H.E. Sluis te Amsterdam)
Slijters Van der Horst Advocaten (mw. mr. A.N. Slijters, mr. R.A. van der Horst en mw. mr. J. Verstegen te Amsterdam)
Spiegeler Advocaten B.V. (mw. mr. drs. A.J. Spiegeler en mw. mr. C. Heilmann te Den Haag)
Susan Schaap Advocatenkantoor (mw. mr. S.P.M. Schaap te Wijhe)
Van Baarle-Overes familie recht (mw. mr. M.J.E.H. van Baarle-Overes te Bergschenhoek)
Van Beelen Advocatuur (mw. mr. M. van Beelen te Lochem)
Van Brakel Advocaten B.V. (mr. J.C. van Brakel en mw. mr. G.E. van Brakel-Muller te Hedel)
Van de Sanden Advocatuur & Mediation (mr. C.A.H. van de Sande te Amsterdam)
Van Griensven advocatuur (mr. Y.J.H. van Griensven te Breda)
Van Weerden (mr. J. van Weerden te

Barneveld)
West5 Advocatuur (mr. T. Catak te Amsterdam)

Uit de praktijk

Aalderink, mr. G.H.D. Almelo 01-09-2013
Aynan, mw. mr. I. Almere 01-09-2013
Basten, mw. mr. H.A. Utrecht 01-09-2013
Berenschot, mw. mr. N.A. Naarden 05-09-2013
Booij, mr. C.J. Haarlem 09-08-2013
Busscher, mr. M.C.J. Amsterdam 01-09-2013
Clement, mw. mr. N.J. Maarssen 06-08-2013
Dees, mw. mr. C.E.G. Amsterdam 01-09-2013
Elzinga, mw. mr. D.C. Rotterdam 01-09-2013
Fleskens, mw. mr. W.J.M. Tilburg 01-09-2013
Flikkenschild, mw. mr. D. Arnhem 05-09-2013
Franken, mr. R.A. Utrecht 30-08-2013
Franken, mw. mr. drs. R.W.M. Amsterdam 05-08-2013
Haeften, mw. mr. G.J.J.A. van Zoetermeer 01-09-2013
Helmink-van Oudheusden, mw. mr. E.C. Den Haag 01-09-2013
Hendriks, mr. J.A. Utrecht 01-09-2013
Holleman, mw. mr. J. Dordrecht 16-08-2013
Herregodts, mw. mr. R.L. Den Haag 01-09-2013
Heuvel, mw. mr. M.I. van den Den Bosch 01-09-2013
Kaashoek, mw. mr. M.A. Alkmaar 20-08-2013
Kemp, mr. M.A. de Amsterdam 01-09-2013
Kertokarijo, mr. R. Groningen 01-09-2013
Koevoets, mw. dr. mr. M.M. Rotterdam 16-08-2013
Kok, mr. P. Amsterdam 28-08-2013
Kool, mr. L.C.C. Amsterdam 31-08-2013

Kramer, mr. A.M. Haarlem 01-09-2013
Lala, mr. D.C. Amsterdam 01-09-2013
Lamsvelt, mr. C.B.P. Rotterdam 20-08-2013
Linden, mw. mr. S.D.T. van der Utrecht 01-09-2013
Melcherts, mw. mr. L.B. Leiden 01-09-2013
Mulder, mw. mr. K.M. Amsterdam 01-09-2013
Munnik, mr. A.R. Noordwijk/ZH 06-08-2013
Netiv, mw. mr. A.A.F. Amsterdam 31-08-2013
Nommensen, mw. mr. R.E. Wassenaar 01-09-2013
Pelt, mw. mr. M. van Rotterdam 02-09-2013
Polderman, mw. mr. S.R.C. Den Haag 31-08-2013
Raap, mr. R. Groningen 04-09-2013
Severs, mw. mr. B. Den Bosch 01-09-2013
Siekman, mr. P.J. Hoofddorp 01-09-2013
Slijper, mw. mr. S.C. Amsterdam 01-09-2013
Spronken, mw. mr. T.N.B.M. Amsterdam 29-08-2013
Storm van 's Gravesane, mr. R.L.E. Amsterdam 13-08-2013
Streek, mr. K.G. van de Almere 01-09-2013
Stam, mr. J. Amsterdam 07-08-2013
Versteeg, mw. K. Rotterdam 19-08-2013
Vloedveld, mw. mr. M.M. Zaandam 05-08-2013
Wagner, mw. mr. E.S. Amsterdam 01-09-2013
Winden, mw. mr. I. van der De Bilt 05-09-2013
Wong, mw. mr. C.L. Rotterdam 11-08-2013

Overleden

Deenik, mr. C.A. Alkmaar 11-05-2013
Fernhout, mr. J.W. Amsterdam 08-07-2013

(advertentie)

MEIJERS | CANATAN ADVOCATEN

ZELFSTANDIGE ADVOCATEN GEZOCHT

Meijers Canatan Advocaten heeft op de Herengracht in Amsterdam kantoorruimte beschikbaar voor 1 of 2 (of eventueel meer) advocaten om hun eigen praktijk te kunnen voeren. Afhankelijk van de wensen kan gebruik gemaakt worden van voorzieningen van ons kantoor.

Meer informatie en contactgegevens vindt u op www.meijerscanatan.nl/blog

Van de Geschillencommissie

Onderstaande uitspraken van de Geschillencommissie Advocatuur zijn bewerkt door Luuk Hamer, advocaat en lid van de raad van discipline in Amsterdam.

Voorschot, geen opdrachtbevestiging

Onbevoegdverklaring d.d. 28 juni 2012/64980 (Mrs. Van der Groen, Hoogeveen-de Klerk en Jonker)

De cliënt heeft bijstand van de advocaat verzocht in een strafzaak. Daarbij is afgesproken dat de advocaat de cliënt persoonlijk zou bijstaan. De zoon van de cliënt heeft de advocaat contant € 25.000 betaald, tegen kwitantie. Hiervan is later € 5.000 teruggegeven. Er is echter geen opdrachtbevestiging afgegeven. De cliënt heeft namen van slachtoffers in de zaak genoemd. De advocaat heeft nagelaten te melden dat hij deze personen kende, dan wel dat zij (ex-)cliënten van de advocaat waren. De cliënt heeft dit van derden moeten vernemen. Tegen de afspraak in heeft de advocaat de cliënt slechts eenmaal bezocht. Voor het overige traden kantoorgenoten op. De werkzaamheden als geheel zijn beperkt gebleven. Toen bleek dat de advocaat vrijwel niets voor de cliënt wilde doen, heeft de cliënt de relatie verbroken en een andere advocaat in de arm genomen. Daarop ontving de cliënt nog een declaratie van € 18.857,94.

De cliënt wenst thans € 20.000 terug te ontvangen, en vergoeding van de schade vanwege vertraging van het onderzoek door stilzwijgen op advies van de advocaat ten bedrage van € 10.000.

De advocaat heeft ondanks verzoeken daartoe geen gebruikgemaakt van de mogelijkheid zijn standpunt aan de commissie duidelijk te maken.

De commissie oordeelt dat ingevolge art. 2 van het Reglement de geschillenregeling slechts van toepassing is indien door de partijen daarnaar bij schriftelijke overeenkomst is verwezen. In het onderhavige geval heeft de commissie niet kunnen vaststellen dat een zodanige overeenkomst is gesloten; en is evenmin een akte van com-

promis overgelegd. De commissie acht zich daarom niet bevoegd het geschil inhoudelijk te behandelen.

Noot

Onbevredigend voor de cliënt, maar gelukkig is er ook nog een tuchtrechter.

Klacht gegrond bij verstek

Bindend advies d.d. 27 februari 2012/62697 (Mrs. Schaar, Zuur en Jonker)

Advocaat reageert niet; gegronde klacht niet zonder meer reden tot schadevergoeding.

Bijstand in strafzaak. De cliënt klaagt dat de advocaat, afgezien van het sturen van brieven en correspondentie, niets voor hem heeft ondernomen. Met name is de advocaat niet verschenen op de regiezitting. De cliënt heeft zich ook niet adequaat kunnen verweren in de art. 12 Sv-beklagzaak en de tegen hem opgemaakte rapportages en de (volgens cliënt) meinedige processen-verbaal. De cliënt vordert schadevergoeding van 10.000 euro. De advocaat heeft de commissie geen reactie gegeven op de klacht.

De commissie oordeelt dat – als niet weersproken – voldoende aannemelijk is dat de advocaat niet op de regiezitting is verschenen, in tegenstelling tot de met de cliënt daarover gemaakte afspraak. De advocaat heeft evenmin op de art. 12 Sv-zitting de afgesproken bijstand verleend, en is ook niet aanwezig geweest bij de behandeling van de opheffing c.q. schorsing van de detentie van de cliënt. De advocaat heeft niet gehandeld zoals verwacht mag worden van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat; de klacht is gegrond. Niet, althans onvoldoende is gebleken dat de gestelde schade is veroorzaakt door de advocaat. De commissie ziet daarom geen reden tot toekenning van schadevergoeding.

Bevoegdheid arbiter

Arbitraal vonnis d.d. 18 juni 2012/ Adv12-0024 (Mr. Koster-Vaags)

Algemene voorwaarden mede overeengekomen?

De advocaat heeft een geschil aanhangig gemaakt tegen de cliënt ter incasso van een openstaande declaratie. De cliënt is hiervan in kennis gesteld, maar heeft geen gebruikgemaakt van de mogelijkheid van verweer. Het geschil wordt daarom afgedaan door de voorzitter van de geschillencommissie als arbiter.

De advocaat heeft bij de vordering de algemene voorwaarden overgelegd; uit die stukken kan echter niet worden afgeleid dat de algemene voorwaarden daadwerkelijk zijn overeengekomen met de cliënt. Er is geen opdrachtbevestiging overgelegd; uit de overgelegde correspondentie blijkt wel dat de advocaat – naar tevredenheid – werkzaamheden heeft verricht, maar daaruit blijkt niet van een verwijzing naar de algemene voorwaarden waarin de toepasselijkheid van de Klachten- en Geschillencommissie is overeengekomen. Daardoor is niet voldaan aan de eis van art. 1021 Rv. De voorzitter verklaart zich daarom onbevoegd om van het geschil kennis te nemen.

Noot

De procedure bij de Klachten- en Geschillencommissie is een handzaam middel voor incasso van advocatendeclaraties. Maar dan moet wel blijken van een bevestiging van de zijde van de cliënt dat de algemene voorwaarden deel uitmaken van de overeenkomst van de opdracht. Een aparte akte van compromis kan ook, maar het is de vraag of een cliënt die niet betaalt zo'n akte achteraf wel gaat tekenen.

Blijf op de hoogte
via e-mail en
ontvang **gratis** de
unieke T&C
toga-poncho!

> Meld u aan via
onze site

Tekst & Commentaar is basissgereedschap voor de jurist. Onmisbaar. Of u nou werkzaam bent in de advocatuur, de rechterlijke macht, de wetenschap, het bedrijfsleven of bij de overheid: Tekst & Commentaar helpt u sneller wet- en regelgeving te interpreteren. Met beknopt maar altijd volledig en gedegen commentaar. Tekst & Commentaar is er in boekvorm, online, als e-book en app. Wilt u zich als een vis in het water voelen? Kijk voor het complete aanbod op www.kluwer.nl/tekstencommentaar.

TEKST & COMMENTAAR

Kunt u zonder?

E-Learning nu ook voor advocaten beschikbaar

Efficiënt PO-punten halen is voor veel grote kantoren geen probleem. Die kantoren kunnen vanwege hun schaalgrootte vaak makkelijk en voordelig experts inhuren voor het vergroten van de vakkennis van hun advocaten. Voor kleine kantoren, toch meer dan 50% van de advocatuur, is dat moeilijker. Met e-learning profiteert juist het kleine kantoor, volgens mr. Katelijne de Haan en drs. Edith Ufkes, fondsredacteurs van het nieuwe e-learningpakket PO-Online Advocaten.

PO-Online meer dan 50 cursussen

Met het brede cursusaanbod van ruim 50 cursussen kunnen advocaten met PO-online 24/7 en overall online cursussen volgen – thuis, op kantoor of onderweg. Op deze manier gaat er geen kostbare reistijd verloren en heeft de advocaat ook geen inkomstenderving. Kwaliteit, gemak en flexibiliteit staan hierbij voorop.

Jarenlange ervaring

PO-Online is een nieuw product van E-WISE. Met 15.000 cursisten en 200.000 gevolgte online cursussen is E-WISE specialist en marktleider in online permanente opleidingen voor professionals. Het bedrijf maakt al meer dan tien jaar online cursussen voor medische beroepsgroepen zoals medisch specialisten. Altijd met topspecialisten en vaak samen met de wetenschappelijke verenigingen. Op deze jarenlange ervaring baseert het bedrijf ook de opleidingen van PO-Online. Door intensieve samenwerking met experts uit de wetenschap, advocatuur én rechterlijke macht, kunnen we de juiste insteek van de cursussen bepalen, aldus Edith Ufkes.

Topjuristen

Aan PO-Online werken topjuristen mee op de gebieden arbeidsrecht, personen- en familierecht, ondernemingsrecht, vastgoedrecht, procesrecht en vaardigheden. De cursussen over vaardigheden spelen in op de grote behoefte daaraan in het veld – acquisitie, marketing, kantoormanagement, maar ook de totstandkoming van vonnissen en het pleidooi, gemaakt in samenwerking met het Nederlands Debatinstituut.

Kwaliteit van groot belang voor advocaten

Is e-learning een kwestie van een filmpje van een docent bekijken? Nee, zegt Katelijne de Haan. Passief volgen van opleidingen, waarbij enkel aanwezigheid voldoende is, is niet meer van deze tijd. Dat geldt steeds meer voor cursussen op locatie en ook voor e-learning. Toetsen of de advocaat de aangeboden kennis ook echt kan toepassen wordt een belangrijk element voor de kwaliteit van leren. Vindt ook de Orde, want bij elke e-learning is een toetsvorm al verplicht. In PO-Online wordt elk onderdeel in een cursus aan de hand van casuïstiek getoetst, met onmiddellijke feedback, zodat het ook echt leuk en leerzaam is.

Meer informatie:

- ▶ (030) 26 44 100
- ▶ www.po-online.nl
- ▶ info@po-online.nl

Van de tuchtrechter

De Commissie Disciplinaire Rechtspraak selecteert opmerkelijke, leerzame en vernieuwende uitspraken van de tuchtrechter. De commissie licht de interessante aspecten eruit en geeft waar nodig uitleg en commentaar. De letterlijke tekst van de uitspraken is te vinden op tuchtrecht.nl.

Belangenconflicten

- *Hof van Discipline, 11 mei 2012, zaaknr. 6143, LJN: YA4574. Wat een behoorlijk advocaat betaamt. Gedragsregel 7.*

Een advocaat mag niet optreden tegen een voormalig cliënt, tenzij voldaan is aan de vereisten van Gedragsregel 7 lid 5.

Mr. X is als advocaat gaan optreden voor de ex-partner van klagster, terwijl klagster drie jaar eerder ter zake van de beëindiging van de samenlevingsovereenkomst met haar ex, werd bijgestaan door mr. Y, een (toenmalige) kantoorgenoot van mr. X. Mr. X heeft toen bij afwezigheid van mr. Y ook enige werkzaamheden in de zaak van klagster verricht.

Het hof neemt tot uitgangspunt dat het een advocaat in beginsel – behoudens het bepaalde in regel 7 lid 5 en lid 6 – niet vrij staat tegen een voormalig cliënt van hem of een kantoorgenoot op te treden (Gedragsregel 7 lid 4). Dat mr. X geen inhoudelijke kennis van het oude dossier zou hebben verkregen, leidt er niet toe dat hem een beroep toekomt op de uitzondering geformuleerd in Gedragsregel 7 lid 5 onder 2. Daarbij speelt een rol dat mr. X – al was het eenmalig, en alleen bij wijze van afwezigheidswaarneming – persoonlijk ook contact heeft gehad met klagster als cliënte van een toenmalig kantoorgenoot. Ook om de schijn van de schending van de vertrouwelijkheid van het contact tussen advocaat en cliënt te vermijden, had mr. X ervan moeten afzien voor de ex van klagster tegen haar op te treden. Klagster kon immers veronderstellen dat mr. Y met mr. X op kantoor over haar zaak had gesproken. Een en ander klemmt in het bijzonder

omdat het een familiezaak tussen gewezen partners betreft. Het hof legt aan mr. X op de maatregel van een enkele waarschuwing.

Beïnvloeding deskundige

- *Hof van Discipline, 4 juni 2012, zaaknr. 1435, LJN: YA3609. Wat een behoorlijk advocaat betaamt t.o. de wederpartij. Gedragsregel 1.*

Een advocaat die een rapport aan een deskundige overlegt waarvan hij weet dat de auteur ervoor door een medisch tuchtcollege is veroordeeld, handelt klachtwaardig.

In 1989 is klagster slachtoffer geworden van een medische (operatie)fout. Mr. X staat sinds 2006 de behandelend arts en diens verzekeraar bij.

Klagster verwijt mr. X dat hij een deskundige een medisch rapport over haar ter beschikking had gesteld, terwijl de auteur van het rapport daarvoor een tuchtrechtelijke veroordeling had gekregen. Volgens het medisch tuchtcollege had de auteur zich moeten onthouden van een oordeel over de oorzaak van de klachten en van bepaalde als waarheid gepresenteerde suggesties. Het rapport had zich moeten beperken tot een technische kwaliteitsbeoordeling.

Het Hof van Discipline oordeelt dat mr. X had behoren in te zien dat het rapport niet in de procedure mocht worden ingebracht. Mr. X heeft geprobeerd de deskundige te beïnvloeden en vervolgens geprobeerd dit te maskeren door hem te vragen verwijzingen naar het rapport te verwijderen. Daaruit volgt dat mr. X zich bewust was van de onbetamelijkheid van zijn handelwijze. Dat is klachtwaardig.

Het hof legt mr. X de maatregel van een enkele waarschuwing op.

Equality of arms

- *Hof van Discipline, 14 december 2012, zaaknr. 6255, LJN: YA4403. Wat een behoorlijk advocaat betaamt t.o. de wederpartij en zijn medeadvocaten. Gedragsregel 1.*

Het toezenden van stukken aan een deskundige zonder deze aan de wederpartij te verstrekken is klachtwaardig, ook als het om bedrijfsgeheimen gaat.

Mrs. X en Y waren de advocaten van de wederpartij van klagers. Zij hebben in dat verband een deskundige twee stukken gestuurd zonder een afschrift aan de wederpartij te verstrekken. Het betrof gegevens die zij als bedrijfsgeheim beschouwden dat niet ter kennis van de wederpartij mocht komen.

Het Hof van Discipline oordeelt dat een advocaat weliswaar een grote mate van vrijheid heeft om de belangen van zijn cliënte te behartigen op een wijze die hem goedgevindt, maar dat hij in een gerechtelijke procedure moet handelen in overeenstemming met de fundamentele beginselen van een eerlijk proces. Een oordeel over de schending van de beginselen van een eerlijk proces is niet voorbehouden aan de civiele rechter. Ook de Gedragsregels (waaronder Gedragsregel 15 lid 1) waken voor een eerlijk proces.

Hoewel Mrs. X en Y jegens deskundigen en de wederpartij transparant zijn geweest over hun handelwijze en de redenen daarvoor, en ondanks het feit dat de deskundige geen acht heeft geslagen op de stukken, acht het hof hun handelwijze klachtwaardig. Het hof legt de maatregel van een enkele waarschuwing op.

In- en uitlooprisko verzekering

- Raad van discipline Arnhem, 23 juli 2012, LJN: YA3062. *Zorg voor de cliënt. Gedragsregel 1.*

Beroepsfouten: onvolkomen cessie, verjaring. Een advocaat moet zorgen voor adequate aansluiting van zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeringen.

Klager heeft werkzaamheden verricht voor een vennootschap. Om te zorgen dat deze vennootschap het honorarium van klager zou kunnen betalen, waren partijen overeengekomen dat de vennootschap een vordering op een derde aan klager zou overdragen. Mr. X heeft klager in dit verband bijgestaan. De vennootschap die de vordering had overgedragen is failliet gegaan. Pas na faillissement heeft mr. X de cessieakte aan de wederpartij laten betekenen. De overdracht sorteerde daardoor geen effect. Later heeft klager de vorderingen alsnog van de boedel overgenomen. Vervolgens is in alle instanties geoordeeld dat de vordering van klager was verjaard op grond van een bepaling in de overeenkomst. Nadat klager mr. X aansprakelijk had gesteld, heeft deze laten weten dat zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar geen dekking bood. Bij een wisseling van kantoor had hij een nieuwe beroepsaansprakelijkheidsverzekering afgesloten die geen dekking bood voor de periode waarin hij de werkzaamheden had verricht. Zijn ex-compagnon had bij het aangaan van een nieuwe beroepsaansprakelijkheidsverzekering verzuimd het uitlooprisko van reeds gearhiveerde zaken te dekken.

De raad van discipline oordeelt dat klager wegens tijdverloop niet-ontvankelijk is in zijn klacht over de onvolkomen cessie. Wel ontvankelijk en gegrond is de klacht dat mr. X de verjaring had moeten stuiten. De raad rekent mr. X ernstig aan dat hij niet heeft gezorgd voor een adequate aansluiting van zijn beroeps-

aansprakelijkheidsverzekeringen en zich in de klachtzaak verschuilde achter zijn voormalig compagnon zonder zelf zijn verantwoordelijkheid te erkennen. De raad legt mr. X de maatregel van een enkele waarschuwing op.

Overdracht strafzaak

- Raad van discipline Den Haag, 14 mei 2012, LJN: YA4809. *Wat een behoorlijk advocaat betaamt. Zorg voor de cliënt. Gedragsregel 1.*

Zorgplicht voor gedetineerde cliënt in beperkingen.

Mr. X heeft klager bijgestaan tijdens het strafpiket. Klager was in beperkingen gesteld. Na de voorgeleiding bij de rechter-commissaris zocht klager vruchteloos telefonisch contact met mr. X. Daarop liet klager per brief weten eventueel van advocaat te willen wisselen. Twee dagen voor de eerstkomende behandeling in raadkamer overhandigde mr. X zonder nader overleg met klager het strafdossier aan de zus van klager. De zus schakelde vervolgens een andere advocaat in.

De raad overweegt dat als aan een gedetineerde cliënt alle beperkingen zijn opgelegd, voor de advocaat de absolute verplichting geldt zich te onthouden van elke gedraging die in strijd is met het doel van die beperkingen, te weten dat er geen contact is tussen de verdachte en de buitenwereld. Weliswaar staat het een advocaat in beginsel vrij om zich terug te trekken uit een zaak als er geen sprake meer is van het noodzakelijke wederzijdse vertrouwen, maar een advocaat mag zich niet op een ontijdig moment onttrekken en moet zorgvuldig te werk gaan om de belangen van de cliënt niet te schaden. Het had op de weg van mr. X gelegen om zelf contact op te nemen met de cliënt om de inhoud van diens brief te bespreken en te bezien op welke manier zijn dossier aan een andere advocaat kon worden overgedragen. Ook had mr. X zich in dat geval moeten inspannen om

een andere advocaat voor klager te vinden. De raad legt aan mr. X de maatregel van berisping op.

Ontruiming

- Raad van discipline 's-Gravenhage, 2 juli 2012, LJN: YA4638. *Ontvankelijkheid van de klacht; wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover de wederpartij. Gedragsregel 1.*

Aanwezigheid advocaat bij ontruiming was in dit geval niet toegestaan.

Mr. X heeft zijn cliënt bijgestaan in een ontruimingsprocedure tegen klagers. Bij wijze van voorlopige voorziening heeft de kantonrechter de verzochte ontruiming afgewezen. Enkele dagen daarna heeft mr. X met behulp van de sterke arm het desbetreffende pand op basis van huisvredebreuk laten ontruimen. Bij de ontruiming was mr. X zelf aanwezig. Klagers hebben betwist dat sprake was van huisvredebreuk; volgens hen had de cliënt van mr. X geen geldige titel. Zij stellen dat mr. X dit wist, althans behoorde te weten.

De raad overweegt dat niet kan worden vastgesteld dat mr. X bekend was met de inhoud van het vonnis van de kantonrechter, maar wel dat hij verzuimd heeft de al aangekondigde beslissing van de kantonrechter op de ontruimingsvordering van zijn cliënt af te wachten. Bovendien was niet gebleken dat de cliënt het vonnis van de kantonrechter niet kon afwachten. In die omstandigheden handelde mr. X tuchtrechtelijk laakbaar door bij de ontruiming aanwezig te zijn zonder de betrokken instanties te informeren over de gang van zaken bij het kort geding en het kortgedingvonnis waarbij de ontruiming was afgewezen. Mr. X had zijn cliënt moeten adviseren het vonnis af te wachten ofwel moeten weigeren aanwezig te zijn, tenzij alle bij de ontruiming betrokkenen voorafgaand volledig over het kort geding door hem waren geïnformeerd. Dit laatste is niet gebleken. De raad legt mr. X de maatregel van een enkele waarschuwing op.

PLEIT 2013

DE KENNISDAG
OVER ICT VOOR
DE JURIDISCHE
PRAKTIJK

Programma PLEIT2013

- Juridisch verantwoord omgaan met Social Media
- Cybersecurity 2013
- Op reis door een digitaal kantoor
- Ronde Tafel: De digitale Notaris
- Mobile Trends & Developments
- Hacken
- Cloud overeenkomsten in de praktijk
- What's Next
- Relatiebeheer en marktwerking
- Telecom innovaties
- Rapporteren voor notariaat en advocatuur
- Vogelvlucht NEXTmatters
- Kritische kerncijfers die elke advocaat moet kennen
- Innovatie samenwerking advocaat en gerechtsdeurwaarder
- Tomorrow's Lawyers
- Digitalisering van de Rechterlijke Macht
- Privacyregelgeving: 'Comply or Die'
- Effectief investeren in 'de nieuwe realiteit'
- Ronde Tafel: IT ontwikkelingen in de advocatuur
- Ronde Tafel: Dagvaarding onder druk

8 oktober 2013 - De Fabrique, Utrecht

www.pleit.nl

Ieder juridisch kantoor heeft te maken met ICT. PLEIT is het jaarlijkse evenement voor professionals in de advocatuur, het notariaat en de deurwaarderij die op zoek zijn naar praktische richtlijnen om de ICT dienstverlening te optimaliseren. Het PLEIT programma biedt informatie voor geïnteresseerden in, gebruikers van en verantwoordelijken voor ICT binnen de juridische praktijk. Automatiseren in een digitale wereld is in deze tijd één van de cruciale thema's voor juristen. Daarnaast hebben beveiliging en regelgeving, cloud computing, kostenbeheersing en document- en kennismanagement voortdurend de aandacht. Thema's die tijdens PLEIT2013 aan de orde komen. Voor alle advocaten, notarissen en deurwaarders als ook medewerkers van juridische kantoren is de toegang gratis.

Schrijf nu in via
www.pleit.nl

T 088 002 84 99 - info@pleit.nl

MET MEDEWERKING VAN:

HOOFDSPONSOR:

ICT VOOR DE JURIDISCHE PRAKTIJK
LEXOXON
GROEP

ADVOCATUUR CONGRES 2013

Breng uw kantoor strategisch in conditie tijdens het ADVOCATUUR CONGRES 2013.

De advocatuur leek tot enige jaren geleden onaantastbaar voor de economische tegenwind. De omzetten - en dikwijls ook de winsten - groeide ieder jaar gestaag. De laatste tijd zien we een kentering. Bij veel advocatenkantoren daalt de omzet of blijft deze hooguit gelijk. Toch zijn er nog steeds advocatenkantoren die niet vatbaar lijken voor de barre economische omstandigheden. Het geheim van deze 'winnende' kantoren? Een duidelijke strategie en een topconditie om deze strategie met het hele kantoor in praktijk te brengen.

Als advocaatbestuurder of directeur van een advocatenkantoor staat u aan het roer om het strategieproces te coördineren. Maar minstens even belangrijk is het dat u uw organisatie strategisch fit maakt en houdt. Er wordt in dit proces veel van u als leidinggevende verwacht. Want hoe krijgt u uw partners en uw medewerkers zo ver om gezamenlijk strategische keuzes te maken en uit te voeren? Het Advocatuur Congres 2013 helpt u hierbij.

In twee zeer intensieve dagen krijgt u handvatten voor het ontwikkelen van een visie, het neerzetten van een strategie en de implementatie daarvan. Toonaangevende sprekers bieden u de nieuwste inzichten over onderwerpen als innovatie, strategie, marketing, leiderschap en personeelsmanagement.

Het Advocatuur Congres heeft zich ontwikkeld tot hét jaarlijkse inspiratiemoment voor bestuurders van advocatenkantoren. Samen met ongeveer 50 deelnemers kunt u hier inspiratie en actuele kennis opdoen én met collega-bestuurders sparren over kwesties uit de dagelijkse praktijk.

Opleidingscertificaat

Na afloop van het congres ontvangt u een op naam gesteld opleidingscertificaat met hierop vermeld het aantal opleidingsuren (14), de namen van de inleiders en een samenvatting van het programma.

Congresprijs & inschrijven

Het Advocatuur Congres 2013 vindt plaats in Hotel Houten te Houten, direct gelegen aan de A27. Desgewenst wordt u donderdagmorgen 8.45 uur opgehaald en vrijdagmiddag 17.00 uur gebracht van en naar het Centraal Station te Utrecht. De congresprijs bedraagt € 1.850,-. Dit is inclusief 2 x lunch, dinerbuffet en 2 x borrel. Indien u blijft overnachten komt hier € 130,00 bij. Iedere tweede en volgende deelnemer van dezelfde organisatie ontvangt een korting van € 150,-. Genoemde prijzen zijn exclusief BTW. De deelname is definitief na volledige betaling van de factuur. Deze ontvangt u per post na inschrijving op www.hokkenmanagement.nl.

GA NAAR WWW.HOKKENMANAGEMENT.NL

- Voor een uitgebreide beschrijving van het programma
- Voor meer informatie over de sprekers
- Om online in te schrijven

Thema: Strategische Fitness voor Advocatenkantoren

7 en 8 november te Houten

- Topsprekers op het gebied van strategie en management
- Toegespitst op de praktijk bij advocatenkantoren
- Volop ruimte voor interactie en discussie

Programma

Binnen het thema 'Strategische Fitness voor Advocatenkantoren' komen uiteenlopende zaken aan de orde zoals strategie, innovatie, leiderschap, personeelsmanagement, 'het meekrijgen van de organisatie' en acquisitie. De sprekers zijn stuk voor stuk belangrijke managementdenkers in Nederland die wetenschap weten te koppelen aan de praktijk. Het Advocatuur Congres 2013 wordt exclusief georganiseerd voor bestuurders en directeuren van advocatenkantoren. De sessies gaan dan ook over zaken die voor de deelnemers direct herkenbaar zijn. Ook tijdens de informele momenten leidt dit ongetwijfeld tot interessante gesprekken.

Donderdag 7 november 2013

- 09.00 – 09.30 uur Ontvangst met koffie
09.30 – 09.45 uur Opening door Bert Hokken (dagvoorzitter)
09.45 – 12.45 uur Het stimuleren van een kansgerichte en innovatieve organisatie door prof. Jeff Gaspersz
12.45 – 14.00 uur Lunchbuffet
14.00 – 15.30 uur Nieuwe praktijken voor strategie en organisatie in de professional service firm door prof. Hans Strikwerda
15.45 – 17.15 uur Strategie voor juridische dienstverleners (Ofwel, dansen van het Zwanenmeer met veel prima donna's) door prof. Theo Camps
17.15 – 19.00 uur Dinerbuffet
19.00 – 22.00 uur De converserende advocaat, kan dat? door prof. Steven van Belleghem
Vanaf 22.00 uur Borrel

Vrijdag 8 november 2013

- 09.00 – 12.00 uur Nieuwe generaties op de werkvloer: Van kenniswerkers naar kennissenwerkers, een motivatie paradox door prof. Rob Vinke
12.00 – 13.00 uur Lunchbuffet
13.00 – 16.00 uur Innovatie en ondernemerschap: de pijlers van het onderscheidend vermogen in de advocatuur door prof. Henry Robben
16.00 – 16.30 uur Evaluatie en afsluiting
Vanaf 16.30 uur Borrel

**HOK
kEn**
Management & Advies